

TÉNYEK ÉS TANÚK

Bernt Engelmann
A Nagy Szövetségi
Érdemkereszt

THE NEW YORK TIMES **WEDNESDAY** **SEPTEMBER 10** **1936**

"MAGNETO"

Bernt Engelman
A Nagy Szövetségi
Érdemkereszt

Magvető Könyvkiadó
Budapest

BERNT ENGELMANN
Grosses Bundesverdienstkreuz
AUTORENEDITION

Fordította
IMRE KATALIN

© 1974 AutorenEdition, Uwe Friesel, Gerd Fuchs,
Richard Hey, Uwe Timm, Bernt Engelmann, BRD
Hungarian translation by Imre Katalin, 1981

*T. H.-nak
és a lódzi gettó
többi halottjának*

„...érdeklődéssel olvastuk kéziratát. Mellékelten visszaküldjük Önnek; én pedig szeniorpartnerünk értekezlete megbízásából köszönetet mondok azért a különös szívességéért, mellyel lehetővé tette, hogy a kéziratba még kinyomtatása előtt betekinthesünk. Megbízást kaptam továbbá arra, hogy biztosítsam Önt: legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerint valamennyi Ön által idézett dokumentumot valódinak találunk, miután a szakértői vizsgálat kifogástalannak ítélte őket. A magunk részéről nem kifogásoljuk, hogy Ön ezeket a dokumentumokat pontosan idézze.

Az ellen sincs semmi kifogásunk, hogy ama személyek azonosságát is feltárja, akikre a nyomozás során derült fény. Tekintetbe véve a tényt, hogy az illetők a Német Szövetségi Köztársaság jelenkori történelmének olyan személyiségei, akik nem megbízóink, és egyéb okokból sem igénylik diszkrécióinkat, mi sem látunk alapot arra, hogy Önt megakadályozzuk az illető személyek konkrét megnevezésében. Mindazonáltal saját magunk és klienseink nevében elhárítunk minden felelősséget, s felhívjuk a figyelmét, hogy a lehetséges következményekért sem vállalunk felelősséget. Megelégedéssel nyugtáz-

tuk, hogy Ön ügyfeleinknek, cégünk tulajdonosának, Németországban aktív juniorpartnerünknek, német és amerikai ügyvédkollégáinknak, továbbá megbízottainknak, munkatársainknak és informátorainknak a személyi adatait és tulajdonságait oly mértékben megváltoztatta, hogy valódi kilétük kellőképpen rejtve marad. Nem szeretnénk elmulasztani, hogy Önt nyomatékosan figyelmeztessük: nevezett személyek inkognitójának leleplezését sem jelenleg, sem a jövőben nem fogadnánk el.

Kérjük, tanúsítson megértést ezen szükséges közlésünkkel kapcsolatban. Figyelembe véve az ügy komoly politikai jelentőségét – különös tekintettel Willy Brandt szövetségi kancellár közelmúltban történt visszalépésére –, el kell kerülnünk, hogy bennünket, ügyfeleinkkel és munkatársainkkal ebbe belevonjanak. Ezzel kapcsolatban bizalmasan közölhetjük Önnel, hogy elálltunk egy bizonyos megbízástól, amely egy, a szocializmus felszámolására létesült nemzetközi intézmény felszerelésére és finanszírozására vonatkozott volna. Közreműködését ismételten köszönve, fogadja kiváló tiszteletünk kifejezését
az Ön

New York, N. Y. 1974. június 24.”

A levélhez a következő, nem javított szövegű kéziratot mellékeltek.

...és reméljük, kellemesen repültek – fejezte be a stewardess. A New York-i gép már leszálláshoz készülődött. Közép-európai idő szerint pontosan 9 óra 25 perckor gördült a München-Riemi repülőtér érkezési épülete elé; odagurították a lépcsőt, az ajtó kinyílt.

Donald Clayton Hartnell ügyvéd, 27 éves, hagyta el elsőnek a gépet. A megtermett, széles vállú, kusza szőke hajú fiatalembert profi teniszezőnek nézhették volna, legalábbis első pillantásra. Vagy például az juthatott volna az ember eszébe, hogy egy angol egyetemi krikettcsapat kapitányát látja.

Valóban, Donald Hartnell néhány hónappal ezelőtt még ezt a tisztet látta el, noha nem a brit szigetek valamelyik főiskoláján, hanem az amerikai keleti part egyik egyetemén, mely nem kevésbé tartotta magát a hagyományhoz és az angolszász szokásokhoz. Eközben azonban junior-partnerként felvették McClure, Clayton, Fergusson, Fergusson és Dew híres New York-i ügyvédi irodájába, és előző este az ő megbízásukból indult repülőgéppel Európába.

Mint egy Massachusettsből, Newburyportból származó, jól nevelt újangol, aki Bostonban járt iskolába, és már kollégiumi prefektusként híres

volt mintaszerűen jó viselkedéséről és hangsúlyozott udvariasságáról, Donald Hartnell kiszárláskor bizonyára előreengedte volna a vele az első osztályon együtt utazó, felettébb vonzó megjelenésű, roppant elegáns, harmincas éveinek elején járó müncheni hölgyet. De a hölgy még a sminkjével volt elfoglalva, miért is csupán futólag tudott elbúcsúzni tőle. Előző este elegyedett szóba vele, nem sokkal a New York-i start után. Jól beszélt angolul; vidám csevegése kellemes, kötetlen időtöltést ígért, így aztán Hartnell vacsora után meghívta a bárba egy italra. Ezt a gesztust a hölgy nyilvánvalóan félreértette, mivel gyűrűkkel ékszerezett kezét kisvártatva a férfiéra tette, és mosolyogva kérdezte:

– Pár napig még Münchenben marad, nem igaz? Mit szólna egy közös kószaláshoz Schwabingban? Vagy egy kiránduláshoz a hegyekben? Van egy nagyon bájos kis második lakásom Schlierseeben, és a férjem egészen a hónap végéig távol lesz – ugyanis új gyárat létesítünk Dél-Spanyolországban...

Amikor Hartnell udvarias sajnálkozással és sürgős, továbbá szerteágazó üzleti ügyeire való hivatkozással kitért ez elől a meglepő ajánlat elől, a hölgy megpróbált társadalmi pozíciójával imponálni neki, talán hogy feledtesse a benyomást, amelyet kissé talán gyors tempója kelthetett a fiatalemberben. Hartnell megglehetősen fárasztotta a házukban megfordult, nemzetközileg ismert iparmágnások, bankárok és politikusok

felsorolása. Már azon gondolkodott, hogyan vonulhatna udvariasan vissza. Támadt egy ötlete. A nő éppen megnevezett néhány impozáns személyiséget: – ...őt Dél-Afrikában ismertük meg... vagy netán a sahnál? A Franzl – de maga biztosan ismeri Strauss urat, egyetlen valamire képes politikusunkat –, ő hozott aztán össze minket Flickkel és a Mercedes-Benz vezetőivel... – Amikor Hartnell egész komolyan megkérdezte:

– Ó, ön talán a nagy Caspar D. Friedrichet is ismeri?

A nő egyáltalán nem lepődött meg.

– Természetesen! – kiáltotta élénken. – Dr. Friedrich a Flick-csoporttól! Vagy nem Otto A.-nak hívják? Na mindegy, mindenesetre már többször járt nálunk. Nemrég még munkaadószövetségeink elnöke volt. Dr. Schleyer lett az utóda a Daimler-Benz-től. Várjon csak...

Egy magazinban lapozgatott, amely az úti olvasmánya volt, megtalálta benne a keresett fényképet, és megmutatta Hartnellnek.

– Ez itt Otto A. Friedrich. A férjem már akkor jól ismerte, amikor dr. Friedrich még a Phoenix-Gummi vezérigazgatója volt, legjobb kaucsukszakértőnk. Persze már nem a legfiatalabb, 902-es vagy 903-as, azt hiszem, mindenesetre elragadó ember, régivágású gavallér...

Donald Hartnell nem árulta el neki, hogy az ő Herr Friedrichje biztosan nem Otto A., hanem Caspar D. névre hallgat, és már csak ezért sem

lehet azonos az általa nagyra becsült hajdani Phoenix-vezérigazgatóval és munkaadóelnökkel. Az ő C. D. Friedrichje a Flick-csoportnál sem töltött be vezető pozíciót, és legfőképpen nem tartozott a 902-ben vagy 903-ban születettek közé, miután már anno 1774-ben megszületett Greifswaldban, és 1840-ben halálozott el Drezdában. A kaucsuk-, acél- vagy autóiparhoz sem fűzte semmi. Az ő Caspar Friedrichje sokkal inkább híres festő volt, akinek a művei között számos rendkívül romantikus, gyakran igen különösnek ható, vallásos hangulatú tájkép szerepelt.

Egyébként Donald Hartnell is csak rövid ideje értesült minderről, pontosabban előző este, mikor is az előtte eddig merőben ismeretlen német festő arra készítette, hogy a 23 kötetes *Encyclopaedia Britannica*-t vegye igénybe az ügyvédi iroda általa egyébként ritkán látogatott könyvtárában. Az okot pedig mindehhez nagybátyjával, Mr. Benjamin Atholl Claytonnal folytatott beszélgetése szolgáltatta.

Amikor Hartnell délután öt óra felé épp készült elhagyni McClure, Clayton, Fergusson, Fergusson és Dew irodáját, hogy egy meglehetősen nehéz munkanap után hazamenjen, nagybátyja, egy öregedő, kedves agglegény, a cég szeniorpartnere a következő meglepő kérdéssel tartotta vissza:

– Mondd csak, Donald fiam, meg tudnád esetleg oldani, hogy holnap Európában valamit elintézz nekem? Egy régi német festő képéről van szó, azt hiszem, a neve Friedrich. . . Caspar David, ha nem tévedek – mindenesetre majdnem hatmillió dollár. Persze a világért sem akarnálak terhelni, édes fiam, amennyiben volna valami terved a holnapi napra és a hétvégére. . .

Mr. Benjamin Atholl Clayton olyan aggódó hangon mondta az utolsó szavakat, hogy unoka-öccse nem tehetett mást, mint hogy hevesen bizonygatni kezdte: semmi különlegeset nem tervez, sőt igen nagy öröme szolgálna, ha segítségére lehetne az ő Ben bácsikájának.

– Hát ez nagyszerű, fiacskám, borzasztóan örülök – mondta Mr. Clayton. Donald Hartnell végtére csak neki köszönhette, hogy már ilyen fiatalon felvették juniorpartnerként a jónevű céghez. – Elmondom röviden, miről van szó – folytatta nagybátyja. – Nem hétköznapi dologról. Az ügyet egyébként nagyra becsült kollégánktól, Sam Mandelstammtól, az Abrahams, Mandelstamm, Cohen, McIntosh, Mandelstamm és Levine iroda szeniorpartnerétől kaptuk. Csak tudnám, hogy került bele egy skót ebbe a cégbe. Na igen. . . nekünk mindenesetre az öreg Mandelstamm csúsztotta át az ügyet, akit hosszú évek óta ismerek és becsülök. Egy Rotary-klubvacsorán történt, múlt tavasszal. Úgy vélte, jobb volna, ha mi vennénk át ezt a kényes

dolgot – noha tisztára olyan zsidó érdekeltségű ügy, amelyhez az ő cégük is teljességgel kompetens lett volna. . . . Nos, sem kifogásom, sem más okom nem volt, hogy faggassam Samet, miért éppen mi és nem ők. . . . Mindenesetre, mint már említettem, csaknem hatmillió dollár a tét. Máris hazaviheted az aktákat, Donald, és nyugodtan tanulmányozhatod őket, hogy világosan lásd, miért kell holnap Münchenbe repülnöd.

– Münchenbe? – ismételte Hartnell. Nagy sörpincékre gondolt, hatalmas, savanyú káposztával jócskán körített kolbászokra és vidám férfiakra, akik bőrnadrágot, zöld kalapot viselnek, korsóból isszák a sört, és jódliznak. És örült, hogy az Abrahams, Mandelstamm, Cohen, McIntosh, Mandelstamm és Levine ügyvédi iroda átadta az ügyet, és ezzel lehetővé tette neki, hogy ezt a megtekintésre bizonyára érdemes várost megismerje.

– Igen, Münchenbe, Németországba, Nyugat-Németországba – erősítette meg Mr. Clayton, majd előhalászott egy géppel írt levelet díszes, ügyvédi iroda számára talán túlzottan is értékes, XVI. Lajos-korabeli íróasztalából, és homlokát ráncolva böngészte a fejrészen német ügyvédek hosszú sorba nyomtatott neveit. . . . Ezek a mi tisztelt ottani kollégáink – a nevüket sajnos nem tudom kimondani, Don, te talán igen, fiam, hiszen, ha nem tévedek, tanultál valamennyi németet a college-odban. Azért ne félj – folytatta nyugtatgatóan –, Münchenben tol-

mács fog a rendelkezésedre állni... tehát, amit mondani akartam: német kollégáinkkal megállapodtunk egy bizonyos honoráriumban, beleértve a költségeket, és meg tudtuk győzni őket, hogy csak egymillió dollár perelt értékből induljanak ki, úgyhogy nem kell feltétlenül említened, hogy majdnem hatmillióról van szó. Ami őket illeti, ők sem maguk dolgozták fel az ügyet, inkább egy, ahogy ők mondják, első osztályú verzátus szakemberre bízta, egy bizonyos Fritz vagy Frätz nevű úrra... És ő, mint a müncheni kollégák épp most közölték velünk, egyébként igen sikeres nyomozásának végéhez érkezett – vagy majdnem a végéhez. És a mi német kollégáink, írják, olyan nehéz és fontos döntések előtt állnak, hogy előbb személyesen, részletesen meg szeretnék vitatni velünk – jó gondolat tőlük, nem igaz, Don?

– Bizonyára, bácsikám, nagyon jó. De tulajdonképpen miről van szó?

– Mindent megtalálász az aktákban, fiam – felelte Mr. Clayton –, természetesen megértem a türelmetlenségedet – végtére ez az első valóban jelentős és teljesen önálló küldetésed, meg aztán elég sok is forog itt kockán. Tehát, mint alighanem sejtetted is, hiszen Sam Mandelstamm nem bízta volna másként ránk, ennek a területnek legjobb szakembereire, örökösödési ügyről van szó, pontosabban: az elhunyt Markus Levinsky hagyatékának arról a részéről, amelyet nem a Le-

vinsky-alapítványra, hanem legközelebbi rokonaira hagyott végrendeletében...

– Levinsky... *Arra* a Levinskyre gondolsz? Akinek több milliója volt, mint amennyi hajaszála?...

Mr. Claytont nem zökkentette ki a megjegyzés, nyugodt hangnemben folytatta:

– Mr. Markus Levinsky több mint három éve halott, és minden vagyonát egy, a rákkutatás támogatására létesített alapítványra hagyta – minden, kivéve azt az ötmillió dollárt, amelyet három gyermekének kellett volna örökölnie, David fiának és két lányának – a nevükre már nem emlékszem. Mindhárman együtt zuhantak le egy sportrepülőgéppel, csupán három nappal apjuk halála előtt – nagyon tragikus dolog, de ő már nem értesült róla. Már öntudatlan volt szegény, így aztán a végrendeletét sem tudta már megváltoztatni...

– És az özvegy? – kérdezte Hartnell.

– Mrs. Levinsky már jóval régebben meghalt, legfiatalabb gyermekének születésekor, és több hozzátartozója nem volt. Akkoriban mindent megírtak az újságok, sajnos. Azt is, hogy: „ötmillió dollár örökös nélkül”, ami valószínűleg Levinsky utolsó lakóhelyének, New Jersey városának tulajdonába kerül... Nos, miként várható is volt, nyomban tucatszám jelentkeztek emberek, akik valamennyien azt állították, hogy így vagy úgy távoli rokonai az öreg Levinskynek, tehát, mint „legközelebbi hozzátartozói”

– hiszen a vér szerinti örökösök apjuk előtt meghaltak – jogot formálnak a milliókra.

– Nyilván egyikük a mi ügyfelünk? – érdeklődött Donald Hartnell a lelkesedés legcsekélyebb jele nélkül.

Mr. Clayton a fejét rázta. – Nem, fiam, természetesen nem, mivel mi magától értetődően csak abszolút kifogástalan, komoly megbízásokat vállalunk. A mi ügyfelünk – bizonyos Mr. David Seligmann –, aki a kanadai Quebec tartományban lakik, és a legjobb hírnek örvend, csak nyolc hónappal később jelentkezett. És nem is állította, hogy a Levinsky-milliók egyetlen örököse. Sam Mandelstamm kollégánkat – majd minket – sokkal inkább esetleges igényeinek körütekintő és elfogulatlan megvizsgálására kérte. Mr. Seligmann édesanyja – aki a második világháború alatt férjével és összes többi gyermekével együtt valószínűleg elpusztult Lengyelországban – született Levinsky volt, és ügyfelünk emlékezete szerint, amiben nincs okunk kételkedni, élt New Yorkban egy igen jómódú fivére. Szülei – így mondja – 1939 augusztus végén, mikor Európában küszöbön állt a háború kitörése, hozzá fordultak segítségért végső kétségbeesésükben. Markus Levinskynek kellett volna lehetőséget teremteni nővére családja, tehát Seligmannék számára, hogy azonnal elutazzanak a veszélyeztetett Lengyelországból, és bevándoroljanak az Egyesült Államokba – mégpedig úgy, hogy Levinsky kezességet vállal értük, és

kölcsönzi azt az összeget, amelyre a dollárban kifizetendő utazáshoz szükség volt.

– És teljesült Seligmannék kérése?

– Ahogy vesszük. Kétségbeesett kísérlet volt, és még arra is kevés reményük, hogy Markus Levinsky egyáltalán válaszol nekik. Frau Seligmann, ügyfelünk anyja még gyermek volt, amikor Markus fivérét utoljára látta. Akkor, 1913-ban vagy 14-ben a tizennyolc vagy tizenkilenc éves legidősebb testvér, a szülőkkel történt heves összetűzés után egyszerűen eltűnt hazulról, és csak sok évvel később jelentkezett New Yorkból, hogy közölje, jól megy sora, „befutott ember”. Az apa, aki akkor még élt, nem is válaszolt neki, olyannyira haragudott „elfajzott” fiára, aki a katonai szolgálat alól is kibújt, és szerintem csak szégyent hozott a családra. És egészen 1939 augusztusáig nem is állt helyre a kapcsolat az Amerikában gazdaggá vált „szökevény” és Lengyelországban maradt rokonai között. Markus Levinsky mégis teljesítette a Seligmann család kérését. Igen gyorsan megküldte a közjegyző által hitelesített jótállást, amelyre akkoriban a soron kívüli amerikai bevándorlói vízumhoz szükség volt, és mellé még egy ugyancsak hitelesített csekket olyan összegre, amely teljesen fedezte Seligmannék útiköltségét, továbbá egy rövid közlést, mely szerint a varsói amerikai nagykövetség konzulátusi osztálya köteles a vízumot azonnal kiadni és Seligmannéknak segítségére lenni a Lengyelországból történő kiutazásnál.

Ez a mentési kísérlet mégis túl későn érkezett: 1939 szeptemberében, amikor Markus Levinsky levele elérte Seligmannékat, nem létezett már a Lengyel Köztársaság, sem a varsói amerikai nagykövetség, amely vízum kiadására jogosult lett volna. Az országot megszállta a német Wehrmacht, és a városkát, ahol Seligmannék éltek – a neve abszolúte kimondhatatlan, valahol délnyugaton, Krakkó közelében fekszik –, Hitler rövid úton a Német Birodalom részének nyilvánította. Seligmannék nem voltak többé abban a helyzetben, hogy bármelyik semleges külföldi képviselőhöz fordulhassanak kérésükkel. Mint zsidók, a Német Birodalomban semmiféle védelemben nem részesülhettek, mindennemű jogtól megfosztották őket. Szép kis villájukból is egyik óráról a másikra ki kellett költözniük, otthagyni minden holmijukat. Egészen addig jól szituált emberek voltak. Ügyfelünk apja vezető állást töltött be egy nagy kőolajfinomítónál, amely az egész környék legjelentősebb vállalkozásának számított.

– A jótállást és a csekket is otthagyták? – kérdezte Donald Hartnell.

Nagybátyja mosolygott.

– Látom, rájöttél, milyen fontosak lehetnek ezek az iratok az öröklési igény bizonyításában – jegyezte meg. – Természetesen elrejtették volna ruháikban és magukkal vihették volna a bizonytalanba ezeket az értékes dokumentumokat. De ügyfelünk édesapja, nagyon intelligens

ember és kiváló sakkozó, aki megszokta, hogy húzásait jó előre megtervezi, kevésbé tartotta ezt biztonságosnak. Tudta – vagy legalábbis sejtette –, hogy rájuk, zsidókra csupa rossz vár: zaklatás, meghurcolás, kényszermunka, koncentrációs tábor, talán a halál... Így gondolkozott: amit magunkkal viszünk, biztos már az első alapos motozásnál megtalálják, és akkor örökre elveszett. Ezenkívül a jótállással és a csekkel most semmire sem megyünk. Egyedül arra lehet esélyünk, hogy átéljük vagy legalább egyikünk átéli a háborút és a náci uralmat, és akkor majd hasznát veheti az iratoknak. Ezért biztos helyre kell elrejtenuk őket, amelyet újra megtalálhatunk. Így fontolgtatott, majd elővett egy értékes olajfestményt, amelyet nagyon gazdag és művelt nagypapjától örökölt: a keret és a vászon hátoldala közé csúsztotta a szorosan összehajtogatott papírokat, egy csíkkal leragasztotta, azt gondosan beporozta-piszkolta, hogy ne legyen feltűnő, majd a képet ismét a megszokott helyére akasztotta, miután feleségének és valamennyi gyermekének – a legkisebbnek, ügyfelünknek is – megmutatta a rejteket, intve őket, vessék jól emlékezetükbe a festményt – sziléziai hegyi tájat ábrázolt, előtérben romokkal – és a festő, Caspar David Friedrich nevét...

– Nem értem, a képet könnyen ellophatták.

– Úgy van, ezt idősebb Seligmann úr jól megfontolta. Így kalkulált: egy értékes festmény, még ha el is rabolják, minden valószínűség sze-

rint valahol ismét felbukkan majd. Mert szemben a legtöbb hasonló dologgal, az ilyen műkincsek értékesítési lehetősége specializálódott kereskedők és gyűjtők szűk, áttekinthető körére korlátozódik. A kép pedig mindig azonosítható marad, katalógusokban jegyzik, és nem hozható forgalomba megváltoztatva vagy hamis néven anélkül, hogy értékét el ne veszítené - érted már, Don?

Hartnell bólintott.

Le a kalappal a már több mint három évtizede halott öreg Seligmann előtt, gondolta. És egyáltalán, kezdett neki tetszeni a feladat, hogy az okos elképzelést késői, de annál nagyobb sikerre vigye.

– Akkor németországi megbízóink feltehetőleg a festmény nyomára bukkantak – vélte –, és ügyfelünknek kilátása van rá, hogy a papírok segítségével, ha még rejtekhelyükön találhatóak, bebizonyítsa szoros rokoni kapcsolatot az elhunyt multimilliomos Markus Levinskyvel, valamint jogát a hagyatékra... Nem volt vagy nincs más lehetőség arra, hogy a vérrokonságot kimutassák? És ki jön még szóba mint orokos, ügyfelünkön kívül?

Mr. Clayton sóhajtott. Aztán megmagyarázta: – Nos, ami első kérdésedet illeti, a válasz egyértelmű: nem – nincs más dokumentum, amellyel kliensünk bizonyítani tudná, hogy az elhunyt Markus Levinsky unokaocccse. David Seligmannt még kisfiú korában magához vette és sa-

ját fiaként szerepeltette egy krakkói katolikus család, mely szüleivel jó barátságban volt. Így menekülhetett meg a zsidóüldözésektől, de valamennyi iratát és igazolványát megsemmisítették, még a háború előtti hivatalos bejegyzéseket is mind a lengyel hatóságoknál, mind a zsidó közösségnél, amelybe Seligmannék tartoztak. És 1945 elején, amikor ügyfelünk gondviselőivel Krakkóból még egyszer visszatért a városkába, ahol családja élt, Seligmannék villájából már kő kövön nem volt; a kép nyomtalanul eltűnt. Hogy szülei és testvérei már nem élnek, ezt korábban megtudta... Nem sokkal ezután, 1946-ban David Seligmann eskü hatályával bírói nyilatkozatok alapján felvehette igazi nevét, és az Egyesült Nemzetek segítségével elhagyhatta Lengyelországot. Kanadába ment, ott tanult, építész lett, és ma, mint már említettem, tekintélyes, jól szituált polgárként él Quebec tartományban...

– Nos, jó – vélekedett Hartnell –, így tehát a Caspar David Friedrich festményének rájája mögé elrejtett iratokra van szükségünk, hogy bizonyítsuk: David Seligmann unokaöccse és ezáltal örököse az elhunyt Markus Levinskynek. De hogy állunk annak kimutatásával, hogy nincs más örökös? Markus Levinskynek talán Seligmann asszonyon kívül is volt testvére...

– Ez biztos – közölte Mr. Clayton. – Amikor az akkortájt kb. tizenkilenc éves Markus röviddel az első világháború előtt Amerikába távo-

zott, szüleit és három fiatalabb testvérét hagyta Lengyelországban, két fiút és egy kislányt, a későbbi Seligmann-nét. A két testvér – a hivatalos adatok szerint – önkéntesként esett el az orosz fronton, az egyik 1916-ban, a másik 1918-ban, és egyikük sem volt házas. Minden kétséget kizáróan leszögezhető, hogy Markus Levinskynek szülei halála után nem volt Lengyelországban közeli rokona nővérén kívül, akit később ügyfelünk apja, Seligmann úr vett feleségül.

– De hisz az előbb mondtad, hogy Lengyelországban semmiféle családi irat nem maradt meg.

– Igaz. De ezeket a hivatalos iratokat nem is Lengyelországban, hanem Bécsben, Ausztria fővárosában találták meg. Ugyanis a következő a helyzet: Amikor Markus Levinsky az első világháború előtt Amerikába ment, szülővárosa még az Osztrák–Magyar Monarchia része volt Galícia tartományban. Ő és testvérei tehát osztrák állampolgárok voltak, és a két ifjabb Levinsky fiú tényleg önként jelentkezett osztrák katonai szolgálatra. Épp ezért halálukról adatok lelhetők fel a mai bécsi katonai archívumban, mígnem szülővárosuk az első világháború után az új Lengyel Köztársasághoz került. 1939 októberében a németek által megszállt Lengyelországot felosztották; a nyugati határkörzetek, így az a hely is, ahol Seligmannék éltek, és ahol Markus Levinsky született és nevelkedett, a Német Birodalom részévé váltak; Krakkó és Lengyelország

középső része ellenben a „tábornokkormány” fennhatósága alá került, a németek gyakorlatilag gyarmatnak tekintették. Ma viszont a városka a szocialista Lengyel Népköztársasághoz tartozik...

Egy kézmozdulatot tett az unokaöccse felé, amely ezt jelenthette: be kell látnod, hogy ilyen körülmények között ott kilátástalan hivatalos jegyzékek és okiratok után kutatni.

Hartnell bólintott.

De mialatt Mr. Clayton a „DAVID SELIGMANN (Markus Levinsky utáni örökösödési igény)” feliratú vaskos aktát a polcról levette és a Münchenből frissen érkezett ügyvédlevéllel együtt unokaöccsének átnyújtotta, Hartnellnek új gondolata támadt.

– Tulajdonképpen honnan gyaníthatta klientsünk, hogy a festmény valahol még ma is létezik és fellelhető? Van valami támpont arra nézve, hogy a festmény nem maradt a villában, és nem pusztult el? És még valami: soha többé nem halott a szüleiről és testvéreiről? Biztosan tudja, hogy halottak? Hiszen ők szintén szóba jöhetnének mint Markus Levinsky örökösei.

– Nos – mondta Mr. Clayton –, megpróbálom elmagyarázni. Mindenekelőtt ügyfelünk 1939-ben, még kisfiúként átélte, hogyan viszik el és lövik agyon apját és jóval idősebb bátyját az SS-ek közvetlenül a németek bevonulása után. Halálukról több tanú hiteles vallomása tanúskodik. Ez után a szörnyű élmény után, mint el-

mondtam, Krakkóba kerül lengyel barátokhoz, itt éli át a háborút. A szülővároskában maradt anyja és két nővére, Miriam és Rebecca. Nem sokkal 1943 húsvétja után valaki azt a hírt vitte Krakkóba, hogy a városban már csak Seligmann-né és idősebb lánya, Miriam tartózkodik, és mindkettőjüknek gyárban kell dolgozniuk a németeknek. Azt hiszem, esőkabátot varrtak a Wehrmachtnak... De ami számunkra a legfontosabb: Seligmann asszony ekkor tudatta fiával, a mi mostani ügyfelünkkel, hogy az a bizonyos festmény még ott van a villában, régi helyén. Neki és más kényszermunkára hurcolt asszonyoknak segíteniük kellett a hajdani Seligmann házban rendezett tavaszi nagytakarításban... És 1944–45 telén, amikor a németek már kivonultak a városból, ügyfelünk gondviselői igyekeztek felkutatni Seligmannék tartózkodási helyét és ingóságaikat. Megtudták, hogy Seligmann-nét és Miriam lányát 1943 nyarán Auschwitzba vitték, és ott gázzal elpusztították; Rebeccának, a kisebbik lánynak nyoma veszett. Ami viszont a Seligmann villa berendezését, mindenekelőtt a festményt illeti, azt mondják, a németek távozásuk előtt minden értékeset teherautóra raktak és elvittek.

– Van tudomásunk arról, ki lakott 1944 őszéig a villában? – érdeklődött Hartnell.

– Eddig nem volt – felelte nagybátyja –, de ha ítélnünk a legutóbbi müncheni levél alapján, a

kutatások mintha néhány dologra fényt derítettek volna.

- Ha azonban végre a kép nyomára bukkantak - vélte Donald Hartnell -, mi lehet még olyan fontos és nehéz, amit német kollégáink nem akarnak egyedül eldönteni?

De a bácsi erre nem tudott válaszolni. Most már el is kellett az irodájából sietnie, mert eszébe jutott, hogy van még egy fontos megbeszélése. Így aztán elbúcsúzott unokaöccsétől:

- Jó repülést holnap, fiam! Sok sikert kívánok. A titkárnőm gondoskodik a jegyről, táviratilag értesíti érkezésedről Münchent, hotelszobát foglal, és minden egyebet elintéz, ami még szükséges. Mi már nem találkozunk elutazásod előtt, mert holnap nem jövök be az irodába, Long Islandre utazom Mrs. Cornelius Tandlerhez - megint érvényteleníteni akarja a végrendeletét, és egyedüli örökösévé a Szocializmus Felszámolására Alapított Intézetet tenni. . . . Ja, még valamit meg kell mondanom, Don: honoráriumunk ebben a Seligmann-ügyben siker esetén húsz százaléka lesz annak az összegnek, amelyet a költségek levonásával ügyfelünk számára megszerezhetünk. Ha hozzásegítjük az örökséghez - az időközben felszaporodott kamatokkal és kamatos kamatokkal majd hatmillióról van már szó -, mintegy 1,2 millió dolláros honoráriumra tarthatunk igényt. Tehát semmiféle elfogadható és a siker reményével kecsegtető kiadástól ne félj, fiam. Ha szükségesnek látod, helyezz magas ju-

talmakat kilátásba, egyébként is, biztos lehetsz cégünk valamennyi partnerének, mindenekelőtt ügyfelünknek őszinte hálájában, ha sikerül az ügy valamennyiünk számára kedvező lezárásához hozzájárulnod. Még valami, Don, aminek bizonyára örülni fogsz: elhatároztuk, hogy részesedésünk öt százalékát neked engedjük át mit szólsz hozzá, fiacskám?

Donald Hartnell erre természetesen biztosította Benjamin bácsikáját, hogy szerinte „igazán nagyon rendes” az egész, és minden elképzelhetőt megtesz, hogy a „DAVID SELIGMANN (Markus Levinsky utáni örökösödési igény)”-ügyet, amilyen gyorsan csak lehet, sikerrel tető alá hozza.

Kerek hatvanezer dollár reményétől sarkallva, Donald Hartnell legyűrte ólmos fáradtságát, amely a Münchenbe érkezés után már a taxiban rátört a hotelhez vezető úton; ennek az összegnek az lett volna a rendeltetése, hogy végre biztos révbe juttassa a hónap vége felé többnyire krónikusan mínuszba csúszó bankszámláját.

Amikor a szobájába lépett, 10 óra 15 perc volt, de számára voltaképpen még meg sem kezdődött a nap, hiszen egész éjjel az óra ellenében repült. Mégis ellenállt a kísértésnek, hogy mindenekelőtt jól kialudja magát. „Ma péntek van – mondta magában –, ha nem tudok rögtön kapcsolatba lépni a német kollégákkal, legföljebb

hétvége után csípem csak el őket, azaz három teljes napot veszítek.”

Így aztán lezuhanyozott, megborotválkozott, kávé hozatott magának, és felhívta a müncheni ügyvédek irodáját, ahol már előző nap táviratilag értesültek jöveteléről.

– Remek, hogy itt van, Mr. Hartnell – üdvözölte beszélgetőpartnere, akinek a nevét nem értette, és aki elég gyatrán beszélt angolul, erős, feltehetően bajor akcentussal. – Remélem, kellembesen telt a repülőútja és megfelelő a szállása. Arra számítottunk, hogy hétfőn fog majd jelentkezni, miután a hétvégén körülnézett a mi szép Münchenünkben... De természetesen már ma teljes mértékben a rendelkezésére állunk! Úgy 12 óra felé várjuk, ha önnek is megfelel. Legjobb, ha taxit hív, úgy biztosan megtalál bennünket. Fretsch kapitány, aki ebben az ügyben megbízottunk, szintén ott lesz, hogy önt részletesen tájékoztassa, továbbá doktor Trützschler kisasszony, a tolmács... És ebédre magától értődően a vendégünk, kedves kolléga úr!

Donald Hartnell kissé zavarban volt, miután letette a kagylót, és elgondolkozott a hallottakon.

A kollégáknak alkalmatlan időpontban érkezett? Talán valóban jobb lett volna, ha vár hétfőig a hívással? Attól félnek, hogy megzavarja hétvégi programjukat? Vagy valami más okuk volt a német ügyvédeknek, amiért nem engedték azonnal foglalkozni az üggyel? Pedig levél-

ben „lehetőleg hamarosan” kérték a látogatást. De valami feltűnt neki a német kolléga szavaiban, és csendes kételyeket ébresztett benne. Bár talán csak az egyébként olyan barátságos német jogász rossz angol tudása volt mindebben a ludas... Még szerencse, hogy lesz tolmácsnő az elkövetkezendő tárgyalásokon!

De ki lehet ez a kimondhatatlan nevű „doktorkisasszony”? Orvosnő? Vagy öregedő, minden bizonnyal Shakespeare-angolt beszélő főiskolai tanárnő?

És milyen meglepetéseket tartogat ennek a Fretsch kapitánynak a személye? Ez a megbízott netán egy stramm-katonás Erich von Stroheim-típus, arrogánsan a szemébe nyomott monoklival? Vagy csak egy furfangos magándetektív egy maga adományozta rendfokozattal?

És az angolt kerékbe törő kolléga – akinek a nevét nem értette – vajon rövid bőrnadrágban fogadja majd, amelyet Bajorországban mindenfelé látni, és zergetollas kalapot is lenget közben?

Amikor Donald Hartnell egy órával később dr. Anton Steiglhöringer ügyvéd úr műbarokk bútorzatú magánhivatalában ült, utólag nevetnie kellett különféle képzelgésein. A teljesen normális, épp csak kissé túl elegánsan öltözött német jogász, akit szerencsére elég volt „kolléga úrnak” szólítania, megspórolva így a vezetéknéve

kimondásához szükséges nyelvtörő műveletet, joviális, nagyon komoly külsejű, ötvenes éveinek közepét taposó úr volt, aki barátságos üdvözlés és kölcsönös rövid udvariaskodás után tárgyilagosan közölte:

- Azt hiszem, kolléga úr, az lesz a legjobb, ha mindenekelőtt átengedem önt Fretsch úrnak és dr. Trützschler kisasszonynak. Tőlük megtudja, hogyan is állnak jelenleg a dolgok. Később, úgy fél kettő felé, amikor az éttermek már nem olyan zsúfoltak, elmegyünk együtt harapni valamit, és közben a továbbiakat is nyugodtan megbeszélhetjük. Jó lesz így?

Herr Fretsch, akit most bekértek, ellentéte volt mindannak, amit Donald Hartnell egy német századosról vagy kapitányról feltételezett: kicsi, jelentéktelen, őszülő, hatvan feletti férfi volt hegyes orral, nedves, vöröses szemekkel, amelyek gondoktól gyötört külsőt kölcsönöztek neki. Régimódi sötétkék öltönyt viselt, karján átvetett, sötétzöld lódenkabát, kezében régi, kiöblösödött, szemmel láthatóan igen nehéz, barna aktatáska; minden stramm-katonás vagy elegáns jelleget nélkülözött, amint Hartnell megkönnyebbülten konstataulta.

A legkellemesebb meglepetést viszont a tolmácsnő jelentette, egy huszonöt körüli, vonzó lány, értelmes szürke szemű, modernül vágott szőke hajú. Kiválóan, tökéletes kiejtéssel beszélt angolul, és már az üdvözlés során kérte Hartnell, nevezze egyszerűen Christának.

– Úgy vélem, nem várhatom el egyetlen külfölditől sem, hogy a családi nevemet kimondja. Egyébként történelemből doktoráltam, a Jelenkori Történelmi Intézetben dolgozom közepes fizetésért, amellet diplomás tolmács vagyok. – Rögtön a tárgyra is tért: – Azt hiszem, Fretsch úr – fordult a tiszteletteljesen figyelő megbízott-hoz –, Mr. Hartnell bizonyára szívesen értesülne akár azonnal arról, mit sikerült eddig megállapítani. – Majd angolul mondta Hartnellnek: – Fretsch úr tájékoztatni fogja önt a nyomozás állásáról. Nagy súlyt fektet arra, hogy ne csupán az eredményekről, hanem kutatásainak hogyanjáról és mikéntjéről is informálja önt, hogy pontos képet alkothasson az ügy jelentőségéről és a most felmerült különleges nehézségekről – mindenesetre velem így közölte az előbb, mialatt még vártuk önt...

Tévedett volna Hartnell, vagy éppen a megállapításban valóban lappangott bizonyos kétség? Úgy vélte Christa, hogy az őszülő férfi csak fontoskodni akart? Hartnell elhatározta, hogy az első adandó alkalommal, négyszemközt, megkérdi ezt a lánytól.

Mégis mindenekelőtt figyelmesen meghallgatta Fretsch úr tudósítását – ugyan mi lehet e mögött az állítólagos kapitányi rang mögött? Fretsch úr emlékezete felfrissítésére kopott kék noteszét használta, és noha Donald Hartnell alig tett fel kérdést közben, Christa pedig gyorsan, könnyedén fordított, a beszámoló jóval tovább

tartott egy óránál. Amikor aztán fél kettő tájban vendéglátójukkal, dr. Steiglhöringerrel együtt lementek az iroda mellett egy étterembe, hogy néhány „falatot”, ahogy ő mondta, magukhoz vegyenek, Hartnell még mindig nem volt teljesen tisztában az ügy voltaképpeni állásával. Mindenesetre eleinte csak udvarias, később egyre növekvő érdeklődéssel követte figyelemmel Fretsch úr szokatlan munkamódszerét.

A látszólag jelentéktelen, fáradságosan összeszedett, gondosan dokumentált, majd imponálóan tiszta mozaikképekké összerakott részletek iránti szeretete egyre inkább elbűvölte Hartnell; mindjobban tisztelte az ősz hajú kis embert, akárcsak Christa, mint ezt észrevette.

Ugyanakkor Hartnell több információt halott a náci uralom idejéről meg az akkoriban Wehrmacht megszállta területekről, mint valaha. Most, saját meglepetésére is, elég pontos képet alkothatott azokról a viszonyokról, amelyek három és fél évtizeddel ezelőtt a meghódított Lengyelországban uralkodtak, amikor a Seligmann családot elűzték házából, minek következtében arra kényszerültek, hogy azt a bizonyos képet és a mögötte elrejtett iratokat, melyek felkutatásáról most szó volt, hátrahagyják.

2. Egy idős úr alapos, de túl messzire nyúló nyomozásai

A városkát, amelynek szélén a Seligmann család 1939 szeptemberéig élt egy kényelmes villában, Trzebiniának hívták. Mintegy félúton feküdt Katowice és Krakkó között, pontosan 20 kilométerre Auschwitztól; akkoriban alig négyezer lakosa volt, és már a háború első hetében megszállta a Wehrmacht.

Már néhány nappal a bevonulás után feltűntek Trzebiniában úgynevezett „rohamosztagok”, az SS karhatalmi csapatok emberei, SD (Biztonsági Szolgálat)-négyszöggel bal karjukon. A Wehrmacht szeme láttára és segédletével előre összeállított listák alapján az SS összeterelte valamennyi lengyel tanárt, orvost, hivatalnokot, bírót, ügyvédet, papot, mérnököt és földtulajdonost, valamint az összes zsidó férfit, akit csak el tudtak fogni - köztük Seligmann urat és legidősebb fiát -, és vizsgálat vagy bírói ítélet nélkül egy elhagyott kavicsbányába hajtották s ott agyonlőtték őket. „A biztonsági rendőrség főnöke által a rohamosztagoknak kiadott II. 288/39 G számú parancs” alapján végrehajtott akciót a kelet-felső-sziléziai-nyugat-galíciai térségben Udo von Woyrsch SS-Obergruppenführer irányította 1939. szeptember 15-től október 1-ig.

A Trzebiniában életben hagyott zsidóknak, többségükben asszonyoknak és gyermekeknek, ki kellett üríteniük lakásukat. Egy öreg, üresen álló gyárépületbe „internálták” és különlegesen piszkos, megalázó rabmunkára kényszerítették őket. Összes javaikat, akárcsak a „különlegesen kezelt lengyelekét”, a német „Keleti Főgyámsági Székhely”, Katowicei Alközpont vette át (Haupttreuhandstelle Ost, Zweigstelle Kattowitz). Az ügynevezett hivatalos zaklatásokhoz és rablásokhoz járultak a helybeli „népnémetek” ügynevezett „önvédelmi” egységének támadásai, a hatóságok hallgatólagos jóváhagyásával. A zsidóktól ingóságaiik maradékát is elrabolták, többeket megkínóztak és megerőszakoltak.

Ezek a kaotikus állapotok csak 1941 elején változtak meg, amikor egy gumiiipari konszernhez tartozó német vállalat Trzebiniába költözött, helyrehozott egy erősen szétlőtt mezőgazdasági gépgyárat, és „hadi fontosságú” termékek, elsősorban gumi, illetve gumizott, a hadseregnek szánt esőkabátok gyártására állt rá.

Ettől fogva a cég átvette a még rendelkezésre álló kényszermunkásokat, lengyeleket és zsidókat egyaránt. És Seligmannék házába, melyet kicsit rendbe hoztak és bebútoroztak, bizonyos, a gumikonszernnel kapcsolatban álló urak költöztek be.

Mindez egy magas rangú SS-vezető felügyeletével zajlott, aki korábban az SD-„rohamosztagok” egyik kivégző kommandójának élén állt,

és a zsidókkal meg a lengyel értelmiségiekkel kapcsolatos „különleges bánásmódot” gyakorolta. Trzebiniában mindenki rettegett ettől az embertől. Nevét – Packebusch vagy valami hasonló – még a néhány „óbirodalomból” Trzebiniába jött német civil is csak félő tisztelettel mer-te suttozni.

Packebusch (vagy minek hívták) bejáratos volt a Seligmann házba. Magas SS-rangja következtében nagyobb szava volt, mint akármelyik civil vagy katonai tisztségviselőnek, amellet ez a sokoldalú SS-vezér „kereskedelmi igazgatója” is volt az új, teljesen a Wehrmacht számára termelő üzemnek, amely központját az „óbirodalom” nagyvárosai elleni szövetséges légitámadások megkezdése után Trzebiniába helyezte át. 1942–43 telén és az azt követő tavaszon a gumi-gyárban dolgozó zsidókat – először a gyermekeket, betegeket és öregeket – fokozatosan „kitelepítették” Trzebiniából. Vasúton, marhavagyonokba zsúfolva vitték őket a közeli auschwitz-i koncentrációs táborba, ahol gázkamrákba hajtották és megölték őket. Ezekhez a „kitelepítettekhez” tartozott feltehetően az akkor mintegy tizenöt éves fiatalabbik lány, Rebecca Seligmann is.

A városkában maradt utolsó zsidó kényszer-munkásnők – közöttük Seligmann-né és nagyobbik lánya, Miriam, akik addig napi tizen-négy óra hosszát varrták a német Wehrmacht részére a gumiköpenyeket, és ezért mentesültek a

„kitelepítés” alól – 1943 kora nyarán haltak meg.

Ettől fogva már csak a „szolgálatra kötelezett” lengyel nők dolgoztak a gumigyár varrógépei mellett – 1944 őszéig, amikor a német konszernigazgatóság megkezdte először a raktári készletek, aztán a gépek és szerszámok, végül az egész berendezés „evakuálását”, beleértve, az irodák és műhelyek mellett, vezető alkalmazottainak magánlakását is. Ahogyan akkor mondták, az egészet „vissza” kellett szállítani Szászországba, noha elsősorban rablott és „elkobzott” lengyel és zsidó javakról volt szó. Az utolsó intézkedések egyike, melyet ennek az „áttelepítési” akciónak keretében lebonyolítottak – „áttelepítés” névvel valójában a közeledő szovjet hadsereg előli kapkodó menekülést illetve –, a hajdani Seligmann villa kiürítésére vonatkozott. 1944 októberében mindent, ami a házban csak mozdítható volt – bizonyára több olajfestményt is –, teherautókra raktak, amelyeket az akkor Litzmannstadtnak nevezett Łódzából rendeltek Trzebiniába, mivel itt hiány volt alkalmas szállítóeszközökben.

A birodalmi német gumikonszernnek épült Łódzban egy másik, lényegesen nagyobb üzeme, amely még el sem készült, amikor 1944 őszén szintén nyugatra kezdték „áthelyezni”. Ahogyan a teherautó-sofőrök, akiket a szállítással megbíztak, akkoriban Trzebiniában mesélték, a łódzi berendezéseket először az Odera melletti Bad Freienwaldéba, majd később tovább nyugatra

vitték; a trzebiniai transzport számára ellenben egy Lipcse közelében levő raktárt jelöltek ki, ahonnan is Bajorországba kellett „áthelyezni” őket.

Ezen a ponton Fretsch úr megszakította tudósítását, mert dr. Steiglhöringer titkárnője – barátságos, mindig friss és elegáns, negyven felé járó hölgy – belépett egy tálcával, amelyen poharak és üvegek sorakoztak; „egy kis frissítővel” szolgált.

Fretsch úr mindenekelőtt szertartásosan megtörölte az orrát, majd kortyolt a ribizliléből, végül lapozgatni kezdett kék noteszában, és csak akkor folytatta elbeszélését, amikor a titkárnő kiment a szobából és becsukta maga után az ajtót.

A Trzebiniát 1944 októberének közepén Németország irányában elhagyó utolsó teherautó, melynek a hajdani Seligmann villa összes megmaradt berendezését kellett elszállítania, egy bajor kisváros felé vette útját, ahol a begyűjtőhely volt; legalábbis az annak idején a „Todt-szervezetnél” munkára kötelezett lengyel sofőr szerint, aki úgy emlékezett, hogy a városka neve „Eckfelde vagy valami ehhez hasonló” – és ez bizonyára az alsóbajor Eggenfelden. Egy másik teherautó-vezető nem sokkal előbb hozott el több nagy bőröndöt, ládát és csomagot egy, többek között hivatal céljaira használt „zsidó villából”,

mint ő nevezte; ezek rendeltetési helye bizonyos „Gut Klaus” volt, szintén Bajorországban, egy nagyon nagy tó közelében.

Végül egy harmadik sofőr azt állította, biztosan emlékszik rá, hogy akkor, az utolsó percben, még egyszer megváltoztatták az utasítást: a szállítmánynak nem Bajorország, hanem Szászországon keresztül Észak-Németország lett volna az úticélja, mégpedig ott egy kisváros, „Heuer vagy ehhez hasonló nevű, Bréma előtt valamivel”, ahova a gumigyár egyik igazgatója – nem az SS-vezér Packebusch, hanem egy birodalmi német civil –, aki utoljára lakott a villában, mindenféle kényelemről lemondva, szintén elutazott.

A kezdetben igencsak fennhéjázón fellépő német uraknak akkor már nyakán ult a félelem. Immár arról volt szó, hogy a puszta életüket mentsék sürgősen az „Iván” elől, miként a Vörös Hadsereget nevezték előszeretettel – megannyi zsákmányt, amennyit lehet.

Fretsch úr mindezt a Lengyel Népköztársaságban ásta elő türelmes aprómunkával, tizennégy napos „szunidei” tartózkodása alatt. Utazása céljául Zakopane üdülőhelyet és az auschwitzi emlékhely meglátogatását jelölte meg; útiköltség 985 DM, vízummal együtt, ehhez jött 1850 márka egyéb költség, elsősorban az informátorok és tolmácsok vendégül látása (és kis ajándékok szá-

mukra). Herr Fretschnek az volt a véleménye, hogy a „Heuer” névvel jelzett város csak Hoya an der Weser lehetett Alsó-Szászország Hoya grófság körzetében, légvonalban mintegy negyven kilométerre Brémától délkeletre.

A buzgó Fretsch úr ez idő alatt nemcsak Trzebiniában végzett kutatásokat. Auschwitzban is járt, ahol sikerült megtudnia Seligmann-né és Miriam lánya halálának időpontját, viszont Rebeccáét nem. És még egész más helyen is megfordult, azaz kapcsolatot létesített egy – mint mondotta – „háborús bajtársával” Lipcsében, ahova neki magának nem volt lehetősége (vagy kedve) elmenni olyan okokból, amelyeket nem részletezett.

Ez a „háborús bajtárs”, aki a kiadás rovatban 500 DM (nyugat) összeggel szerepelt, először kicsit körülnézett, amit állása – a lipcsei gáz- és vízművek ellenőre volt – igencsak lehetővé tett. Emellett szoros ismeretségbe keveredett a lipcsei gumipar egy népi tulajdonban levő üzemének gondnokával, aki évtizedek óta otthonosan mozgott a szakmában.

Bajtársa pontosan tájékoztatta Fretsch urat nyomozásának eredményeiről, amelyeket hosszúóra nyúlt asztali beszélgetések, házlátogatások és a gumigyár pincéjének vasárnaponkénti ellenőrzése során gyűjtött; a pincék részben régi iratoknak adtak helyet, bár az ellenőrzés természetesen az ott átfutó gáz- és vízcsövekre irányult... Fretsch úr minderről a minap értesült

egy külön e célból megbeszélrt randevú alkalmával, amelyet a nemzetközi tranzitútvonalként szentesített Hof in Bayerntól Nyugat-Berlinig vezető autópálya egyik pihenőállomásán bonyolítottak le.

Összegezve: a Lipcsében gyűjtött információk messzemenően megerősítették azokat az értesüléseket, amiket Fretscht úr Lengyelországban szerzett, sőt ezeket néhány lényeges ponton még ki is egészítették:

A gumiipar egyik lipcsei cége, a Flügel és Polter betéti társaság, amelyet 1934-ben új tulajdonosok szereztek meg és fejlesztettek fel jelentős mértékben, 1941-ben valóban épített Trzebiniában egy gumi és gumizott esőkabátokat és hasonló cikket gyártó, a Wehrmacht részére termelő üzemet.

Ez a gyáregység, amely a „Felső-sziléziai Gumiművek” nevet viselte, 1942 júniusában már 3850 főnyi – túlnyomórészt női – „személyzet”, ebből 2653 zsidót és 1099 lengyelt foglalkoztatott Trzebiniából és környékéről. A „Felső-sziléziai Gumiművek” 1943 áprilisában már csak 2633 alkalmazottal rendelkezett, ebből csupán 491 zsidóval – erre volt visszavezethető a személyzet létszámának nagyarányú csökkenése. 1943 novemberében a gumigyártásban dolgozó lengyel kényszermunkások számát Trzebiniában erőteljesen 2265 főre növelték, a zsidók számát ezzel szemben nullára csökkentették. A birodalminémet üzemi alkalmazottak létszáma ebben az

időben pontosan 130 volt. Közülük a férfiak felügyeltek a kényszermunkásokra, így mentesültek a katonai szolgálat alól.

Egyébként a foglalkoztatottak számának a zsidó asszonyok és gyerekek elszállítása miatti erős visszaesése ellenére, ugyanebben az 1943-as évben az előző évhez viszonyítva megkétszereződött a „Felső-sziléziai Gumiművek” forgalma: 3,5-ről 7 millió birodalmi márkára emelkedett, ugyanakkor valamennyi dolgozó átlagos órábére 46-ról 36 birodalmi pfennigre csökkent. A zsidók elszállítása és elgázosítása tehát – mint azt egy megmaradt akta leszögezte – „örvendetes módon nem hatott hátrányosan a termelési eredmény alakulására”.

Noha ezeknek az adatoknak – igyekezett bele-
szőni elbeszélésébe Fretsch úr – a nyomozás valódi célját, Caspar David Friedrich eltűnt festményének fellelését illetően nem volt közvetlen jelentőségük, mégis betekintést engedtek abba, milyen nem is gyanított mennyiségű információ áll a kutató rendelkezésére még ma, harminc mozgalmas év után is. És amellett valamikor még – hiszen a nyomozás kezdetén nem tudjuk, hova is vezet majd – hasznosak is lehetnek.

Majdnem egyidőben azzal, hogy a lipcsei Polter és Flügel KG megszerezte a „Felső-sziléziai Gu-

miművek”-et a galíciai Trzebiniában, további befektetésre kapott lehetőséget 1941-ben a „Kéleti Főgyámsági Székhely”-től; ez a „Gentleman” Gumiáru Rt. volt Łódzban – akkoriban Litzmannstadt –, és újfent a magas rangú SS-vezér, Packebusch támogatta, ahogy az az aktákból kiderült. A lipcsei Flügel–Polter konszerntől való uraknak egyébként nem kellett különösen mélyen a zsebükbe nyúlniuk a régebben zsidó „Gentleman”-cég „megvásárlásakor”, jóformán egyáltalán nem. Ugyanis megajándékozták őket egy állami „építési” hitellel, amelyhez formális biztosítékként már azok az épületek és telkek elegendőek voltak, amelyek a „Gentleman” rt. tulajdonát képezték. És mivel ez a nagyon olcsó hitel összegében pontosan megegyezett az „árjásított” lódzi vállalat vételárával, lényegében az egész ajándéknak számított, még hozzá pazar ajándéknak, mert egyedül a „Gentleman”-géppark forgalmi értéke már akkor több millió márkára rúgott.

Flügel és Polter „Wartheland Gumiművek” névre keresztelték új alvállalatukat; Packebusch „gondoskodott” néhány ezer zsidó kényszer-munkásnőről; az ő munkájukkal a forgalom hamarosan megtízszereződött. 1944. augusztus másodikán azután elrendelték az egész „Wartheland Gumiművek” „áthelyezését” az Odera menti Bad Freienwaldéba. Tulajdonképpen onnan kellett volna az értékes berendezéseket Szászországba, Crimmitschauba továbbszállíta-

ni. De egy magas pártfogó ezt nem tanácsolta; Herr Fretsch itt nem mondott nevet. És miután ez a pártfogó végiggondolta, milyen értékes és háborús szempontból fontos gépparkról van szó, egy új, sokkal nyugatabbra fekvő „áthelyezési” célpontot jelölt meg: Hoya an der Wesert.

Amikor beszámolójának ehhez a pontjához érkezett, először jelentkeztek a diadal határozottan észlelhető jelei Fretsch úr kissé kivörösödött szemében. De aztán újra kifejezéstelenné vált. Az ősz úr köhintett egyet, ismét lapozott kopott noteszében, és tárgyilagos hangon folytatta: Nos, lássuk a harmadik nyomozási területet...

Közvetett és időrabló lipcsei kutatásaival párhuzamosan a fürge Fretsch úr még egy egész más, hogy úgy mondjuk „ellentétes” helyen is tevékenykedett, nevezetesen az „Elűzöttek Szövetsége”-ben. Meglátogatott „tájéegységi” találkozókat, „Szülőföld”-esteket, apróhirdetéseket adott fel az idevágó lapokban, kérdezősködött idősebb hölgyeknél és uraknál, akiket lekicsinylően „hivatásos elüldözötteknek” nevezett. Így sikerült megtalálnia Marianne Budweiser aszszonyt.

A mintegy 60 éves, ízületi gyulladásban szenvedő nő szerény nyugdíjból élt Ingolstadt közelében; Bratislavából – azelőtt Pressburg – származott, és 1943–44-ben Trzebiniában dolgozott egy háznál mint „házvezető- és társalkodónő”,

ahogy maga mondta. Miután kezdetben néhány hónapig egy Packebusch nevű SS-vezető agglényháztartását vezette, és „szeretettel gondoskodott” az annyira rettegett férfiről – „Szép, snájdig ember volt, igazi rámenős!” mondta, és bizonygatta, hogy a Herbert keresztnévre hallgatott –, Packebusch állítólag „nehéz szívvel” a „Felső-sziléziai Gumiművek” egy másik vezető állású urának engedte át; ettől fogva, 1944 októberéig, Seligmannék volt házat vezette, „finom úri társaság” szolgálatában.

A „magas beosztású úr”, akinek testi kényelméről két lengyel lány és egy ukrán sofőr segítségével gondoskodott, újonnan jött Trzebiniába, azelőtt „nagykutya” volt a gumiipart irányító hatóságnál, és a „Felső-sziléziai Gumiművek”-nél helyettes üzemvezetői tisztet töltött be. Ez az új munkaadó szépség és rámenősség tekintetében nyilvánvalóan nem vehette fel a versenyt Packebusch SS-Standartenführerrel, vagy más okokból nem volt Budweiser asszony esete – mindenesetre a hölgy nem tudott visszaemlékezni a nevére. „Valami *i* volt a nevében. . .” – erőltette meg az emlékezetét, de többet nem tudott róla mondani. Aztán még eszébe jutott: „Valami jobbféle volt, doktor vagy báró. . .” Neki persze az „igazgató úr” megszólítást kellett alkalmaznia.

„. . . i. . .” igazgató úr és más gumigyári vezetők nem egyedüli vendégei voltak a Seligmann villának. Néha látogatást tett Lipcséből a „Dok-

tor úr” is, a gumikonszern vezérigazgatója. 1944 késő nyarán gyakran mutatkozott, minden alkalommal egy elegáns gépkocsiban és időnként egy finom dáma, Dora Apitzsch társaságában. (Frau Budweiser azért tudott olyan pontosan visszaemlékezni erre a névre, mert otthon Pressburgban – Budweiser úrral kötött rövid, szerencsétlen házassága előtt – jó barátságban volt egy bizonyos Ottokar Apitzschcsal, „majdhogynem jegyességben”, és Dora kisasszonyt legott meg is kérdezte, nincsenek-e véletlenül rokonai Bratislava környékén, amit ő „igen felhúzott orral”, határozottan tagadott. . .)

A számos „előkelőség” – tehát „...i...” igazgató úr, a kíséretében megjelent Dora Apitzsch, no meg az alkalmanként megjelenő szép és snájdig, rámenős Herbert Packebusch valamennyi beszélgetése 1944 nyaratól szinte mindig a körül a kérdés körül forgott, vajon át-töri-e és mikor töri át „az Iván” a mind közelebbre hátráló német frontot, és hogy lehetne becses személyüket az összes, Lengyelországban gyűjtött értékkel egyetemben hamarost biztonságba helyezni.

A Seligmann villa berendezése is szóba került, amikor az SS mentőakciót tervezték, mindenekelőtt a valódi szőnyegek, a szép régi bútorok és festmények, asztali ezüst, ágy- és fehérnemű, porcelán, gazdag élelmiszerkészlet – és „természetesen” a borpince tartalma. Hogy mindezzel mi történjék, nem döntötték el, csak azt, hogy

„az Ivánnak” semmi esetre sem szabad megkaparintania ezeket az értékeket.

Ezen a ponton Fretsche úr megjegyezte, hogy pszichológiai okokból nem kérdezte azonnal Frau Budweisert *arról* a festményről; taktikai szempontból jobbnak vélte, ha először hagyja, hogy kibeszélje magát.

Néhány értéket magas rangú és befolyásos személyiségek részére ajándékoztak el; hogy ezek milyen eredetűek voltak, és az ajándékozás ki- nek az utasítására történt, arra Budweiserné nem tudott visszaemlékezni. Így került egy „nagyku- tyához”, „a Führer kancelláriájára” egy szép, ti- zenkét személyes meissenai kávéskészlet, amelyet bizonyára Németországból hoztak magukkal. A SS-urak, akik gyakran hívták meg egymást, jobbra magáncélok követésétől sem riadtak vissza. Így küldtek egy nagy ládát – feltehetően bor vagy konyak, de talán más értékes holmi is volt benne - valami „gazdasági ellenőrző köz- pontba”, Prágába, és időnként az „urak” azzal a gondolattal játszottak, hogy a gépek egy részét a „protektorátusba” „telepítsék át”, valahová Eger vidékére. Két értékes olajfestményt és né- hány perzsaszőnyeget két úr maga vitt magával autón „haza a Birodalomba”.

Ekkor csapott le Fretsch úr, és érdeklődni kezdett, mifélék is voltak ezek a festmények. Frau Budweiserre azonban nagyobb hatást tett a cikornyás, aranyozott képkeret, mint a kép motívumai. Arra mégis emlékezett, hogy az egyik képen, melyet a „Doktor úr” saját kezűleg vitt magával, „egy csomó pucér leányzó” látszott, a másikon ezzel szemben egy döglött fácán.

Ekkor próbált meg Fretsch úr végre a várromot ábrázoló, romantikus hegyi táj után érdeklődni, kezdetben minden eredmény nélkül. Csak amikor arra kérdezett rá, szerepelt-e a Seligmann villa festményei között egy Caspar David Friedrich nevű festő képe, jutott eszébe Budweisernek, hogy látott egy kis sárgaréz lapocskát ennek a művésznek a nevével; a lengyel szobalányt hetente figyelmeztetnie kellett, hogy ezt a lapocskát fényesre pucolja.

„Ja igen – mondta egy kis gondolkodás után –, ez volt az a szomorú kép, düledező várral – nekem ugyan nem kellett volna, Herbert Packebusch úrnak sem.”

Azután még megemlítette azt is, hogy valaki búcsúajándéknak szánta Caspar David Friedrich képét az SS-vezér, Packebusch úr részére. De ő nem volt elragadtatva ettől, hanem kinyilvánította azon óhaját, miszerint egy láda háromcsillagos francia konyaknak jobban örülne, amin mindannyian jóízűt nevettek.

Frau Budweiser eleinte abban sem volt biztos, hogy a „szomorú képet”, ahogy nevezte, a töb-

bível együtt egyáltalán „elmenekítették-e”. Aztán eszébe jutott, hogy végül is még egyszer keresztülment a villán, és szemlét tartott valamennyi helyiség felett. A házat tökéletesen kiürítették, hosszú szállítási listákat állítottak össze másodpéldányokkal, a rendeltetési helyek szerint, és valamennyit több hivatalos pecséttel látták el. Valószínűleg becsomagolták a „szomorú képet” is – hogy ki, azt Frau Budweiser természetesen nem tudta, de feltehetően az egyik legutolsó transzportba került, amely Bajorországba vagy Észak-Németországba, „a Weseren túlra” ment, ahogy „az urak” beszélgetéséből akkor kivette. A bajor cég bizonyosan Eggenfelden volt, mert Budweiser asszony 1944. október közepén azt az ajánlatot kapta, hogy utazzon oda. Már majdnem igent mondott, de aztán mégis úgy döntött, hogy nem menekül el a többi némettel együtt Trzebiniából „haza a Birodalomba”, hanem inkább a saját útját járja. Nagynénjéhez utazott, aki Pressburgtól húsz kilométerre északra élt egy kis birtokon: ott volt mit enni, viszont nem volt bombatámadás. Az „urakról” többé nem hallott – kivéve egy alkalommal, körülbelül tíz éve, az elüldözöttek egy kölni találkozóján. A tömegben hirtelen szembetalálkozott egy Trzebiniából való népnémet nővel, aki azt mondta neki: „Az akkori főnököd most nagy fejes Bonnban! Még a Bundestagban is benne van, a minap hallottam beszélni a gyűlésünkön...”

Sajnos Budweiser né többé nem találkozott ezzel a régi ismerőseivel, noha, hogy többet is megtudjon róla, „rögtön a rendezvény után” egy kávé és torta melletti kiadós csevegést beszélt meg vele; de bizony felültették: egy óra hosszat hiába várt a cukrászdában arra az asszonyra. Így aztán azt sem tudta meg, kire is gondolt tulajdonképpen: a „Doktor úrra”, a gumikonszern legfőbb főnökére, akinek Dora kisasszonnyal volt liezonja, netán „...i... igazgató úrra”; esetleg magára Herbert Packebuschra, aki végtére szintén a főnöke volt, vagy egy másik magas beosztású úrra, talán arra a magas rangú berlini vendégre, akinek rövid trzebiniai látogatása és „rangjához illő” elszállásolása miatt kellett azt a népnémet nőt pár napra Budweiser né kíséretére felfogadni.

Ez a vendég, akit valamennyi „úr” oly bőkezűen látott vendégül, és aki „doktor Taubert vagy hasonló” névre hallgatott, mindenekelőtt azzal véste be magát Frau Budweiser emlékezetébe, hogy egy ízben elragadtatottan nyilatkozott a házban uralkodó rendről és tisztaságról. „Hiszen itt minden csak úgy ragyog!” – kiáltott fel széles mosollyal mindjárt megérkezése után, miközben mutatóujjával óvatosan végigsimított a „szomorú kép” keretének alsó szélén levő tükröfényes névlapocskán; majd üdvözültén fűzte hozzá: „Ezt nevezem én igazi német kultúrának!”, amely megjegyzésnél nyitva maradt,

hogy ezzel most Caspar David Friedrich festményét vagy a csillogó sárgaréz lapocskát illette.

Herbert Packebusch, akihez annak idején Budweiserne asszony nyilvánvalóan meglehetősen közel állt, jól ismerte a magas vendéget még az 1933-as „harcos időkből”, amikor még mindketten szoros munkatársi viszonyban álltak a későbbi birodalmi propagandaminiszter, dr. Josef Goebelsszel, és prominens SA-vezérek voltak, ahogy azt Herbert Packebusch büszkén mesélte akkori „házvezető- és társalkodónőjének”.

Ezzel végződött Fretsch úr harmadik „nyomozati kérdéscsoportja”, és Donald Hartnell, aki türelmesen végighallgatta, arra kérte Christát, tolmácsolja mindenekelőtt saját és kliense nevében háláját és elismerését a kis ősz hajú úrnak; ezek után azt kérte, hogy további kutatásainak bizonyára még elismerésre méltóbb eredményeiről is tájékoztassa.

Herr Fretsch mindkét megjegyzést különösebb, látható érzelmi reakció nélkül vette tudomásul, öreg noteszében lapozgatott, majd többszöri köhintés után így szólt:

– Most érkeztem az összefoglaláshoz és értékeléshez, valamint az elmúlt két hét kiegészítő nyomozásához...

Bevezetésképpen Herr Fretsch elmondta, hogy a keresett festmény 1944 októberéig bizonyossággal határos valószínűséggel a Seligmann villá-

ban maradt. Ott feltehetően többen is látták, például: *a)* a „Doktor úr”, a gumikonszern feje, és barátnője, Dora Apitzsch, aki vele utazott, vagy: *b)* a „Felső-sziléziai Gumiművek” akkori helyettes igazgatója, „...i... igazgató”, aki legalább 1943-ig a hadigazdaságért, elsősorban a kaucsukért és műgumiért meg a fonott anyagokért felelős funkcionáriusként tevékenykedett; vagy pedig: *c)* az a magas rangú berlini vendég, „dr. Tauber vagy hasonló nevű”, aki már kritikus időszakban, 1944 késő nyarán vagy kora őszén látogatott Trzebiniába, és értesülések szerint egyedül érdeklődött a kép (vagy legalábbis a híres festő nevével ellátott táblácska) iránt.

Elképzelhető – jöllehet sokkal kisebb valószínűséggel –, hogy: *d)* az a magas beosztású mecénás is látta a képet, aki elrendelte és lehetővé tette a milliós értékek „áttelepítését” Hoya an der Weserbe, a szászországi Crimmitschau helyett. Talán ezt külön „helyezték” át, a prágai „protektorátus” igazgatásában tevékenykedő egyik úr közvetítésével, akinek ismeretlen tartalmú ládát bíztak a gondjaira. És végül, tette hozzá sóhajtvá Fretsche úr, azt a lehetőséget sem lehet teljesen kizárni, hogy valamely ismeretlen személy kapta meg (vagy vette egyszerűen magához) a festményt, még Trzebiniában vagy az egyik rendeltetési helyen, például Eggenfeldenben vagy Hoya an der Weserben.

Fretsche úr mindezen lehetőségekre való tekintettel – bármennyire különböző eséllyel kecsegtet

tettek is – még egyszer kérte lipcsei „háborús bajtársának” támogatását, és költségvetésének tanúsága szerint további 500 DM-mel látta el, részletes tájékoztatást remélve a Flügel és Polter KG akkori tulajdonosáról, üzletvezetőjéről és többi vezető alkalmazottjáról, továbbá befolyásos személyiségekhez fűződő kapcsolataikról abból az időből, amikor a németek kiűritették Nyugat-Lengyelországot; ezen kívül a még fellelhető szállítási és egyéb listákról 1944 augusztusától a második világháború végéig, különös tekintettel azokra, melyek a trzebiniai üzemmel kapcsolatosak.

Ennek az akciónak az eredménye még váratott magára, viszont Fretsch úr megjegyezte, hogy közben ő sem volt tétlen. Azon fáradozott, hogy a szerény támpontok alapján azonosítsa azokat a személyeket, akik a különböző tudósításokban felmerültek és fontosak lehetnek.

Először a hajdani SS- és rohamosztag-vezető Herbert Packebusch után nyomozott, kevésbé remélve, hogy őt magát és általa a keresett festményt felleli, hanem inkább azért, hogy meggyőződjön különféle informátorainak szavahihetőségéről.

E tekintetben az eredmény, jegyezte meg Fretsch úr jelentőségteljes pillantással, mely megvillantotta gyulladt kötőhártyáját, igen örvendetes.

A „Nemzetiszocialista Német Munkáspárt Védőosztagának 1944. november 4-i szolgálati

listáján – kiadja az SS Személyzeti Főhivatal (SS-Oberstgruppenführertől SS-Standartenführerig)” – 972-es szám alatt rábukkant egy Herbert Pakebusch – ck nélkül – nevű SS-Standartenführerre (szolgálatban 1941. 4. 20. óta), született 1902. 2. 4-én, akit igen alacsony SS-tagsági számmal (18 088) az SS Spree-Felsőszakasztól az SS-törzskarhoz irányítottak.

Ezt a Packebuscht egy korábbi szolgálati ranglistára is felvették – ott helyesen, ck-val –, mégpedig a Keleti SS-Főcsoporthoz, kitüntetve másodosztályú Háborús Érdemkereszttel és a kardokkal, melyet „a Biztonsági Rendőrségnek a harcoló csapatok háta mögötti, azelőtt lengyel területen történt bevetése során szerzett érdemeiért” kapott, nevezetesen „azon tisztogató akciók sikere miatt, melyeket az ellenálló csoportok és felkelők által átmenetileg elfoglalt területeken hajtott végre”.

Az NSDAP központi nyilvántartójában is megtalálta Herbert Packebuscht, született 1902. 2. 4-én Berlinben, polgári foglalkozása belsőépítész, 1928. 12. 1. óta az NSDAP tagja, 1931. 12. 6. óta SS-Untersturmführer, az SS Birodalmi Vezető „Vitézségi Gyűrűjének” tulajdonosa 1932. 10. 1. óta; 1937 óta a Birodalmi Biztonsági Szolgálatnál, 1938 nyaráig a Birodalmi Rádió Kamarájának ügyvivő igazgatója, ami – így Fretsch úr – jó kapcsolatokra enged következtetni az akkori propagandaminiszterrel, Goebelsszel. Ezután Herbert Packebusch a 119-es

SS-ezred parancsnoka a Weichsel SS-Főcsoportnál.

Heinz Höhne vizsgálatában – *Rend a halálfej alatt – az SS története* – szintén rábukkant Herbert Packebuschra, itt is ck-val. Ebben a fontos kortörténeti munkában Packebuscht berlini SA-vezérként jelölik meg az 1933-as „harcos időből”, aki a birodalmi főváros SS-főnökének, Kurt Daluegének megbízásából (jó barátja volt) beárulta és hóhérkézre juttatta Hitler és reakciós kurzusa ellen berzenkedő és konspiráló SA-bajtársait.

Miután Lengyelországban részt vett az SS- és SD-rohamosztagok „tisztogatási” akcióiban, ez a Packebusch állítólag – más megbízható források alapján – 1941-ben egy lipcsei gumiipari vállalat megbízásából tárgyalásokat kezdett a „Kéleti Főgyámsági Székhellyel”, mégpedig az anektált lengyel területeken lefoglalt gyárak átvétele ügyében. A rákövetkező évben aztán Herbert Packebusch a lipcsei Flügel és Polter konzernhez tartozó trzebiniai „Felső-sziléziai Gummiművek” kereskedelmi igazgatója lett, így aztán tökéletesen sikerült azonosítani a Budweiser-né asszony által „szép, snájdig férfiként” és „igazi rámenősként” leírt SS-Standartenführert; az eddig kérdezett személyek szavahihetősége, akik Packebuschról említést tettek a Trzebiniaiban történetekkel kapcsolatban, legalábbis e tekintetben bizonyítást nyert.

Többet nyilván nem lehetett kinyomozni Herbert Packebusch SS-Standartenführerről, mert Herr Fretsch újra belelapozott nyűtt kék jegyzetfüzetébe, és egy sóhajjal – mintha úgy érezné, hogy már sok a jóból – új fordulatot adott beszámolójának:

– Ezt követően utánajártam Budweiserné régebbi ismerőse, a trzebiniai népnémet nő állításának, mely szerint Budweiserné hajdani főnöke állítólag Bundestag-karriert futott be. . .

Fretsch úr kutatni kezdett egyrészt olyan bonni képviselők után, akik a kérdéses időben gyakran szónokoltak az „Elűzöttek Szövetségé”-nek rendezvényein, és a második világháború idején a megszállt Lengyelországban tartózkodtak, másrészt olyan politikusok után, akik egykor prominens SS-ek vagy hadiipari irányítók voltak, azonkívül közvetlen kapcsolatban álltak a trzebiniai és lódzi „áttelepítés” célpontjaival. És ezeknek a kutatásoknak az eredményei – közölte Fretsch úr – még őt magát is kihozták kissé béketűréséből.

– Már az első esetben, amelyet közelebbről szemügyre vettem – folytatta Fretsch úr –, szinte biztos voltam benne, hogy a dolog elevenére tapintottam. Otto Freiherr von Fricks kereszténydemokrata parlamenti képviselőről van szó, az „Alsószász Elűzöttek Szövetségé”-nek országos ügyvivőjéről, a Norddeutscher Rundfunk prog-

ramtanácsának tagjáról, a „Keleti Kérdésekkel Foglalkozó Munkakör” vezetőségi tagjáról, egy Lettországból származó, 1912-ben született férfiról. 1939 őszétől a megszállt Lengyelországban tartózkodott, mégpedig mint SS-Obersturmführer és egy „SS-munkacsoport” vezetője, a zsidók és lengyelek erőszakos „kitelepítésének” illetékese, a németek „betelepítésének” illetékese többek között a lódzi (Litzmannstadt) körzetben; továbbá egy 247 hektáros földbirtok tulajdonosa Kutno körzetben, amelynek lengyel gazdáit „kitelepítették”. Minden arra vallott, hogy Fricks bárót keressük – a neve – „...i...”-vel, címe, SS-rangja... Azonban – sóhajtott Fretsche – 1941 után von Fricks SS-Obersturmführer tengerésztiszt lett; 1944 őszén már nem volt Lengyelországban, hanem Norvégiában, és ott azután brit hadifogságba került... Éppen ezért, noha ma menekültfunkcionárius meg Bundestag-képviselő, kiválik azok köréből, akik kutatásaink szempontjából érdekesek.

Donald Hartnell ekkor közbeszólt: – Bocsásson meg – kérdezte –, jól értettem? Lehetséges, hogy ma a bonni parlament, a Bundestag tagja lehet egy hajdani SS-vezető, aki ilyen szörnyűségeket követett el Lengyelországban?

– Igen – felelte Herr Fretsche, anélkül hogy noteszéből felpillantott volna –, von Fricks urat az alsószász CDU tartományi listán választották a Bundestagba, legutóbb 1972. november 19-én. És ő nem is az egyetlen hajdani SS-vezér a parla-

mentben, amivel – megköszörülte a torkát – máris elérkeztem a következő, általam vizsgált esethez, amely kezdetben teljesen reménytelennek látszott. Az alsóbajor Eggenfeldenben, ahova a Trzebiniából elszállított ládáknak legalább egy részét transzportálták 1944 őszén, 1957 óta, egészen mindmáig egy bizonyos dr. Friedrich Kempfler nevű ügyvéd a Keresztényszociális Unió (CSU) parlamenti képviselője; közvetlen mandátuma van a 217-es választókerületben. Ez a dr. Kempfler mindamellett a második világháborúban SS-Standartenführer volt és a Birodalmi Biztonsági Főhivatalnál dolgozott, tehát éppen elegendő befolyással rendelkezett. Azonban – Fretsch úr ismét sóhajtott – egy nyugat-berlini archívumban, amely általában csak hatósági szerv számára hozzáférhető, érdekes levelet találtam, amely dr. Kempfler urat – legalábbis a mi kutatásaink vonatkozásában – tisztázza, és kizárja a keresett festmény lehetséges megszerzőinek köréből. – Fretsch úr lapozott a könyvecskéjében, majd folytatta:

– A levél dr. Benno Martintól, egy akkoriban magas rangú nürnbergi SS- és rendőrségi vezetőtől származik, címzettje a később háborús bűnösként kivégzett dr. Ernst Kaltenbrunner SS-Gruppenführer, a Birodalmi Biztonsági Főhivatal főnöke; a dátum: 1943. június 12. Ez áll benne: „Személyes beszámolómmal lehetőségem nyílt arra, hogy jelentést tegyek az SS Birodalmi Vezetőnek néhány személyi ügyről.

Ezennel a következőket közölhetem Önnel:
1. Bayreuth főpolgármesterét, dr. Fritz Kempflert, született 1904. 12. 6-án” – itt párt- és SS-tagságának számai következnek – „néhány évvel ezelőtt Winifred Wagner asszony óhajára vették fel az SS-be; korábban Standartenführer beosztásban dolgozott az NSKK-ban. Az SS Birodalmi Vezető Obersturmbannführeri rangot adományozott neki, és biztosította, hogy belátható időn belül SS-Standartenführerré lépteti elő. Ezt a javaslatot dr. Kempflerrel kapcsolatban, aki az SD állományába tartozott” – tehát a titkos Biztonsági Szolgálathoz – „1942. 10. 2-án terjesztettem be. Akkor javaslatomat elutasították, mivel Kempfler még nem vett részt bevetésben. Ez időközben megtörtént; Kempfler az afrikai hadjárat során megszerezte az EK II-t” – a másodosztályú vaskeresztet. – „Az SS Birodalmi Vezető ekkor elrendelte, hogy dr. Kempflert 1943. június 21-ig SS-Standartenführerré nevezzék ki. Azon a tényálláson, hogy dr. Kempfler még nem házas, az SS Birodalmi Vezető véleménye szerint úgy lehet változtatni, hogy két...”

Fretsch úrnak itt félbe kellett szakítania a levél felolvasását. Dr. Steiglhöringer ügyvéd úr lépett a szobába már kalapban és kabátban, szemmel láthatóan azzal a szándékkal, hogy barátságos mosoly kíséretében mindhármojukat ebédhez

invitálja. De amikor meghallotta, mit olvas fel éppen Fretsch úr, arckifejezése elkomorodott.

– Hagyjuk ezeket a régi dolgokat – vágott a nyomban elnémuló és ijedten felpillantó Fretsch úr szavába. – Hisz ön tudja, hogy nekem kerülnöm kell ezt meg a hasonló kellemetlen ügyeket, és Mr. Hartnellt éppen ezért kértem, hogy jöjjön el hozzánk. Mert így, Fretsch úr, ez igazán nem megy! – Éles hangon beszélt.

Hogy tulajdonképpen mire gondolt, az titok maradt, legalábbis Donald Hartnell számára, aki kérdően nézett Christára. A lány feszült figyelemmel kísérte dr. Steiglhöringer beavatkozását, de még mielőtt lefordíthatta vagy megmagyarázhatta volna szavait, az ügyvéd mosolyogva odalépett hozzá, elnézést kérő meghajlással jelezte, mennyire sajnálja szenvedélyes kitörését, majd hangsúlyozott szívéllyességgel hívta ebédelni:

– Jöjjön, gyermekem, ön is, kedves kolléga úr, együnk és igyunk valami jót! – És érezhetően hűvösebben: – Bizonyára ön is velünk tart, Herr Fretsch?

– Nos, mi a véleménye, kolléga úr? – érdeklődött dr. Steiglhöringer, miközben az előételt, a grillezett füstölt lazacot fogyasztották. – Meg van elégedve?

– Mondja meg, kérem – fordult Hartnell a kö-

zöttük ülő Christához –, hogy rendkívül ízletes. Vagy mire gondolt?

– Majd elintézem – felelte angolul Christa, hogy aztán németül folytassa dr. Steiglhöringer felé: – Mr. Hartnell mindenekelőtt meg szeretné köszönni önnek a rendkívül barátságos fogadtatást, és tudtára adni, hogy ez a fogás bámulatosan finom. Nem is sejtette, hogy Németországban ilyen prímán főznek. Ami pedig az ügyet illeti, amely miatt hozzánk utazott, még nem tud egészen tiszta képet alkotni. Fretsch úr még nem végzett beszámolójával. Nyomozásának legfrissebb és legfontosabb eredményeiről még nem is volt alkalma tájékoztatást adni. .

– Vagy úgy – mondta dr. Steiglhöringer igen megkönnyebbült hangon, majd vidáman folytatta: – No, most együnk csak teljesen zavartalanul, és beszélgessünk kellemesebb dolgokról. Összeállított már Mr. Hartnell számára egy... hogy is mondjuk: keretprogramot?

Eközben ránézett Christára, mintha szavak nélkül akart volna valamit a tudtára adni. És amikor Christa nem mutatta a megértés jelét, kissé habozva fűzte hozzá:

– Úgy gondolom, Mr. Hartnell bizonyára meg akarja ismerni szép városunkat, csodálatos környékét és egy kicsit a... szóval az éjszakai életet... Talán tudna neki egyet-mást javasolni, megmutatni... esetleg Schwabingot... vagy a Pinakothekát...

Szívesen megkérdezem – felelte Christa, de

dr. Steiglhöringer megkérte, várjon még egy pillanatig.

– Átgondoltam a dolgot – magyarázta –, rögtön fordíthatja az előbbi javaslatomat is, előbb azonban még valamit: ma péntek van, 15 órakor zárjuk irodánkat, tehát... – karórájára pillantott – körülbelül egy óra múlva. Addig végzünk az ebéddel, és a kávé mellett Fretsch úr befejezhetné beszámolóját. Hiszen egy kicsit rövidebbre is foghatja. – Szigorú pillantást vetett az ősz kis emberre, aki éppen belevágott hússzeletébe, de tisztelettudón abbahagyta, és engedelmesen bólintott. – Nos, igen, és Mr. Hartnellnek ezt követően alaposan végig kellene gondolnia a dolgot, majd velem megbeszélnie, esetleg szombaton. Teszek neki egy javaslatot, amely, úgy vélem, meg fogja nyerni a tetszését. Ehhez Fretsch úrra már nem is lesz szükségünk, ő persze amúgy is még ma el kíván utazni, hogy a még szükséges adatokat megszerezze. Fretsch úr ismét bólintott, ahogy elvárták tőle, az ügyvéd pedig folytatta: – Ha tehát Mr. Hartnell az ön baráti segítségével, Trützschler kisasszony, a mai délutánt és estét, no meg a hétvégét egy kis... hogy is mondjam, *sight-seeinggel* – így mondják, vagy nem? – töltené, és az én jelenlétemről lemondana – sajnos, nem vagyok szabad! –, úgy szombaton a dolgot, azt hiszem, jól tető alá hozhatnánk. Egyúttal szeretettel meghívnom Mr. Hartnell, ha megtisztelne engem és feleségemet... Várjuk őt vasárnap 19 óra tájt,

és magát, kedves gyermekem, természetesen úgyszintén, hiszen maga nélkül nem is érintkezhetnénk! – Kissé kényszeredetten nevetett, türelmesen várt, amíg Christa tolmácsolta javaslatait a figyelmesen hallgató Hartnellnek, majd egyenesen hozzá fordult: – Is that OK, mister colleague?

– Wonderful – felelte udvariasan Hartnell.

Ekkor dr. Steiglhöringer megragadta borospoharát, és látható elégedettséggel emelte Hartnell és Christa felé.

Amikor néhány perccel később a pincér felszolgált a desszertet, az ügyvéd felállt, körülményesen elnézést kért, amiért néhány pillanatra kénytelen magára hagyni a vendégeket – fontos telefonbeszélgetést kell lebonyolítania –, majd sietősen elhagyta az asztalt.

Alig jutott hallótávolságon túl, Hartnell Christa felé fordult.

– Kérem – mondta –, kérdezze meg Fretsch urat, képes-e röviden és tárgyilagosan közölni velem – ahelyett, hogy ilyen részletesen tájékoztatna a nehézségeiről és tévútjairól –, lát-e egyáltalán esélyt arra, hogy ügyfelem számára a festményt és a dokumentumokat megtaláljuk. Amellett az a benyomásom, hogy sokkal többet tud, mint amennyit eddig elmondott – például annak a Doktor úrnak a nevét, aki a gumikon-szern főnöke volt.

Hartnell elkapta Christa egy rövid oldalt pillantását, amely arról árulkodott, hogy nőtt a lány

szemében. Azután azt is megfigyelhette, hogy az eddig megnyomorított Fretsch úr, mialatt Christa mindent szóról szóra fordított neki, éledezni kezdett. Kivörösödött szeme tágabbra nyílt; hegyes orra mozogni kezdett; a mindedig szomorú, lógó orral a tányérjába bámuló kis ember kihúzta magát, és keskeny ajkán mosoly jelei mutatkoztak.

– Go on, tell me! What's the name of the boss? You know him, don't you? – sürgette Hartnell.

– Arra gondol, Fretsch úr ismeri azt a férfit, aki akkor a Flügel és Polter főfejese volt? – kérdezte Christa.

Azonban úgy látszott, az őszülő kis ember máris megértette. Először elővigyázatosan körbepillantott, meglátta, hogy a terem végéből dr. Steiglhöringer gyors léptekkel jön vissza a telefontól, és sietve suttozta:

– Most nem. Később mindent odaadok a doktorkisasszonynak. Aztán majd maga is megláthatja, Mr. Hartnell... De – elnémult, és zavarosan pillantott Christáról Hartnellre.

– Ne aggódjon – nyugtatta meg Christa, aki kitalálta, mire gondol Fretsch úr. Szigorúan közöttünk marad. Ugye, ezt akarta tudni?

Herr Fretsch bólintott.

Christa ekkor Hartnellhez fordult, de ő új kérdést szegzett neki:

– Tell me about Schwabing – it's full of night-clubs, isn't it? And the Schwabing-girls are fa-

mous for their chic and smartness, aren't they? – érdeklődött buzgón, és mosolyognia kellett, amikor látta Christa csodálkozását az ennyire gyors témaváltáson.

Ebben a pillanatban foglalta el helyét újra az asztalnál dr. Steiglhöringer. Don Hartnell még idejében kapcsolt.

– Örömmel látom – jegyezte meg az ügyvéd, odaintve a pincért kávéért, hogy már, hm, a keretprogram összeállítását tervezgetik. Egyébként, kolléga úr, van egy új lokál a Schwabingban, nehogy azt kihagyja – ilyet még New Yorkban sem talál, tisztelt kollégám!

Kedélyesen ránevetett Hartnellre, Christát pedig udvarias gesztussal kérte, tolmácsolja javaslatát. De Hartnell a fejét rázta.

– Azt hiszem, már tisztában vagyok a helyzettel – mondta megfontoltan és – az erős akcentustól eltekintve – kiváló németséggel. De közben nem Christára, sem a nyelvi teljesítményét elismeréssel nyugtázó dr. Steiglhöringerre, hanem a még desszertjét fogyasztó Fretsch úrra pillantott.

3. Egy tősgyökeres vállalkozó példás életútja

Kopogtak, és Donald Hartnell felnyitotta a szemét. Először végig kellett gondolnia, hol is van voltaképpen. Igen, egy hotelszobában, München, Germany, ahova még csak aznap reggel érkezett. Csinos kis város ez a München, sokkal tisztább, mint New York, messze nem olyan hektikus, és helyenként egyenesen szép.

Órájára pillantott: 19 óra 34. Ezek szerint több mint három órát aludt, mélyen, álomtalanul, újra kipihentnek és frissnek érezte magát, már csak egy zuhanyra volt szüksége, no meg – kezével végigszaladt az állán – egy kis borotválkozásra, aztán...

Még egyszer kopogtak, ezúttal valamivel hangosabban.

– Yes – kiáltotta Hartnell –, come in, please!

Londinerruhás fiatalember lépett be, és egy borítékot nyújtott át Hartnellnek. Christa Trützscher közölte vele, Fretscher úr átadta neki a dokumentációt, tehát lent várja a hallban, ahogy megbeszélték, hogy lefordítsa az anyagot. Különben már megpróbálta telefonon felhívni, de hiába – bizonyára nem volt elég hangos a csengő.

Negyedórával később Donald és Christa a szálló bárjának egy csendes sarkában ültek, Do-

nald pedig hallgatta, mit nyomozott ki a buzgó Fretsch úr a „Doktor úrról”, a lipcsei székhelyű, trzebiniai és lódzi leányvállalatokkal rendelkező gumikonszern egykori főnökéről, milyen dokumentumokat tudott megszerezni az összes lehetséges archívumból.

Fritz Karl Ries, a „Doktor úr” 1907. február 4-én született Saarbrückenben. Ez tehát a név, melyre már nem emlékeztek a különféle informátorok (vagy tudatosan hallgatták el), és amelyet még Fretsch úr is csak erőteljes követelésre árult el. Miután az iskolát befejezte, jogot tanult Kölnben és Berlinben, letette az első két államvizsgát, és 1934 elején a heidelbergi egyetemen megszerezte a doktori címet.

Még ugyanabban az évben a fiatal jogász, aki 1933 májusában számos más némettel együtt belépett a Nemzetiszocialista Német Munkáspártba (NSDAP), önálló vállalkozó lett, mégpedig a lipcsei Flügel és Polter cég egyedüli üzlettársa.

A vállalkozás egy 120 munkást foglalkoztató, egészségügyi és higiéniaszükségleteket kielégítő gumitermékek előállítására szakosodott üzem volt, amelyet korábbi tulajdonosai feladni kényszerültek. Dr. Ries a cég vezetésében döntő befolyást szerzett. Nem sokkal azt megelőzően benősült egy vagyonos rheydti családba, és apósát, Philipp Heinemann fogorvost sikerült jelentős anyagi részvételre bírnia.

Az ezt követő években dr. Ries – miként maga írta minden álszerénység nélkül, egy magas

pártszolgálati helyre címzett levélben – „rendkívüli vállalkozói aktivitást” fejtett ki. A Flügel és Polter KG-t „nemzetiszocialista mintaüzemmé (a Német Munkafront Körzeti Oklevelével)” fejlesztette, üzemvezetői minőségében újjászervezte a termelést, a kereskedelmi igazgatást és forgalmazást, megnövelte a termelékenységet, és a hamarosan ismét nagy nyereséget bezsebelő lipcsei vállalatot virágzó leányvállalatok tarka koszorújával erősítette meg az ugyancsak erősödő Nagynémet Birodalom legkülönbözőbb vidékein.

Ezek az új szerzemények kizárólag gumi-, műgumi- és textilipari, korábban zsidó tulajdonban levő gyárak voltak. Az 1933 óta Németországban uralkodó nemzetiszocialisták zsidóellenes politikáját tapasztalva, a korábbi tulajdonosok kényszerítve érezték magukat arra, hogy vállalataikat eladják, meghozzá mélyen a valóságos érték alatt, megalázó feltételek mellett.

Így aztán dr. Fritz Ries először a „Schalkau Gumiművek”-et játszhatta át „az NSDAP-körzeti vezetőség támogatásával” „árja” (azaz saját) kézbe Szász-Meiningen hajdani hercegségben, rögtön ezt követően a „Hevea-Gumiművek GmbH”-t Finsterwaldében, az Odera menti Frankfurt kormányzati körzetében, majd a berlini Lewinstein Konfekcióüzemet.

1938-ban, amikor a hatalmon levő nemzetiszocialisták zsidóellenes intézkedései még szigorúbbak lettek, dr. Ries tovább „árjásított”: az

„Egyesült Gumiáruüzemek”-et Pausában, Plauen körzet; az „Edelmuth and Co. Középnémet Gumi- és Guttapercha Társaság”-ot a Majna menti Frankfurtban, továbbá egy egész sor más üzemet Berlinben és környékén, Münchenben és a Birodalomhoz „csatolt”, ezentúl „Ostmark”-nak nevezett Ausztriában.

Herr Fretsch eredetiben mellékelte egy dokumentumot abból az időből, mely olyan örvéndesen termékeny volt az ifjú dr. Ries számára. Hartnell felfigyelt rá, talán a levél fejrészsére nagybetűkkel nyomott „MIGUIN” cégjelzés miatt, amelyet büszke felirat kísért: „Már árja!” Mindenesetre megkérte Christát, fordítsa le neki ennek az iratnak a szövegét. Így hangzott:

KÖZÉPNÉMET
GUMI- ÉS GUTTAPERCHA-TÁRSASÁG
EDELMUTH and CO

*Frankfurt a. M. 17. Taunusstr. 45. Telefon: 34296.
Távirat: EDELCO*

MIGUIN – Már árja!

1938. október

Igen tisztelt Üzlettárs!

Ezúton tisztelettel közöljük Önnel, hogy cégünk a Kormányelnök Úr (Wiesbaden) jóváhagyó rendelkezésének értelmében 1938. május elsejei hatállyal az árja „Hevea Gumiművek GmbH” (Finsterwalde, székhelye Lipcse) tulaj-

donába ment át. Az eddigi társak alkotta üzemvezetőség feloszlott. Cégünk a következőkben székhelyét áthelyezi és a rovidebb „MIGUIN-Gumiáru GmbH” nevet tartja meg. További részleteket időben közlünk Önnel. Mint az új üzletvezető, dr. Fritz Ries, Lipcse...

A következőkben tudtára adták a tisztelt üzlettársnak, hogy a bevált elv alapján valamennyi „Miguin”-terméket „kizárólag szaküzleteknek szállítanak, és semmiképpen sem fodrászok, automaták vagy szappanüzletek számára”. Annak biztosítéka, hogy „mindig csak az ismert kiváló Miguin-minőséget kapják”, a tisztelt vevők kezében van, „már csak azért is, mert vállalatunk jelenlegi tulajdonosa az a cég, amely eddig higiéniai gumitermékeink egyedüli előállítója” volt. „Heil Hitler!”

Az ügyfelekhez intézett koríráthoz egy levél másolatát csatolták, melyet dr. Fritz Ries ugyancsak 1938 októberében a „már árja” társaság volt zsidó tulajdonosához, Edelmuth úrhoz intézett – az elején semmiféle megszólítás, a végén semmiféle udvariassági formula; a hangneme olyan, hogy Christa meg-megakadt a fordítás közben.

Hartnell fintort vágott, kortyolt egyet a whiskyből és hozzátette: „Undorító!”

Donald Hartnell korábban alig érdeklődött a politika iránt, európai ügyekkel kapcsolatban meg egyáltalán nem. Amerikai vonatkozásban mérsékelt liberális nézeteket vallott. A rasszizmust határozottan elutasította, aligha volt bármiféle előítélete akár zsidókkal, akár németekkel szemben. A német vállalkozókról, működtek legyen akár a Hitler-időkben, eddig elismerő véleménnyel volt. Hallatlanul ügyesnek, pontosnak, megbízhatónak, korrektnek és rendkívül szorgalmasnak festették le őket előtte.

Hogy a náci időkben milyen törvénytelenségek és kegyetlenségek történtek, azt Hartnell részben a szövetséges hadipropaganda túlzásának tartotta, részben egyes Gestapo-főnökök és SS-tisztek önkényes akcióinak tudta be. „Ilyen dolgok”, miként nevezni szokta, sajnos mindenhol és kiváltképp háborúban mindig előfordulnak, még az amerikaiaknál is, például Vietnámban.

Ami Németországot illeti, Hartnell számára „az ilyen dolgok” csupán történeti jelentőséggel bírtak mind ez ideig; úgy gondolta, éppoly kevésbé róhatók fel a mai németeknek, mint a Robespierre alatti úgynevezett „rémuralom” a mai franciáknak.

De most, hirtelen szembekerülve látszólag jelentéktelen részletekkel a német vállalkozók harmincöt év előtti mindennapjaiból, Hartnell először érzett felháborodást, s nem pusztán megszokott, noha nem kötelező részvétet az áldoza-

tok, netán Seligmannék iránt. És ami – legalább is Hartnell megítélése szerint – a dolgot még komiszabbá tette, az a tény volt, hogy ez a dr. Ries, aki oly brutálisan fosztotta meg tulajdonától a korábban bizonyára körüludvarolt zsidó ügyfeleket, majd szidalmazta és gúnyolta őket, kollégája volt, a jogi tudományok doktora, méghozzá épp arról a heidelbergi egyetemről, amelyet az amerikai akadémikusok éppoly romantikus, mint amilyen megbecsülő tisztelettel öveztek.

„Ennek ellenére – mondta magában Hartnell – meg kell próbálnom, hogy érzelmeim, ellenszenvem ne vakítsanak el. Egy ügyvéd maradjon hűvös és tárgyilagos.”

Christa kezdte gyanítani, mire gondol, és talán helytelenítette távolságtartó szándékát. Mindenesetre ismét szólásra jelentkezett:

– Nézze csak, Mr. Hartnell, van itt még egy levél, amely talán megmagyarázza dr. Ries úr rendkívüli sikereit, amelyeket a Flügel és Polter cég jelentős konszernné fejlesztése terén ért el.

Egy irat fénymásolatára gondolt, amelyet az Edelmuth úrnak címzett fenyegető levél kópiájához csatoltak. Mint kiderült belőle, 1936. május 15-i dátummal a lipcsei rendőrfőnöki hivatal jelentette a „Titkos Államrendőrségi hivatal Elnökének, Sachsen III, Drezda”, hivatkozással annak felkérésére – aktajelzés: St. A. Dr. 700/34/36 –, hogy „Dr. Fritz Karl Ries gyáros, született 1907. február 4-én Saarbrückenben, birodalminémet, evangélikus-lutheránus, nő,

Lipce N22, Lenaustrasse 3. alatti lakos... politikai szempontból kifogástalan és megbízható”, ezenfelül pártmunkás, és a Geheime Staatspolizei bizalmát élvezzi „különleges ügyekben” történő bevetésre.

A „szigorúan bizalmas” jelzéssel ellátott iratra azután a Gestapo drezdai igazgatóságán 1936. június 20-i dátummal a következő, kézzel írt megjegyzés került: „Dr. Ries biz. emberként nyilvánt.!”

– Ez a hírhedt Gestapo volt? – érdeklődött Hartnell.

Christa csak bólintott.

– És ez a „biz. ember” „különleges ügyekben” azt jelentette, hogy az illető besúgóként dolgozik a Gestapónak, amely az általa feljelentett személyek, például cégbeli dolgozók vagy nemkívánatos partnerek ellen eljárást indít?

– Igen, bizonyára – felelte Christa szándékosan tárgyilagos hangon. Majd kivette a következő lapot a Fretsch úr összeállította aktából, és fordítani kezdte a szöveget: – 1936-tól számos, elsősorban zsidó tulajdonban levő üzem „árjásítása”, nyilvánvalóan a Gestapo, az SS és az NSDAP támogatásával. 1939-től – így hangzik Arno Bückert, a Flügel és Polter cégvezetőjének jelentése – „valamennyi, a konszernhez tartozó üzemet a Wehrmacht részére történő termelésre állították át, és jelentősen kibővítették. A foglalkoztatottak száma 1941 elejére elérte az ezerkét-százat. A konszern forgalma – 1934-ben csak ke-

rek 500 000 birodalmi márka (RM) – 10,86 millióra ugrott. . .”

Hálájuk apró, külső jeleként az olyannyira ügyes dr. Ries részvényesei megszavazták, hogy egy drága lipcsei villát vásároljon a konszern költségén, magánhasználatra; 1941 januárjában dr. Ries úr és ügyvédje, Sachse úr különféle házakat meg is tekintett, közöttük a lipcsei Montbestrasse 20. alattit is, melyet aztán birtokba vettek.

Ennek a zsidó tulajdonban levő szép lakhelynek az ára azonban annyira alacsony volt, hogy a felügyelő hatóság először kételyét fejezte ki, ami kissé meg is zavarta dr. Riest és jogi tanácsadóját. Úgy érveltek, hogy a vételár felemelését „mint méltánytalanságot el kell utasítani, hiszen egy zsidó vagyonának gyarapításához járulna hozzá”.

Ugyancsak az 1941-es évben történt – mint Fretsch úr dokumentumaiból kiderült –, hogy a dr. Ries által már majdnem egyedül uralt és irányított konszern új szerzeményekre tett szert a megszállt lengyel területeken, elsősorban Trzebiniában és Łódzban, melyek megkaparintásánál Herbert Packebusch tevékenykedett Ries érdekeinek képviselőjeként. Azonban a konszerntulajdonossá emelkedett „árjásító” és kiemelt Gestapo-bizalmi becsvágya jóval túlnőtt a megszállt Lengyelország határain.

Itt volt például az autóabroncs-felújító üzem terve, amelynek Kijevben való létesítését sürget-

te buzgón dr. Ries; tárgyalásokat folytatott a „Krími Újjáépítési Központ”-tal, hogy a konszernérdekeltségeket a Kaukázusig terjesszék ki, keresztül-kasul beutazta a balti vidékeket, ahol megbeszéléseket folytatott a helyi SS-, rendőrségi és propagandavezetőkkel többek között Revalban, Kaunasban és Lidában; Samborban pedig (Galícia) részvényes lett az L. Hoffmann Fehérnemű- és Ruhagyárban. És akárcsak Trzebińiában és Łódzban, a konszern többi üzemében is elsősorban zsidó, lengyel és ukrán kényszer-munkások dolgoztak, akiket az üzlettársak és Packebusch SS-Standartenführer „szerzett”.

A zsidó munkásokért átlagosan munkaóránként 40 birodalmi pfenniget utaltak át az „SS Birodalmi Vezető Különmegbízottjára”-nak. Időről időre viszont dr. Ries úr konszernje kénytelen volt nagyobb összegeket visszatéríteni, mivel a zsidók, mint igavonó barmok felhasználásáért előre fizettek, ezek pedig nem tudták a százszázalékos teljesítményt nyújtani; a konszern jelentése szerint „áttelepítették”, azaz a „végleges megoldás” hatálya alá helyezték őket.

Dr. Ries – ahogy a Herr Fretsch-féle, nagy gonddal és részletességgel összegyűjtött dokumentumokból kiderült – lipcsei törzsüzemében is legnagyobb részben kényszerszemélyeket foglalkoztatott, mindenekelőtt elhurcolt orosz asszonyokat és lányokat. Munkateljesítményüknek betudhatóan – amit pedig, hála az üzemvezetőt a Gestapóhoz fűző szoros kapcsolatnak, szigorú-

an ellenőriztek és állandóan fokozni kényszerítették – a Flüggel és Polter nyeresége – néhány munkásnő bizonyára túlzott rosszindulatból „Prügel und Folter”-nek (verés és gyötrés) nevezte el – hatalmasra duzzadt.

Hogy milyen kíméletlenül zsákmányolták ki a fiatal orosz nőket, világosan kiderült a konszern-igazgatóságnak a lipcsei munkahivatalhoz címzett 1943. május 15-i leveléből. Ebben a Flüggel és Polter azzal dicsekedett, hogy „keleti munkásnőink egy részét a legnehezebb férfimunkára jelöltük ki”, „lényegében a behívott német személyzet pótlására”. A többi orosz nőt is olyan munkakörülmények között dolgoztatták, amilyenek közé a cégvezetés németeket már nem engedett.

A dr. Ries által „árjásított” vagy egyszerűen „átvett” üzemekben így kigazdálkodott milliós nyereséget a buzgó konszernúr, aki a pénzügyi hivatallal szemben azt az álláspontot képviselte, hogy „zsidó vagyonnak nincs üzleti értéke”, jól be tudta fektetni. Erre nemcsak a földbirtokvásárlások vallottak, például egy telek megvétele a felsőbajor Chiemgauban, hanem a semleges külföldi országokba tett számos utazás is, mindenekelőtt Svájcba és Spanyolországba, ahol dr. Ries „leányvállalatokat” létesített; ezek egy részét nem is az iparában.

A konszernfőnök, akinek 1942-ben kiemelkedő teljesítményei elismeréseképpen a Hadi Érdemkeresztet adományozták, az utolsó előtti há-

borús télen, 1943/44 fordulóján már több millió birodalmi márkára rúgó vagyonnal rendelkezett. Valamivel később még tárgyalásokat folytatott a krakkói esőkabátgyár átvételének ügyében, de a háborús fejlemények keresztülhúzták számítását: ezentúl már nem arról volt szó, hogy keleten új zsákmányt szerezzen, hanem hogy az évek során onnan „átvett” készleteket sürgősen elmenekítse.

Nagyjából ez idő tájt bontották fel dr. Fritz Ries házasságát, ami nem járt anyagi helyzetének jelentősebb gyengülésével. Mindazonáltal dr. Ries multimilliomossá és egy körülbelül tízezer, nagyobbbrészt kényszermunkással dolgozó konszern urává való gyors felemelkedése természetesen nem ment végbe alkalmankénti zavarok nélkül. Például 1942/43-ban támadt egy kis kellemetlensége egyik vezető alkalmazottjával, bizonyos Kotzam nevű igazgatóval. Mindenesetre dr. Ries úgy tudta rendezni az ügyet, hogy maga nem károsult – hogy milyen módon, erről vallott az a „Lipcse, 1943. április 10.” dátumot viselő irat, amely a Herr Fretsch-féle aktában szerepelt, és amelyet dr. Ries diktált és írt alá saját kezűleg. „A Kotzammal kapcsolatos perben – állt ebben – Kolbét még egyszer ki kellett hallgatni Kotzamról. Kolbe tegnapi látogatása alkalmával azt vallotta, hogy már feltűnt neki, mennyire ragaszkodtak a zsidók Kotzamhoz. . . Kolbe nem egyszer hallott Kotzam szájából államellenes megnyilatkozásokat. . .”

Az előrelátó dr. Ries még más vezető alkalmazottakat, köztük igazgatóját, Hans Meyert is kihallgatta a nehézségeket okozó Kotzam úrról, és a következő eskü alatti vallomást nyerte tőle:

„A Felső-sziléziai Gumiműveknél kifejtett tevékenységem első napjától fogva alkalmam nyílt arra, hogy esténként hosszabb időt töltssek együtt a Kotzam családdal. Noha a konkrét kifejezésekre ma már pontosan nem emlékszem, ezeknek a tisztán magánjellegű, gyakran órákig tartó beszélgetéseknek során az a benyomás alakult ki bennem, hogy Kotzam úr maradéktalanul elutasítja a nemzetiszocializmust. Személyes beállítottsága erősen liberális. . .

Meyer sk.”

Pozícióját illetően képpen megerősítve, dr. Ries azonnal írhatott Lipcséből a „Fegyverzeti Parancsnokság vezetőjének, (Kattowitz/OS)”, akit nyomatékosan kért, ne adjon hitelt Kotzam úr rágalmozó állításainak: ez a Kotzam ugyanis, „noha a Testület hallgatója volt”, egy „disznó kutya”, aki még csak nem is tiltakozna az ellen, ha így neveznék. És dr. Ries hozzátette: „Végül mellékesen meg kell jegyeznem, hogy Kotzam úr apja büntetett előéletű, csalárd bukás büntette miatt.” Másfelől dr. Ries nem szeretne volna, ha Kotzam ellen bírósági eljárás folyna, és ezt a valószínűleg alaposan megfontolt véleményét levele záró bekezdésében a következőképpen indokolta: „Mint cégnek, nem fűződik érdekünk ahhoz, hogy ezeket a mulasztásokat üldözzük,

hiszen hírnevünknek árt, hogy egy ily mértékben kétes jellemet vezető állásban alkalmaztunk. Heil Hitler! Az Ön dr. Fritz Riese.”

Ennél az elmondottak szerint „rendezett” ügynél sokkal komolyabb volt szintén 1943/44 telén az a bűnügyi rendőrség által lefolytatott nyomozás, amely kiterjedt üzérkedésre vetett fényt, és amelybe a cégének hírnevére olyannyira adó dr. Ries is belekeveredett. Ezúttal nem vették vizsgálati fogságba, mint egy hasonló ügy alkalmával 1942-ben. De dr. Ries még a – jó kapcsolataiknak betudhatóan igen kíméletesen lefolytatott – kihallgatás befejezése után is annyira komolynak tartotta saját helyzetét, hogy kivált az üzlet vezetéséből, „amíg az ügyet el nem rendezik”. Valóban, a Flügel és Polter KG átmenetileg még a nevét is megváltoztatta: a kritikus hetek alatt átkeresztelték „Hans Wernecke KG”-ra.

Eközben hamarosan újra elvonultak a sötét felhők, legalábbis dr. Ries úr feje felől. Csupán néhány kisebb alkalmazottat büntettek meg szigorúan, a konszern vezetőjét ezzel szemben a korrupció és üzérkedés vádjának még a gyanúja alól is felmentették és maradéktalanul rehabilitálták.

Az ezt követő időkben rendkívül hasznosnak bizonyultak régóta gondosan ápoltt, kiváló összehangoltatásai, melyek magas és legmagasabb rangú párt- és SS-funkcionáriusokhoz, a Gestapóhoz, minisztériumi hivatalnokokhoz és befo-

lyásos gazdasági szervezetek ügyvezetőihez, nem utolsósorban a Birodalmi Kaucsuk- és Azbesztközponthoz fűzték.

Ezek a kapcsolatok különösen 1944 nyarán bizonyultak termékenynek. Most már arról volt szó, hogy a zsákmányt sürgősen biztonságba kell helyezni. A Nagynémet Birodalom fenyegető katonai veresége tanácsossá tette a Kelet-Európa még megszállt területein működő konszernüzemek és valamennyi ezzel összefüggésben „átvett” érték gyors „áttelepítését”. Túl azon, amit Fretsch úr ez ügyben már elmesélt, más támpont nem szerepelt az akták között arra vonatkozóan, ki volt segítségére dr. Ries konszernjének, a Flügel és Polternak abban, hogy a Lengyelországban és a Szovjetunióban összerabolt milliós értékeket nyugatra menekítsék. Viszont volt néhány érdekes utalás arra, hogyan is történt mindez, és mi mindent tettek lehetővé a konszernfőnök fényes kapcsolatai.

Magas prémiumokkal, gyakran tárgyi érték, többnyire textilnemű és más hiánycikk formájában biztosította magának dr. Ries a „Speer Szállító Csapattest” egy „törzskapitányának” szolgálatait; emellett nagy pénzösszegekkel vesztegetett meg Birodalmi Vasút-alkalmazottakat, hogy eredetileg sebesültszállításra és más sürgős Wehrmacht-célokra kijelölt vasúti kocsikat a Ries-féle zsákmány elszállítására szabadítsanak fel. Néha még a Rajnától Lipcséig is szerveztek transzportokat, hogy az így megszerzett árukkal

csereüzleteket bonyolíthassanak le, hogy megmentsék az utolsó „áttelepítésre” váró milliókat, amelyeket már „az Iván” közeledése fenyegetett.

Egy iratot Fretsch úr nyilván különösen fontosnak talált ez ügyben, jöllehet csupán rövid közlést tartalmazott: „Lederer törzskapitány-nak, szolgálati hely: Speer Szállító Csapattest, Berlin-Charlottenbürg, Postafiók 19; ... ha van rá lehetősége, szállítson 15 000 palack pezsgőt 30 tonna súlyban Eltville am Rheinből Lipcsébe. Baráti üdvözlettel és Heil Hitler! Dr. Ries.”

- Mi ezen olyan meglepő? - érdeklődött Hartnell, és a mindössze ötsornyi üzenetet vizsgálta.

Ez itt – felelte Christa, és rámutatott a levél dátumára: „Lipcse, 1945. február 23.”, melyet Fretsch úr pirossal vastagon aláhúzott.

- Amikor dr. Ries ezt a kis írást diktálta – magyarázta Hartnellnek –, a szovjet csapatok már elérték az Oderát, elvágták Kelet-Poroszországot, és elfoglalták Breslaut; a US Army a Rajnánál állt, és megkezdte a támadást Kölnből délre és északra. A legtöbb város romokban hevert; kölykök kezelték a légvédelmi ütegeket; bombatámadások és mélyrepülések váltogatták egymást. Az Odera és a Rajna között menekültek százezrei vándoroltak gyalog, kerékpáron, lovas és ökrös szekereken, főleg asszonyok és gyerekek. Teherautó alig volt, az a néhány gépkocsi pedig, amelynek sebesülteket, lőszert és élelmiszert kellett volna szállítania, gyakran ott

maradt az út mellett, mert elfogyott az üzemanyaga. És ebben az időben, a teljes összeomlás zűrzavarában Ries doktor úr tizenötezer üveg pezsgő szállítását szervezte!

- Honnan tudja ilyen biztosan, Christa, mi volt akkoriban? – kérdezte Hartnell. – Egyébként maga is szólítson engem a keresztnevemen. Donaldnak hívnak, a barátaim Donnak szólítanak?

- Oké, Don – válaszolt nevetve Christa. Mindemellett azon gondolkozott, jelent-e egy olyan amerikai, mint Donald Hartnell számára pusztán udvariasságnál többet a megszólítás ilyen megváltozása, és arra a meggyőződésre jutott, hogy csak egy kedves gesztusról volt szó. Folytatta: - Ami az én meglehetősen pontos ismereteimet illeti az 1945. február 23-i helyzetről, maga elfelejti, Mr. Hartn... azaz Don, hogy hivatásom a jelenkor történelmével való foglalkozás. Egyébként – lapozott bele Herr Fretsch aktájába – úgy tűnik, a pezsgőszerezés nem az utolsó megmozdulása volt dr. Ries úrnak – itt még legalább harminc oldal szól erről.

- Ó – mondta Hartnell röviden. Töprengett. - Így tehát meglépett. Lehetségesnek tartja, hogy még ma is a Trzebiniából, Łódzából és máshonnan „áttelepített” milliókból él?

- Nem lepne meg, Don – válaszolta Christa. - Van egy csomó hasonszőrű ember, aki anélkül úszta meg, hogy csak a haja szála is meggörbült volna. Ha még él, ma... – gyors számolás után

folytatta - pontosan 67 éves, talán nyugdíjasként csücsül az egyik bajor tó partján. Sok hajdani prominens vezetőt találni ma még arrafelé, akik a náci időkben hasonló módon gazdagodtak meg, mint a mi dr. Riesünk.

Igyekezett megállapítását egész tárgyilagos hangon közölni, de Donald érezte benne a keserűséget. Úgy vélte, legjobb, ha szünetet tartanak.

- Jöjjön, Christa - mondta, miközben felkelt -, felejtsük el egy kis időre dr. Riest, és mindenekelőtt vacsorázzunk meg. Éhes vagyok, bizonyára maga is. Mesélje el közben, hol tanult, és mi indította arra, hogy egy meglehetősen komor múlt kutatását válassza hivatásának, meg hogyan lehetséges, hogy ilyen fantasztikusan jól beszél angolul.

Közben Christa is felállt.

- Rendben, Don, menjünk enni, azután majd válaszolok minden kérdésére. De bocsásson meg még két percre - még gyorsan el kell szaladnom, ahogy a puritán Amerikában mondják, hogy egy kis púdert tegyek az orromra.

Amikor nem sokkal később, a szálló éttermének egy csendes kis asztalánál helyet foglaltak, világosan látszott: a lány ég a türelmetlenségtől, hogy Donnak valamit elmeséljen. Várt, amíg Hartnell rendelt, majd így szólt:

– Hármat találghat, mit fedeztem fel ebben a pillanatban!

– Oké, de mondja meg előbb, létezik-e itt a Szövetségi Köztársaságban valami olyasmi, mint a mi *Who's who*-nk? – felelte Hartnell, és mulatott Christa meglepődésén.

– Igen, persze – mondta. – De hogy találta ki, Don, hogy én...?

– Messziről figyeltem, hogy elkér a portástól egy vastag könyvet, valami lexikonkülsejűt. Aztán kombináltam egy kicsit, my dear Watson, s nem volt nehéz – mondta Hartnell. – No, most pedig árulja el szépen, mit talált dr. Riesről?

– Tényleg benne van a *Ki kicsoda*-ban és a Hoppenstedt: *Vezerő gazdasági szakemberek* legújabb kiadásában is, Don – közölte Christa. – Ries, Fritz, Dr. jur., született Saarbrückenben, a dátum is stimmel, úgyhogy tévedés kizárva. Nősz - 1949 óta -; no, ki a nej, mit gondol?

– Talán ez a Dora? – mondta Hartnell habozva, pillanatnyi gondolkodás után.

– Úgy bizony! Dora Apitzsch. Frankenthal/Pfalzban laknak, Rusdorf Strasse 1.; ott van a konzern új székhelye is – alapító és a részvények többségének birtokosa: dr. Ries úr. A céget Pegulan-Werke AG-nek hívják. Ries dr. úr ezen kívül tiszteletbeli elnöke a Német Padlóburkolat-, Műanyagfólia- és Felületbevonó-ipari Szövetségnek, elnöke a bötzingeni Badische Plastic-Werke Ellenőrző Tanácsának, tagja a Commerzbank AG tanácsadó testületének, és

tiszteletbeli királyi marokkói konzul Hessen és Rajna-Pfalz tartományokban.

– És ezen kívül még valami? – kérdezte Hartnell. Úgy tűnt, már nem dr. Ries személyénél időzik gondolatban, noha először erős benyomást tett rá ez a büszke háború utáni karrier.

– Igen – válaszolta Christa –, még fél tucat cégnél szerepel a neve, mindegyiket ő vezeti; a kitüntetései is fel vannak tüntetve.

– Kitüntetések? – kérdezte Don.

– Van nálunk egy Német Szövetségi Köztársasági Érdemrend, amelyet olyan személyiségeknek adományoznak, akik különösen kitüntették magukat az újjáépítésért és a demokráciáért folytatott munka során – magyarázta Christa. – Az érdemrendnek számos fokozata van. Herr dr. Ries 1967-ben, nyilván hatvanadik születésnapja alkalmából, nagyon magas fokozatot nyert el, a Nagy Szövetségi Érdemkeresztet. Eszerint kétségtelenül gazdasági életünk egyik vezéregyénisége.

Christa, miközben magyarázott, Dont figyelte, és a megjegyzését várta. De a férfi kezdetben egy szót sem szólt, csak tengeri nyelvhalfiléjével foglalkozott.

Christa kézbe vette az aktát, melyet Fretsche úr állított össze dr. Riesről. Belelapozott, majd hirtelen így szólt:

– Sőt, a nemzet elitjéhez tartozik, hiszen 1972-ben... – nem, a Pagulan Műveknek ezt a

sajtónyilatkozatát szó szerint kell lefordítanom magának:

„Vállalkozói teljesítményének és társadalmunk iránti buzgó odaadásának elismeréséül dr. Helmut Kohl, Rajna-Pfalz tartomány miniszterelnöke átnyújtotta a jubilánsnak” – ez dr. jur. Fritz Ries volt, a Pegulan-Werke AG tanácselnöke és főrésztulajdonosa, királyi marokkói konzul, a Ries-csoport alapítója és többségi résztulajdonosa – „számos prominens gratuláló jelenlétében a Nagy Szövetségi Érdemkereszt Csillagát... Dr. Ries mindenkinek köszönetet mondott... és hangsúlyozta, ez a nap nem a lezárása, a célja életének, hanem az állomása... a fogadásnak a Mannheim Vonósnégyes játéka adott keretet... Vidám közjáték volt két kéményseprő megérkezése, akik a hagyománynak megfelelően bekormozták az ünnepeltet.” Aranyos, nem?

– Mit gondol, Christa – kérdezté Hartnell rövid hallgatás után –, müncheni ügyvédkollégámnak, akinek a nevét képtelen vagyok kimondani, van tudomása arról, hogy az akkori trzebiniai nagyfőnök „Doktor úr” valójában dr. Ries?

Christa elgondolkozott.

– Van, ami erre utal – mondta –; legjobb lesz, ha maga kérdezi meg tőle, Don. Hiszen úgyis meg kell látogatnunk vasárnap este.

Hartnell a fejét rázta.

– Ez csak holnapután lesz, Christa! Addig még sok mindent ki kell találnunk. Találnom.

– Szívesen segítek magának ebben, Don, és

ha erre gondolt, nem tartozom semmiféle lojalitással dr. Steiglhöringernek. Kizárólag azért szerződtetett, hogy az ön rendelkezésére álljak. Ezen kívül... – Habozott. Aztán határozottan folytatta: – Ha valami összeesküvés lenne a dolog mögött, tehát hogy eltitkoljanak valamit, és magát félrevezessék – én úgysem csinálnám, Don.

A fiatalember felpillantott, és csak annyit mondott: – Köszönöm, Christa, örülök neki, de tulajdonképpen nem is vártam mást. – Azután rövid elmélkedés után így folytatta: – Még sok időnk van vasárnap estig, addig még úgyis kitálunk valamit. Egyébként van valami fogalma arról, milyen messze van Münchentől az a hely, ahol ez a dr. Ries jelenleg él?

– Igen – válaszolt Christa. – Frankenthal valahol Ludwigshafen közelében van a Rajna mentén, Mannheimmal szemben. Körülbelül három-négy óra kocsival, vonattal sem tart tovább, azt hiszem. Arra gondol, hogy odautazik, Don?

– Még nem tudom – felelte Hartnell –, esetleg... De olvassuk el még előbb, mi maradt az aktában! Talán akkor fölösleges lesz elmennünk Ries úrhoz.

Az aktában következő lapon Fretsch úr összegyűjtötte a konzernvezér valamennyi szereplését a „Der Spiegel” hírmagazinban 1948 óta. A Ries név 1972-ig mindössze három alkalom-

mal jelent meg ennek a hetilapnak a hasábjain: egyszer egy obskúrus telektársaság üzleteivel kapcsolatban, amely „Kibérelheti a napot!” mottóval nyári villákat kínált eladásra gazdag szövetségi polgároknak. 1967-ben a társaság csődbe jutott, és tőkepenzesei között, akik egy rakás pénzt vesztek, szerepelt dr. Fritz Ries konzul is.

– Érdekli ez magát? – tudakolta Christa, és ivott egy korty kávé, amit Hartnell rendelt neki, miután visszamentek a bárba.

– Azt hiszem, nem – felelte Hartnell. – Miről van szó a másik két számban, ahol Ries neve található? – Christa átfutotta a két rövid bekezdést, és jelentette, hogy a második „Spiegel”-jelentésben két gazdasági szövetkezés vitájáról van szó. A Német Padlóburkolat-, Műanyagfólia- és Felületbevonó-ipari Szövetség, bejegyzett egyesülés panaszt emelt az Európai Szőnyeg-Társaság (Németország) ellen állítólag botrányos reklámmódszerei miatt, melyeket szőnyegpadló-hirdetésekből alkalmaztak „Durran az igazság lövése” jelszóval. Dr. Fritz Ries részletesen informáltatta magát a padlószőnyeg-készítők megtervezett, nagyszabású reklámhadjáratáról, igen dicsérte a terveket, de a költségekből nem kívánta kivenni a részét, noha üzemi műanyag padló mellett szőnyegpadlót is nagy mennyiségben állítottak elő. És akkor az egyik gazdasági egyesülés reklámtervének ismereté-

ben, mint a Műanyag Konkurrencia Szövetség elnöke, panaszt emelt, ámde hiába.

Még banálisabb ügyben szerepelt harmadszor dr. Fritz Ries neve a hírmagazin hasábjain: itt csak egész mellékesen említették meg, mint egy bizonyos dr. Eberhardt Taubert munkaadóját, aki annak idején vezető beosztású hivatalnok volt a nemzetiszocialista Népfelvilágosítási és Propagandaminisztériumban.

– Wait a minute... – szakította félbe Christát Hartnell. Úgy tűnt, fontolgat valamit.

A lánynak is ismerősen csengett a „dr. Taubert” név. Ő is utánagondolt, hol hallotta. Aztán eszébe jutott:

– Hát persze – kiáltott fel –, így vagy valahogy így hívták azt a magas berlini vendéget, aki Seligmannék házáat 1944 nyarán vagy őszén felkereste, Budweisernét az ott uralkodó tisztaság miatt megdicsérte és Caspar David Friedrich festményét megcsodálta. Régi barátja volt még a „harcos időkből” Herbert Packebusch SS-Standartenführernek, és 1933 előtt fontos posztot töltött be valahol a berlini SA-nál és a náci propagandafőnök, dr. Goebbels irodájában.

Hartnell bólintott.

– Sajátos dolog, hogy ez a Taubert ma dr. Riesnél van állásban. Akad még valami a dossziében dr. Taubert úrról?

Christa lapozott, olvasott néhány mondatot, és meghökkenten pillantott Hartnellre. – De még mennyire – mondta –, egy egész csomó...

De hallgassa maga is, mit nyomozott ki Fretsch úr: Eberhard Taubert, született 1907. május 11-én Kasselben, jogtudományi tanulmányok Kiel, Heidelberg és Berlin egyetemén, doktorált 1930 júliusában a heidelbergi egyetemen, 1931 novemberében – tehát még a „harcos időben” – csatlakozott az NSDAP-hoz, 1932-től a Berlieni Körzetvezetőség jogi osztályát vezette, és ebben a minőségében a náci propagandafőnök, dr. Goebbels közvetlen munkatársa volt. Ugyanebben az időben Sturmführeri rangban a berlin-brandenburgi SA-csoport stábjában... – akárcsak Packebusch, Don!

Hartnell meg sem szólalt. Azt gondolta: „Még valaki, aki Heidelbergben tanult és jogi doktorvizsgát tett...” Aztán újra arra koncentrált, amit Christa Fretsch úr dokumentumgyűjteményéből fordított.

1933-ban doktor Eberhard Taubert szakcsoportvezető volt az új Népfelvilágosítási és Propagandaminisztériumban, az általános belpolitika, ellenséges világnézet, egyházi ügyek, bel- és külföldi bolsevizmus és Szovjetunió területén. Az ezt követő években az „Antikomintern” tevékenységéért volt felelős (a „Harmadik Birodalom” antikommunista propagandaközpontja), valamint az úgynevezett zsidóellenes aktív propagandáért, ami alatt a zsidók ellen folytatott szervezett hajsza és végleges megsemmisítésük előkészítése volt értendő.

1942-től dr. Taubert a Keleti Térség Közpon-

ti Főosztálya vezetője volt; mintegy 450 irányító és még kiemeltebb beosztású hivatalnok fölött diszponált; alája tartozott továbbá valamennyi propagandaközpont a meghódított keleti területeken. Emellett dr. Taubert 1938-tól bíróként működött a rettegett Népbíróság 1. számú tanácsában, és mint ilyen, számos halálos ítélet hirdetésében működött közre, amelyet bel- és külföldi ellenállók ellen hoztak.

Dr. Eberhard Taubert minisztériumi tanácsos személyi ívéhez Fretsch úr, nyilván csak az érdekesség kedvéért, még egy dokumentum fénymásolatát is hozzácsatolta. Ez egy „Titkos!” pecséttel ellátott feljegyzés volt, „Berlin, 1942. márc. 27”-i keltezéssel, „egy okkultista USA-Gadó életbe léptetésének tárgyában”. A szerző, a külföldön kifejtett rádiós propaganda felelőse (ez a propaganda mindenekelőtt a zsidók ellen irányult, és az 1942. január 20-i, úgynevezett Wannsee-konferencia óta a tervezett tömeges megsemmisítés pszichológiai előkészítésére volt hivatott) ismertette benne tervét, miszerint titkos rádióadót létesít az USA-ba irányított sugárzással, hogy nemzetiszocialista érzelmű „okkultista-babonás tartalmú” adásokkal befolyásolja az amerikai lakosságot, és „kedvező propagandahatást” érjen el vele. „A magában véve jó javaslat dr. Tauberttől származik”, a zsidóüldözés és az Antikomintern illetékes referensétől. „Dr. Taubert bizonyára egész sereg idevágó anyaggal rendelkezik...” És ez alatt a Rádiópolitikai

Osztályról (B szakcsoport) származó jegyzőkönyv alatt tisztán olvasható kézírással állt a szerző neve: Kurt Georg Kiesinger.

– Nemrégiben még ő volt a szövetségi kancellárunk – jegyezte meg szárazon Christa, és Donald Hartnell, akit ez a dokumentum különösen érdekelt, csak csodálkozni tudott.

– Úgy látszik, dr. Taubert már idejekorán gondoskodott az igazi, háború utáni kapcsolatokról – mondta aztán, mialatt Christa tovább lapozott, és átfutotta a dosszié következő lapját.

– Hogy erre hol bukkanhatott rá? Hallgassa csak, Don!

A levélen, amelyet most Hartnellnek fordított, 1971. december 12-i dátum állt, és dr. Taubert egy régi, Madridban élő ismerősének volt címezve. A „Zsidóellenes Aktív Propaganda” egykori főnöke fájdalommal tudatta benne, hogy a náci uralom összeomlása után „kezdetben hosszú éveket kellett Európán kívül, Dél-Afrikában és Perzsiában” töltenie. Mert otthon, jegyezte meg Christa, valószínűleg háborús bűnösként bíróság elé állították és felakasztották volna. De később, a hidegháború beálltával, amikor súlyosan bűnös náci vezetők is visszatértek a húsfazék mellé, „kapcsolatot keresett” – és talált – „a Szövetségi Köztársaság nemzeti köreihez”. „Most” – tehát 1971 végén – „egy ipari cégnek, a Pegulan konszernnek jogi tanácsadójaként tevékenykedik Mannheimban.”

A címét dr. Eberhard Taubert így adta meg:

„671 Frankenthal/Pfalz, Am Kanal 3”; telefon: „06233/81/513/404/”, ami valójában, jelezte Fretsch úr, a dr. Fritz Ries konzul úr tulajdonát képező „Pegulan-Werke AG” hívószáma és házi melléke.

– Így most már tudjuk – mondta Donald Hartnell, és közben végigsimított a haján –, hol található három, ügyünkben szóba jöhető személy, nevezetesen Ries „doktor úr”, Dora Apitzsch és dr. Taubert: az új frankenthali konszernközpontban. Van fogalma arról, Christa, hogy ez a „Pegulan Művek” valami nagyobb vállalat?

Christa éppen tagadó választ akart adni, amikor észrevette, hogy a lelkiismeretes Fretsch úr az akta következő lapján már meg is válaszolta a kérdést, mivel ott ez állt:

„PEGULAN-WERKE AG, 6710 Frankenthal/Pfalz/, Foltzring 35, több mint 2000 alkalmazott, számos leányvállalat. Üzleti forgalom az 1972-73-as évben: cca. 400 millió DM, beleértve a dr. Ries-csoportot, amelyhez tartoznak a Badische Plastic-Werke Bötzingenben és a Roplasto-International Dyna-Plastik-Werk Bergisch Gladbachban, több mint 500 millió DM. Osztalékok:

14 százalék 28 millió DM törzsrészcsevény, 16 százalék 7 millió DM elsőbbségi részvény javára. Főrészvényes és vezetőségi elnök: dr. Fritz Ries konzul; a Felügyeleti Tanács elnöke: Ernst

Rieche, a Commerzbank AG Frankfurt/Main elnökségének tagja; a Felügyeleti Tanács helyettes elnöke: dr. Hanns Martin Schleyer, a Daimler-Benz AG, Stuttgart, elnökségének tagja...”

– Hallo – kiáltott fel Hartnell –, erről mintha már hallottam volna, méghozzá a minap... de hol is?

A bár háttérében megszólalt a telefon. A mixer vette fel a kagylót. Hartnell tisztán hallotta, hogy az ő nevét mondják, és hátrafordult.

A mixer odajött hozzá.

– Mr. Hartnell? Telefonhoz kérik, Sir... Kettes fülke a hallban, forduljon rögtön itt jobbra...

Donald és Christa egymásra néztek. Aztán Donald Hartnell megszólalt: – Legjobb lesz, ha maga veszi fel, Christa – tulajdonképpen csak a kollégám lehet, vagy a mi buzgó Fretschünk.

Herr Fretsch volt az, a hirschbergi NDK határátkelőhely közelében levő egyik Autobahn-étteremből telefonált, és igencsak megkönnyebbült, amikor nem Hartnell, hanem Christa jelentkezett, s így nem kellett angolul beszélnie.

– Épp most találkoztam a volt bajtársammal – tudósított a fejleményekről. – Azt hiszem, tudom már, hova tűnt el a kép! Régi akták között fontos utalásokra bukkantunk...

– Pompás! Minden elismerésünk, Fretsch úr – mondta Christa.

– Na igen – jegyezte meg abszolút szerénységgel Fretsch úr –, bizony szerencsénk volt. De

nem ezért jelentkezem ilyen későn. Sürgősen szeretném arra kérni Mr. Hartnell, ne csináljon semmit, mielőtt velem megbeszélte volna! Attól tartok, esetleg helyrehozhatatlan hibát követ el, és olyasmibe keveredik, aminek a veszélyeiről fogalma sincs. Úgyhogy kérem, figyelmeztesse, kisasszony!

– No, Fretsch úr, nem túloz kissé? – kérdezte Christa, de Fretsch úr biztosította, hogy erről szó sincs. – Végigolvasta és -fordította már a dossziémat? – érdeklődött aztán.

– Nem – felelte Christa. – Még hátravan tíz-tizenkét oldalunk... Van ennek valami köze a figyelmeztetéséhez? – Fretsch úr sóhajtott.

– Erről most, telefonban, nem beszélnék. – Christa hallotta, hogy valakihez odaszól. Nyilván telefonfülkéből beszélt, és egy várakozó rászólt, ne beszéljen olyan sokáig.

– Ott van még? – hallatszott újra a hangja. – Kérem, közölje Mr. Hartnell-lel, amit most mondtam! És olvassa fel az akta utolsó részét, akkor talán ő is tudni fogja, mire gondolok. Egy jó félóra múlva újra jelentkezem Bayreuth környékéről. Vége!

És mielőtt Christa valamit kérdezhetett volna, már letette.

– Igen különös – vélte Donald Hartnell, miután Christa mindenről pontosan beszámolt. Órájára pillantott. 22.10 volt. Kérdőn nézett Christára.

– Nem – mondta nevetve a lány, nem va-

gyok fáradt; természetesen lefordítom magának, ami maradt, Don, még Fretsche úr következő hívásánál is állok rendelkezésére. Magam is nagyon izgatott vagyok, mire gondol a mi Fretscheünk sötét előrejelzéseivel. *Our ferret*-nek, azaz németül: a mi Fretchenünknek, vadászmenyétünknek kereszteltem el fáradhatatlan, vörös szemű kalandozónkat – magyarázta.

Donald Hartnell nagyon találónak érezte az elnevezést. Aztán megkérdezte Christát, mit szólna egy italhoz.

– Nem rossz – mondta –, meginnék egy gintonicot sok jéggel – hátha hamarosan kiszáradna a torkom a félelemtől... – Tréfának szánta, de Donald kiérezte hangjából a teljes komolyságot. Úgy tűnt neki, Christa nagyobb jelentőséget tulajdonít Fretsche úr figyelmeztetésének, mint amennyire elismeri.

Újra felnyitotta a dossziét, és tanulmányozni kezdte a soron következő lapot, amelyen egy névlista állt; feltehetően Fretsche úr kézírásával.

Hartnell figyelte, hogy húzza fel a szemöldökét. Okos, néha gunyoros tekintetű, szürke szeme elkomolyodott.

– Hát erről van szó – mondta. Felpillantott, és Hartnellre nézett. – Azt hiszem, a mi Fretchenünk már egészen pontosan tudja, miért figyelmezteti önt. És magam is kezdem sejteni, miért lett olyan ideges a kollégája, dr. Steiglöhöninger ügyvéd úr.

– Miféle lista ez? – érdeklődött Hartnell.

– Ezek ennek a Ries dr. úrnak legfontosabb egykori s részben bizonyára mai barátai, munkatársai és támogatói, aki a maga idejében olyan szorgalmasan „árjásított”, „átvett” és „áttelepített”, s aki amellet „bizalmi emberként” a Gestapo kiszemeltje volt – válaszolta Christa. – Mégpedig elsősorban azok a barátai, akiknek minden valószínűség szerint a legtöbb közülük volt ezekhez az „áttelepítésekhez”... Meg lesz lepve, Don, ha megtudja, mi lett ezekből az emberekből!

4. Vén Heidelberg, te kedves...

A hotelbárban már csend volt. Csak Christa és Donald tartózkodott már ott mint vendég. A mixer, aki Christának felszolgált az óhajtott gin-tonicot sok jéggel, Hartnellnek pedig a skót whiskyt *on the rocks*, azzal foglalatoskodott, hogy fényesre törölgesse a poharakat. Bekapcsolta kis tévékészülékét, és félfüllel figyelte a késői híreket. Noha a hangot a vendégekre való tekintettel lehalkította, Christa mégis tisztán kivehette, amit a bemondó épp akkor közölt:

„A Német Munkaadók Szövetségének elnöke, dr. Hanns Martin Schleyer nyilatkozatában kijelentette a szövetségi kormány törvénytervezetéről, hogy azt egyetlen felelősségének tudatában lévő német vállalkozó sem helyeselheti. A vállalkozói szabadság további megnyirbálása és a szakszervezetek hatalmának megerősítése, melyre a szociálliberális koalíció szemmel láthatóan törekszik, nyilatkozta Schleyer, a munkaadók határozott ellenállására számíthat. Valamennyi rendelkezésre álló eszközzel, biztosította dr. Schleyer...”

Itt hirtelen vége szakadt az adásnak. A bármi-xer, akit az egyenlőségi elven alapuló beleszólásért vívott harcok feltehetően nem érdekeltek, kikapcsolta a készüléket.

– Igen – mondta Christa, aki azonnal észrevette, hogy Donald Hartnell felfigyelt a Schleyer név ismételt említésére –, jól hallotta. Dr. Hanns Martin Schleyerről, a szövetségi német munkaadók igen energikus és agresszív vezetőjéről van szó, aki azon fáradozik, hogy megkeserítse a Brandt-kormány életét, és – mint a minap hallottam – Franz Josef Straussnak, az ellenzék vezérének egyik legközelebbi barátja. És éppen ez a dr. Schleyer is szerepel a listán, amelyet Frétsch úr állított össze...

Az aktába pillantott, és fordítani kezdett: „Hanns Martin Schleyer, született 1915. május elsején Offenburgban (Baden); törvényszéki tanácselnök fia; a rastattji gimnázium tanulója; már tizenhat éves diákként csatlakozott 1931-ben” – tehát még az úgynevezett „harcos” időkben – „a Hitlerjugendhez, nem sokkal később az SS-hez...”

– Bocsásson meg – szakította félbe Hartnell –, nem sokat értek ezekhez a dolgokhoz. De arra világosan emlékszem, hogy egy nemzetközi törvényszék ezt a náci SS-t bűnöző szervezetnek nyilvánította. Ennek az volt a következménye, hogy az SS összes önkéntes tagját minden további nélkül bűnözőnek lehet tekinteni és meg kell büntetni – vagy tévedek?

– Legkevésbé sem – felelte Christa, és az asztalra tette a dossziét. Úgy látszott, örül Hartnell érdeklődésének. Végére a jelenkor történelme

volt a szakterülete, ki is használta tehát az alkalmat, hogy tudásából valamit átadjon:

– Az SS-t, ami a „Schutzstaffel” rövidítése, eredetileg Hitler testőrségéé és magánrendőrségéé, az 1945-ös londoni egyezmény és a 10-es számú, az emberiség elleni bűntettekről szóló Szövetséges Ellenőrző Tanácsi törvény alapján a szövetségesek nemzetközi katonai törvényszéke vád alá helyezte és – a Gestapóval, a Biztonsági Szolgálat (SD) és az NSDAP politikai vezető testületével együtt – bűnözővé nyilvánította, mégpedig 1946. október elsején, azon bírósági határozat alapján, mely szerint az SS esetében bűnös célokra szervezett összeesküvésről van szó. Aki önként lépett az SS-be, és annak, bűnös céljai ismeretében is, 1939. szeptember 1. után is tagja maradt, ennek alapján büntethető.

– És ezt a Schleyer urat is megbüntették? – érdeklődött Hartnell.

– Talán igen, talán nem – mondta Christa. – A büntető eljárás során nem különösebben erőltették meg magukat. És ebben épp az amerikaiak nem egészen ártatlanok.

– Tudom, a hidegháború... Ott volt hirtelen az összes antikommunista, tehát a nácik is, mint szívesen látott szövetséges... No igen, de ez csak az egyik kérdés volt, és én köszönöm magának az alapos felvilágosítást. Mindazonáltal csodálkozom, hogy egy bűnöző szervezet hajdani tagja a munkaadók csúcsvezetőségének éléig vihetette. De talán csak egy teljesen ártatlan, meg-

gondolatlan fiatal sodródott bele azokba a dolgokba; mit tanult aztán ez a Herr Doktor Schleyer?

– Jogtudományt – felelte Christa kapásból, és mosolygott. Majd kivette a dossziéból a Hanns Martin Schleyerre vonatkozó lapot, és folytatta a pirossal aláhúzott szövegrészek fordítását: – „... úgy tűnik, a Hitlerjugend Arany Becsületrendjével kitüntetett, SS-vezetői (tagsági szám: 227014) uniformist viselő fiatalember nagyon aktív náci volt. Már akkor, amikor tanulmányait a heidelbergi egyetemen megkezdte...”

– Ez is? – Hartnell majdnem bosszúsan kérdezte, Christa pedig meglepetten pillantott fel.

– Arra kell gondolnom – magyarázta Hartnell, miközben legújabb kitöréséért egy kézmozdulattal elnézést kért –, professzorunk a Harvard Egyetemen, akit leginkább becsültünk, mennyire áradozott mindig heidelbergi diákidejéről és az ottani hallgatókról... „Wonderful fellows, igazán remek fiúk” – mondta mindig, és régi fényképeket mutatott nekünk akadémiai ünnepségekről meg vidám kocsmai estékről... „Vén Heidelberg, te kedves...” – emlegette örökösen. De kérem, olvasson tovább, Christa. Mit csinált Schleyer úr Heidelbergben?

– Mindjárt megtudja, Don – jegyezte meg röviden Christa, miközben gyorsan átfutotta a lapot –, amit hall, az már régi, de se nem romantikus, se nem kedves. 1934-től – amikor Herr Ries éppen doktorált Heidelbergben, ugyancsak a jo-

gi fakultáson – Hanns Martin Schleyer aktívan részt vett ugyanott az öreg Ruprecht-Karl-Universität „nemzetiszocialista szellemű kutató- és nevelőintézeté” való átalakításán...

– Mint diák? – csodálkozott Hartnell.

– Igen, így volt akkoriban – válaszolta Christa. – Herr stud. jur. Hanns Martin Schleyer ugyanis vezetője lett a Nemzetiszocialista Birodalmi Diákmozgalomnak, és befolyása a szomszédos egyetemekre is kiterjedt.

Fretsch úr Schleyer akkori tevékenységének illusztrálására mellékelte egy fénymásolt jegyzőkönyvet a Birodalmi és Porosz Tudományos, Nevelésügyi és Népoktatási Minisztérium aktáiból (WE 2334/37). Tárgya egy megbeszélés, melyet nemzetiszocialista funkcionáriusok folytattak a freiburgi egyetem akkori rektorával, dr. Friedrich Metz professzorral 1937. május 27-én. A rektor beszélgető partnerei a heves vitát követően azonnal összeállítottak egy jegyzőkönyvet, aláírták és elküldték a rektor felettes hatóságához, a badeni kultuszminisztériumhoz, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy a Magnifice Domine Rectort a nemzetiszocializmus ellenségének tűntessék fel.

Ez állt a jegyzőkönyvben, amelyet aztán a badeni kultuszminisztérium az illetékes birodalmi miniszternek továbbított Berlinbe: *A beszélgetés folyamán arra a témára tereltük a szót, miszerint Úrnapján a freiburgi egyetem egy részét feldiszítették... Metz rektor azt a megjegyzést tette erre vo-*

natkozólag, hogy ez ellen ő semmit sem tehet, ezenkívül a katolikus diákok és docensek is németek, akik hozzánk tartoznak... Ebhez kapcsolódva még azt is meg kell jegyeznünk, hogy a freiburgi egyetem különböző tagjainak vallomása szerint május elsején – amikor a nemzetiszocialista állam a Nemzeti Munka hivatalos ünnepét tartja – az egyetem nem volt feldíszítve...

A jegyzőkönyv még azt is kiemelte, hogy Metz rektor a megbeszélés napján arra a pimaszságra vetemedett, hogy az éppen Freiburgban tartózkodó Birodalmi Diákvezetőnek megtiltotta a freiburgi és a baseli egyetemi hallgatók sportversenye résztvevőihez intézendő beszédét.

Ebben a kérdésben Metz rektor a következőképpen nyilatkozott: A Birodalmi Diákvezető semmilyen körülmények között nem tarthat beszédet a diákok előtt – tekintettel kell lennünk a semleges Svájcból érkezett vendégek érzelmeire!... Nekünk sem esne jól, ha Baselban szociáldemokraták(!) fogadnának bennünket.

Ezt a denunciáns jegyzőkönyvet, amely Metz rektor államellenes szemléletét volt hivatva igazolni, három prominens náci aktivista írta alá: dr. Oechsle körzeti diákvezető, Gernot Gather diákvezető és Hanns Martin Schleyer hivatalvezető.

Egy évre rá, 1938-ban, nyomban a német csapatok ausztriai bevonulását követően – folytatta beszámolóját Christa a Fretsch úr által összeállított akta alapján –, a kipróbált párttag, SS-vezető és nemzetiszocialista hivatalfőnök, Hanns

Martin Schleyer legmagasabb helyről újabb fontos megbízatást kapott, nevezetesen az innsbrucki egyetem „gleichschaltolásának” és a nemzetiszocialista diákszervezet vezetésének feladatát.

Schleyert azzal bízták meg, hogy működjön közre az innsbrucki Leopold Franz egyetem „nemzetiszocialista arculatának” kimunkálásában, amely az Anschlusst megelőzően erős katolikus hatás alatt állt. Ennek a hatásnak a leküzdésére Schleyer, a fanatikus „öreg harcos”, fölöttebb alkalmasnak látszott, és hogy ez a fiatalember miként viszonyult feladatához, az kitűnik egy folyamodványából, melyet a képzésében illetékes törvényszéki elnökhöz intézett, amint „hivatalvezető” lett Innsbruckban. Azzal a kéréssel állt elő 1938 nyarán, hogy tekintettel az egyetemre történő „bevetésre”, „osszák be az innsbrucki rendőrkapitányságra”.

A második világháború kitörése után az időközben joggyakornokká és dr. jur.-rá avanzsált náci párti diákszervezeti vezető rövid ideig egy hegyivadászegységénél szolgált. Majd azt a megbízatást kapta, hogy a megszállt területeken további egyetemeket gleichschaltoljon, és legelőbb is az ősi Károly-egyetemen, Prágában vegye át az NSDAP diákszervezetének vezetését. Ott Schleyer hamarosan az „ipari birodalmi csoport” munkatársa is lett, és vezetőjévé vált a „Cseh és Morva Ipar Központi Szervezete” elnökségi irodájának; az intézménynek az volt a feladata, hogy a csehszlovák ipari potenciált sür-

gősen és teljesen beillesse a hitleri birodalom háborús gazdaságába.

Mivel azonban 1938. április 12. óta közalkalmazotti státusban volt, „az anyabirodalom” közigazgatása ismételten felszólította rendes szolgálatának betöltésére. Dr. Schleyernek végül is döntenie kellett, és ezt meg is tette egy mokány levélben, amelyet a birodalmi és porosz belügyminiszterhez intézett:

„Régi nemzetiszocialista párttag és SS-vezető vagyok, és igényt tarthatok arra, hogy felületes indítékok ne álljanak az utamba. A Cseh és Morvaországi Ipar Központi Szövetségének elnöke és a háborús gazdálkodás részlegének vezetője felkértek, hogy működjem közre a protektorátus gazdaságának keretében, és álljak rendelkezésre a háborús gazdálkodás munkálataiban... A harcok idők kezdeteikor belénk nevelt azon készség, hogy ne várjunk a feladatokra, hanem keressük azokat, és az állandó helytállás a mozgalomért a hatalomátvétel után is, a szokásosnál korábban tett felelős emberekké bennünket. Ezt a feladatot vélem itt, a protektorátusban, megtalálni... Heil Hitler! Dr. Hanns Martin Schleyer s. k.”

A német uralom csehszlovákiai összeomlásáig Hanns Martin Schleyer a prágai elnökség irodavezetője maradt, valamint a hadifontosságú üzemek „áttelepítésének” illetékese. És így jöhetett számításba, legalábbis Fretsch úr véleménye szerint, ama trzebiniai nagy láda lehetséges címzett-

je, amellyel dr. Ries 1944 őszén értékes gépei részleges „áttelepítésének” munkálatait megkezdte Csehszországba, Eger térségébe. Alátámasztotta ezt a gyanút – legalábbis így vélte Fretsch úr, miként feljegyzéseiből kitűnt – az a körülmény, hogy Ries és Schleyer urak minden valószínűség szerint már a heidelbergi jogi fakultásról ismerték egymást, és hogy dr. Schleyer jelenleg a Ries-konszern felügyelő bizottságának helyettes elnöke.

– Nos, ezt a véleményt nem találom eléggé megalapozottnak – közölte Hartnell, miután Christa befejezte dr. Schleyerre vonatkozó beszámolóját.

– Nem látok semmilyen meggyőző okot arra, hogy Ries egy ismerősének a prágai ipari elnökségi irodán éppen egy régi festményt ajándékozzon, feltéve, hogy Schleyer Trzebiniában tartózkodva egyáltalán meglátta a képet a villában, s az megtetszett neki. De ezekre a feltevésekre egyelőre nincsen semmiféle bizonyítékunk... Ha dr. Ries régi diáktársát, dr. Schleyert Prágában valamiféle „áttelepítési” terveknek akarta megnyerni, néhány üveg konyak bizonyára célirányosabb lett volna – vagy nem így van, Christa?

Christa bólintott.

– A mi Frettchenünk már ilyen. Nagyon alapos, nem hagy ki semmilyen lehetséges feltételezést – mondta –, és ezekben az utolsó háborús hónapokban, amikor az olyan embereknek, mint

amilyen Ries doktor, igencsak forró lett a talaj a lábuk alatt, szinte minden lehetséges volt – gondoljon csak arra a szép tizenkét személyes meissen-i kávékészletre... Budweiser asszony szerint annak idején Trzebiniából valamiféle fejest küldtek Berlinbe. Miért ne küldtek volna hát egy értékes, régi képet is prágai barátunknak? De vizsgáljuk meg először a többi urat, akiket Fretsch úr figyelembe vett.

Kiemelte a következő lapot az aktacsómóból, rápillantott és felkiáltott.

– Ó, nézze csak, Don, hogy ki is a következő!

Megmutatta Hartnellnek a lapot, és felolvassott egy nevet, amelyet a férfi, ahogy elképedten megállapította, éppen nemrégiben már hallott említeni.

– Otto A. Friedrich...

De honnan tudta Christa, hogy ez a név mond neki valamit?

– Ismerni kell ennek az úrnak a nevét? – érdeklődött.

– Mint amerikainak talán nem kell ismernie – válaszolta Christa. – De nálunk dr. Friedrich úr legalább olyan közismert, mint dr. Schleyer, akinek egyébként alig néhány hónappal ezelőtt adta át a német munkaadók egyesületei össz-szövetségének elnöki hivatalát. 1973 végéig Otto A. Friedrich volt a mi legismertebb vezető nagyiparosunk.

– Csakugyan...?

Hartnell elgondolkodónak látszott, miközben

Christa beszámolt neki arról, amit Fretsch úr az iparkapitányról és a Munkaadók Szakszervezetének korábbi elnökéről összeállított.

„Otto A. Friedrich, született 1902. július 3-án Lipcsében, dr. Paul Friedrich orvosprofesszor fiaként, szintén Heidelbergben járt egyetemre, noha valamivel korábban, mint Ries és Schleyer. Már 1932-ben befejezte egyetemi tanulmányait, és azonnal vezető állásba került a német Goodrich Rubber Companynél.

A náci uralom első éveiben Otto A. Friedrich aztán különböző gazdasági egyesületek ügyvezetője lett a gumifeldolgozó iparban, és ebben a minőségében jó áttekintése volt a „brancs árjásítása” tekintetében is. Mert az Otto A. Friedrich által vezetett szervezeteket a hatóságok gyakran hívták meg tanácskozásra, amikor arról volt szó, hogy mennyire rátermett az az „árja”, akit egy még zsidó kézben maradt cég „átvételére” kiszemeltek. És az „átvételi díj” mértékének megfelelőségét illetően is véleményt kellett nyilvánítaniuk a szakegyesületeknek. Ezért – miként Fretsch úr ezen a helyen megjegyezte – nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy Otto A. Friedrich úr legkésőbb 1937–38-ban legalábbis futó ismeretiséget kötött a német gumiipar fő „árjásítójával”, dr. Fritz Riesszel.

1939-ben, amikor megkezdődött a második világháború, Otto A. Friedrich rendes elnökségi tagja lett a Nagy Német Birodalom felfegyverzése szempontjából rendkívül fontos *Phoenix-*

Gummiwerke AG-nak Hamburg-Harburgban. Valamivel később egy újabb, igen jelentős feladatot kapott, és kulcspozíciót a hitleri birodalom háborús gazdaságának irányításában; birodalmi kormánybiztosa lett az összes kaucsuk, műgumi és azbeszt előállításának és feldolgozásának, és átvette a *Reichsstelle für Kautschuk und Asbest* irányítását Berlin-Grunewaldban, Oberhaardter Weg 28.

A serény Fretsch úr az archívumokból ezekhez a tényekhez egész sor dokumentumot ásott ki, amelyekből világosan kiderült, hogy egy bizonyos birodalmi kormánybiztos, Otto A. Friedrich és a gumikonszernes vezető személyiséggé felkapaszkodott dr. Fritz Ries között sajátos kapcsolatok álltak fenn. És a Christa által „Frettchen”-nek nevezett emberke még két „Titkos!” bélyegzővel ellátott hivatali iratot is előkotort, amelynek nagy jelentősége lehet az eltűnt festmény utáni nyomozás szempontjából.

Ebből a két dokumentumból az derült ki, hogy 1944 augusztusában és szeptemberében nem más, mint a birodalmi kormánybiztos, Otto A. Friedrich úr hangsúlyozottan exponálta magát a fegyverkezési és haditermelési birodalmi miniszter úrnál – Rü A Rü II. – annak érdekében, hogy a *Wartheland gumiüzem Litzmannstadtban (Lotz)*, valamint a *trzebiniai Észak-Sziléziai Gumiüzem előkészítse visszairányítását Keletről*. Valóban – így derült ki egy 1944. augusztus 29-i iratból – maga Otto A. Friedrich volt az, aki

gondoskodott róla, hogy a Ries-konzern termelőtelepei és mindaz, ami annak idején hozzájuk tartozott, nem a szászországi Crimmitschau-ba „helyeztessék vissza”, hanem néhány száz kilométerrel messzebb északnyugati irányba, pontosabban a Weser melletti Hoyába.

– Ez mindenesetre valóban jelenthet valamit – vélte Hartnell. – Kiderül a dokumentumokból, hogy a Hoya célpontot dr. Ries vagy valamelyik munkatársa javasolta mint alternatívát, amelyet azután Friedrich úr előnyben részesített, vagy már maga a hely kiválasztása Friedrich úrtól ered?

– Ezt nem lehet egyértelműen megállapítani – válaszolta Christa –, mert az iratban az áll ugyan, hogy a birodalmi kormánybiztos úr kijelentette, hogy Hoyát „részesítette előnyben” mint „visszatelepítési” helyet, de hogy ez a saját ötlete volt-e, azt ebből nem lehet biztonsággal rekonstruálni.

– Hát igen, ez talán nem is olyan fontos – jegyezte meg Donald Hartnell. – Tulajdonképpen mit csinál ez az Otto A. Friedrich jelenleg? Hol él? Még aktív?

– Ahogy már szó esett róla, 1973 végéig a Német Munkaadók Egyesülésének össz-szövetségi elnöke volt – válaszolta Christa –, és ezt a hivatalt átadta dr. Hanns Martin Schleyernek. Friedrich úr azonban azóta is ügyvezető részvényese a Friedrich Flick KG-nak – ez Európa egyik legnagyobb ipari konzernjének csúcsvállalata –, és

a legbefolyásosabb főreszvényese a Daimler-Benz AG-nak, ahol dr. Schleyer elnökségi tag és személyzeti főnöke a kereken százezer alkalmazottnak... Dr. h. c. Otto Friedrich címét Fretsch úr egy hamburg-harburgi villával – nyilván még abból az időből, amikor a szóban forgó úr a Phoenix-Gummi vezérigazgatója volt – és egy második düsseldorfi lakással jelölte meg, ahol a Flick-csoport igazgatósága székel...

– Egyébként – fűzte még hozzá Christa – az öregurat már 1951-ben a Szövetségi Köztársaság Nagy Érdemkeresztjével tüntették ki; 1964-ben megkapta hozzá a csillagot is, és 1973-ban a vállszalagot, ez a legmagasabb fok, eltekintve a kormányfők és a különösen érdemdús államférfiak nagykeresztjétől.

– Valóban igen fennkölt gentlemanek körével van dolgunk – jegyezte meg Don Hartnell, és megfontoltan kortyolt egyet a whiskyjéből. Azután megkérdezte:

– És ki a következő magas tisztségviselő a listánkon?

– A következőt – válaszolta Christa – különös módon felkiáltó- és kérdőjellel látta el Fretsch úr, egyébként Rudolf Tesmannak hívják... született 1910. március 29-én Stettinben, érettségi után jogtudományt tanult – valószínűleg Heidelbergben –, az NSDAP tagja (391609-es számú) és az SS-é (277331), mindkét tagsága jóval 1933 előtti – vagyis szintén „öreg harcos”, az SS személyzeti főosztályának „szolgálati rangidős-

ségi listája” szerint utoljára SS-Obersturmbannführer az SS Spree melletti főszakaszának törzskaránál; 1937. január 1. óta személyi adjutánsa az NSDAP külföldi szervezete főnökének, Bohle birodalmi vezetőnek... – A legfigyelemreméltóbb tényeket és adatokat a körütekintő Fretsch úr piros ceruzával aláhúzta: – „Bevetés Romániában 1938 őszén, Gerhard Todenhöfer körzetvezetővel... 1939-ben részt vesz a »népnémetek« áttelepítésében a Balti államokból Lengyelországba, 1943 márciusától decemberéig politikai vezetője az NSDAP spanyolországi csoportjának.” No, és itt vastagon aláhúzva ez áll: „...1944 márciusától Tesmann, SS-Obersturmbannführer, Bohle birodalmi vezető összekötője volt a berlini pártirodához...”

– Ebből azonban – vélekedett Don Hartnell érzékelhetően meglehetősen közönnyel – nem tudok semmiféle lehetséges kapcsolatra következtetni dr. Ries úrral, a gümikonszernjével vagy akár a Trzebiniából és Łódzából történt „áttelepítési” tevékenységével; persze ez a Tesmann úr lehetett régi ismerőse Herbert Packebusch SS-vezetőnek... – Egy pillanatig elgondolkodott. – Vagy Fretsch úr netán arra gondol, hogy Tesmann úr esetleg összetalálkozott dr. Riesszel, ez utóbbinak Spanyolországba utazása alkalmával, ami azonban számunkra szintén meglehetősen lényegtelen a festmény utáni kutatásaink szempontjából...

– Tegyük fel – mondotta Christa –, hogy dr.

Ries így vagy úgy létrejött kapcsolatát Tesmann-nal 1945-ben ki akarta használni, amikor... De egy pillanat - kiáltott fel, és egy újabb lapot vett fel a csomóból -, nohát ez megmagyarázza! Itt van! A Lipcse, 1945. január 31-i keltezésű telefonbejegyzés fénymásolata, és egy bizonyos Wernecke úrnak szól - ez feltehetőleg dr. Riesnek az a közvetlen munkatársa, akire kínos síbolási ügye idején ráíratta a konszernrésvényeit. Ez a feljegyzés nagyon fontos lehetett, mert már akkor vastagon aláhúzva így folytatódott: „NAGYON Sürgős! A berlini pártiroda telefonüzenete: T. úr, dr. Ries megbízásából, 16.30-kor...” Feltételezem, hogy T. úr azonos Tesmann úrral, és most következik az a szöveg, amit ez a T. úr a pártirodáról dr. Ries úr megbízásából 1945. január 31-én telefonon továbbított Lipcsébe, és ami olyan sürgős volt: „Beckmann úr legkésőbb holnap reggel utazzon Freienwaldeba, és gondoskodjon róla, hogy sok áru szállítmánvozásra kerüljön. A gépeket vigyék Hoyába, kivéve a hengeres aprítót (többállványos hengerműt), az árut Eggenbergbe... Minden vagon sürgönyileg rendeljenek meg. Ha nehézségek támadnának a vagonok körül, Wesemann főhivatalvezetőt felhívni (Birodalmi Vasútigazgatóság, Berlin, 3 5959-en, vagy Lederer törzskapitányt értesíteni” - itt felsorolják az illető különböző telefonszámaait - „... vegyszereket Lipcsébe hozni, Frese sk” - ennyi az egész.

- Felülmúlhatatlanul szorgos titkárnő - álla-

pította meg Hartnell –, különösen az olyan, aki minden cédulácskát megőriz és tisztességesen lerak, hogy még harminc év múlva is meg lehessen találni, ha valaki netán keresné... Mit gondolsz, Christa, mit jelent ez a feljegyzés?

– Én úgy értelmezem, hogy egy alig álcázott riasztó jelzés: „Itt az Iván!” Tudjuk, hogy Bad Freienwaldében, az Odera mellett volt az a közbülső raktár, ahová 1944 őszén és telén a lengyelországi zsákmányt eljuttatták. 1945. január végén a Vörös Hadsereg már az Odera keleti partján állt, de a német védelem még tartotta magát. Dr. Ries úr nyilvánvalóan Berlinben tartózkodott ekkor, és ott kapcsolatot teremtett egy bizonyos T.-hez – talán Herbert Packebusch SS-Standartenführer közvetítésével, vagy azért, mert közvetlenül ismerte az urat – Martin Bormann birodalmi vezető pártirodáján...

– Ó, Martin Bormann?! – kiáltott fel Hartnell. – Erről a Bormannról már én is hallottam. Nem ő volt annak idején Hitler után a leghatalmasabb ember, mintegy a náci birodalom szürke eminenciása?

Christa bólintott.

– Martin Bormann összekötője, ez a T. úr – folytatta magyarázatát a lány – nyilvánvalóan megbízható információval bírt a szovjet hadsereg küszöbönálló áttöréséről az Odera-fronton. Továbbadta ezt a még szigorúan bizalmas információt dr. Riesnek, de legalábbis azt tanácsolta neki, hogy a Bad Freienwalde-i közbülső raktá-

rat sürgősen fel kell számolni. És mivel dr. Ries számára nehézséget okozott Berlinből, konzernjének központjából Lipcsébe telefonálni – ekkor már kevés telefonvezeték volt, és ezek a parancsnokló szervek rendelkezésére álltak –, megbízta informátorát, T. urat, aki a mindenható pártirodáról bármilyen irányba lefolytathatott távolsági beszélgetést, hogy a gondos Fresének minden lehetséges utasítást közvetítsen Lipcsébe, ahogy ez 16.30-kor meg is történt.

– Valóban – mondta Hartnell –, pontosan így kellett történnie. Persze azt nem tudjuk, hogy T. azonos-e ezzel a Tesmann-nal, sem azt, hogy T. kapott-e jutalmat dr. Riestől jó szolgálataiért. Mindkettőt csak homályos lehetőségként feltételezhetjük. De hogy T. esetleges jutalma éppen a mi Caspar David Friedrich-től származó, elveszett festményünk lett volna, aligha valószínű. Egyébként mit csinál ez a Tesmann úr manapság? Az alapos Frętsch úr bizonyára ezzel kapcsolatban is feljegyzett valamit.

– Persze – válaszolta Christa, és kezébe vett egy cédulát, amely az egyik aktaoldalhoz volt csatolva: „Rudolf Tesmann, igazgató, 1948 óta vezető pozícióban a Horten-üzletház konzernél, jelenleg általános meghatalmazottja a Horten AG-nak és ügyvezetője az Általános Német Inkasso GmbH-nak, valamint tagja a CDU gazdasági tanácsa bejegyzett egyesület elnökségének.”

... És meglepő módon áll itt még egy rövid

megjegyzés Tesmann kollégájáról, a régi náci napokból: „dr. jur. Gerhard K. Todenhöfer, született 1913. június 10-én Wippersheimben (Hessen), az NSDAP tagja (223095-ös tagsági szám) 1930 óta – vagyis szintén „régí harcos” –, már gimnazista korában fanatikus nemzetiszocialista volt és különös kegyeltje Martin Bormann-nak – aha! –, mint ennek bizalmija került tanulmányai befejezése után az NSDAP külföldi részlegébe, a külügyminisztériumba. Ott először helyettes csoportvezetője lett a Németország III-nak (zsidóügyek), majd helyettes vezetője a különleges ügyosztálynak – akármi legyen is az... Dr. Todenhöfer Hauptsturmführer a háború végéig szoros kapcsolatban állt Bormann birodalmi vezetővel. Jelenleg vezérigazgatója a C. Baresel Bau-AG-nek Stuttgartban – kerekén 25 000 alkalmazott; a cég felügyelő bizottságának elnöke, dr. Claus Scheufelen, hosszú évek óta elnöke a CDU bej. egyesület gazdasági tanácsának; dr. Gerhard K. Todenhöfer vezérigazgató unokaöccse a CDU parlamenti képviselője, dr. jur. Jürgen-Gerhard Todenhöfer, született 1940-ben Offenburgban (Baden), dr. Schleyer szülővárosában, és miután az édesapja, jelenleg az egyik Országos Felsőbíróság elnöke, annak idején bíró volt Offenburgban, akárcsak dr. Schleyer édesapja, igen valószínű, hogy e családok ismerték egymást. Ami magát dr. Gerhard Todenhöfer vezérigazgatót illeti, már negyven éve igen szoros barátságban van Kurt Georg

Kiesinger ügyvéddel, a korábbi CDU-elnökkel és 1966–69 között szövetségi kancellárral. Nem lehet véletlen, hogy Kiesinger, aki már annak idején a legszorosabb barátságban állt a Bormann által kegyelt dr. Todenhöferrel, annak idején szintén helyettes csoportvezető lett a külügyminisztériumban, és a Birodalmi Propagandaminisztériumhoz delegált összekötő ember. . .” Ez minden, Don.

Christa várt egy percig, de miután Donald Hartnell nem mondott semmit, csak a cédulára meredt, amit a lány még mindig a kezében tartott, megkérdezte:

– Térjek át a következő listán szereplő személyre? Vagy vannak még idevonatkozó kérdései?

Hartnell megrázta a fejét.

– Csak a véleményét szeretném tudni, Christa – mondta aztán. – Nem lehetséges, hogy dr. Ries titokzatos szövetségese, az a férfi, akit jó kapcsolatok fűztek a mindenható Martin Bormann pártirodájához, a T kezdőbetűvel egyáltalán nem ez a Tesmann, hanem Todenhöfer, Kiesinger exkancellár jelenlegi bizalmasa?

Christa rápillantott.

– Igaza van, Don. Ez mindenképpen lehetséges volna. De várnunk kellene ezekkel a feltevésekkel, amíg meg nem ismerjük a lista többi szereplőjét.

És miután Hartnell helyeslően intett, a tolmácsnő folytatta:

– Két következő jelöltünk neve mögött vas-
tag kérdőjel áll. Az első: dr. jur. Felix Alexander
Prentzel, született 1905. március 19-én Koblenz-
ben, jogot tanult a heidelbergi egyetemen, a
háborúban először minisztériumi osztályfő-
nök a Birodalmi Gazdasági Minisztériumban,
1944-ben a megszállt keleti területek felelőse,
később a Wehrmacht főparancsnokságába oszt-
ják be szakértőként, különleges teljhatalommal,
hadászati fontosságú üzemek gyors „visszatelepít-
ésének” szervezésére... A háború után vezér-
igazgatója a DEGUSSA-konzernnek, sok éve
elnökségi tagja a Német Iparosok Össz-szövet-
ségének, ezenkívül tagja a CDU bej. egyes. Gaz-
dasági Tanácsa elnökségének... 1966-ban dr.
Prentzelt a Nagy Szövetségi Érdemkereszttel
tüntették ki... Ez minden, ami dr. Prentzel úrra
vonatkozik – nem sok... A másik, ugyancsak
megkérdőjelezett úrra vonatkozóan ez: „Hans
Joachim Götz, született 1909. július 20-án Ber-
linben, jogi tanulmányokat folytatott” – nem
szerepel, hogy hol, talán kivételesen nem Hei-
delbergben... – „ügyvédi gyakorlatra kap enge-
délyt, a háborúban SS-Hauptsturmführerként
Greifelt SS-Obergruppenführer vezérkari főhi-
vatalában működik, annak idején A Német Né-
pesség Megerősítésének Birodalmi Biztosa a csa-
tolt keleti területeken” – tehát Trzebinia felelőse
is –, itt volt 1944-ben SS-Hauptsturmführer
Götz felelős azért, hogy a hadi fontosságú üze-
meket sürgősen „visszatelepítsék”, az összes ve-

lejáró körülmények közepette... Több nem szerepel a följegyzésben Götz ügyvéd úr múltjáról, és ami a jelent illeti, erről is csak annyi: „Götz elnöke a hannoveri Günther Wagner Pe-likan Művek igazgatóságának, elnöke az Ipari és Kereskedelmi Kamarának Hannoverben, tagja a Német Bank AG tanácsadó testületének, valamint a CDU Gazdasági Tanácsának – úgy látszik, hogy eme grémium elnöksége szinte hiánytalanul szerepel a listánkon, Don... és már csak egy van hátra, akinek jelentős része lehetett a trzebiniai „visszatelepítés” ügyében, sőt, különösen jelentős része, mert Fretsch úr itt nem takarékoskodott a piros ceruzával – a név háromszor is alá van húzva!

Christa elővette az akta következő lapját, és belekezdett a fontosabb bekezdések tolmácsolásába: – Artur Missbach, született Radebeulban, Drezda mellett, 1911. szeptember 21-én, jogot tanult... 1935-ben jogi szolgálatba lépett... később vezető tisztviselő lett a Birodalmi Gazdasági Minisztériumban... a háborúban azután felelős tisztséget töltött be a „fonóipar különmegbízottai között” – és most közeledünk dr. Ries úr köreihez –, és ott: felelős a gazdaság vezetőinek bevetésében a megszállt területeken... Csinos körülírása a rablóbandának, nem ez a véleménye, Don? No és: 1942-ben Artur Missbach úr átvette a textil-, ruha és bőripar gazdasági csoport vezetését Krakkóban... Ebben a minőségében Missbach szorosan együttműködött dr.

Ries úrral, az illetőnek különböző megbízásokat közvetített, és különleges részesedéseket nyersanyagból, valamint felhívta a figyelmét „az átvételre megérett” üzemekre... 1944-ben Missbach – no, most végre ismerjük „...i ... igazgatót”, akinek a nevét Budweiser asszony elfelejtette –, vagyis „...Missbach helyettes-vállalatvezetője lett a trzebiniai Észak-Sziléziai Gummüvek”-nek, ott maradt 44 késő őszéig, majd dr. Riesszel Lipcsébe utazott, a konszernközpontba, ahonnan minden mozdíthatót magával vitt, de ezt egyébként már tudjuk, aztán eltűnt onnan – az 1945. március 10-i feljegyzés szerint – az egyik utolsó transzporttal nyugat felé, amelyet egy Bettinghaus nevű úr irányított a „lipcsei szerelvényparancsnokságtól”, és a háború után újra előkerült mint textilegyesületi ügyvezető és CDU-politikus. 1955-ben Artur Missbach az alsószász tartományi gyűlés képviselője lett, szívesen látott vendég és szónok az „Elűzöttek Szövetsége”-nek gyűlésein, 1961 és 69 között már CDU-képviselővé avanzsált, jelenlegi tartózkodási helye... Na, mit gondol, Don, hol tartózkodik?

Rápillantott Hartnellre, és amikor a férfi csak tanácstalan, kérdő pillantással felelt, folytatta:

– Nos, Altenbückenben lakik, egy faluban, közel a Weser-parti Hoyához.

Hartnell meg akart jegyezni valamit, de Christa megelőzte:

– Várjon csak, Don, itt még van valami érde-

kes, egy szállítólevél fénymásolata, dátum: „Lipcse, 1945. március 6.”, „dr. R./Fr.” szignóval, melynek alapján feltételezhető, hogy dr. Ries úr az ő szorgos Freséjének diktálta a levelet, amelyet egyébként teljes névvel is aláírt. A szövegben ez áll:

„...Hoyába a következő sorrendben kerül sor az elszállításra:

a) a biztonságba helyezett írógépek fele, beleértve két Apittzsch írógépet;

b) Nyersgumi;

c) megfelelő mennyiségben minden egyéb anyag, amelyre szükség van az előállítás folytatásához;

d) kenőgép;

e) különböző holmikkal megrakott bőröndök és ládák” – És figyeljen csak ide, Don:

„f) Három festmény a Mariettastrasséről;

g) három szőnyeg” – s ez így megy tovább egészen az M betűig:

„m) negyven göngyöleg W. C.-papír...”

– A derék ember utoljára gondol magára nos, mit szól ehhez, Don?

Hartnell egyelőre semmit sem szólt.

Azután félig nevetve, félig tisztelettel megjegyezte:

– Maguk németek valóban nagyon alaposak!

- Pillanatnyilag nem derült ki, hogy ezzel a megjegyzéssel a mindenre körültekintően gondoló, még a káoszban is a rendet őrző dr. Riesre gon-

dol-e, vagy a fáradhatatlan Fretsch úrra, aki képes volt arra, hogy még ezt a harminc évvel ezelőtt hevenyészve tollba mondott „szállítási utasítást” is kiássa.

Végül kiderült, hogy az alacsony, ősz hajú férfira gondolt, mert az órájára pillantott, megállapította, hogy tizenegy óra már elmúlt, és azt mondta:

– Már félórával ezelőtt újra fel akart hívni...

– Talán nem ért még autópálya-pihenőhöz – vélekedett Christa. – Rövidesen bizonyára halani fogunk róla. Időközben még felolvasom magának a két utolsó lapot.

Az egyik egy 1945. március 12-én keltezett feljegyzés, a következő tartalommal:

„A Hoyába irányított szállítmány pótkocsiján:

a 14 és a 20-as számmal ellátott két láda: elektromossági cikkek

négy láda (243, 222, 242 és 244-es számúak): bőr

12 karton tiszti csizma

3 szőnyeg, 38-as számú láda

1 szőnyeg

2 karton W. C.-papír

1 láda villanykörte

1 rádió, dr. Ries

1 útifelszerelés Rauch asszonynak

12 gyapjútakaró

20 bála selyemtrikó, rövidáru

3 festmény, dr. Ries

6 Urania és Triumph írógép, 256122, 254373, 254960, 263149, 261017, 259859

2 távíróberend. egység, 42887

3 számológép, Astra, 61400 sz., Hamann-Delta 2338, Mauser 16103.

45. 3. 12. Be/O.K.”

– Arról volt tehát szó, hogy a mi festményünket 20 bála selyemtrikó és hat ócska írógép között...

– Talán – válaszolta Hartnell. – És mi áll az utolsó lapon?

– Ez egy, sajnos nem keltezett újságkivágás a következő felirattal: „Illusztris vendégek a Pichlarn kastélyban”... Úgy látszik, a kivágás egy osztrák vidéki lapból való, mert a kastélyt „a mi szép Steiermarkunk gyöngyének” nevezik. És ez a gyöngy nyilvánvalóan, mint annyi más, dr. Fritz Ries úr multimilliónyi vagyonához tartozik, mert többször úgy aposztrofálják őt, mint várurat, mint szeretetre méltó vendéglátót, egyszer azt is mondják róla: *grandseigneur*. Ezután egy nagyon hosszú lista következik dr. Ries konzul úr illusztris vendégeiről a Pichlarn kastélyban, és Fretsch úr előzékenyen vagy egy tucat nevet vastagon aláhúzott a számunkra, például: ... az általános meghatalmazott Tesmann úr (Horten) ... dr. Felix Prentzel vezérigazgató... dr. Alfred Dregger úr, a CDU hesseni elnöke, neje őnagyságával... dr. Hanns Martin Schleyer úr, a Daimler-Benz AG elnökségi tagja, hitvesével... dr. Franz Josef Strauss, a Szö-

vetségi Köztársaság exminisztere, a CSU bajor-
országi elnöke, felesége őnagyságával... dr.
Richard Stücklen, a CSU frakciójának elnöke a
Német Szövetségi Köztársaság országgyűlésé-
ben, hitvesével... dr. Friedrich Zimmermann
(CSU) képviselő úr... Siegfried Zoglmann
(FDP) képviselő úr. Ennek az újságkivágásnak
legalább két-három évesnek kell lennie, mert
Zoglmann úr már régen kilépett az FDP-ből, és
azóta a CSU vendége. No és itt van még Fretsch
úrnak egy kézírásos megjegyzése, amelynek már
Marianne Straussra, a CSU-elnök, Franz Josef
Strauss hitvesére kell vonatkoznia, mert az ő ne-
vére irányul a méghozzá vastagon aláhúzott
nyíl. Az idevágó szöveg így szól: „Straussné tíz-
százaléknyi részvénnyel érdekelt a ROPLA-
STA-International Dyna-Plastik-Műben, a Pe-
gulan leányvállalatában, Bergisch-Gladbachban
(dr. Fritz Ries tulajdona), valamint a Pegulan-
padlószőnyeg GmbH vállalatban (Otterberg).”

A serény Fretsch úrnak ez nyilván a végső po-
énje, és ha ezt megelőzően bármilyen kétség fo-
roghatott fenn arra vonatkozóan, hogy dr. Ries
mindig értett a legjobb kapcsolatok megterem-
téséhez, akkor a mi menyétünk ezt a kétséget
alaposan eloszlatta.

Hartnell hallgatott.

Meglehetősen hosszú szünet után mondta
csak:

– Egyszóval csupa olyan emberrel van dol-
gunk, akik vagy maguk rendelkeznek nagyon

sok pénzzel, hatalommal és politikai befolyással, vagy, mint a tiszteletre méltó dr. Taubert úr, ezeknek a nagyon gazdagoknak és hatalmasoknak a szárnyai alatt kerestek menedéket. Ezek az emberek mind jogászok; mind szerencsésen túléltek a náci időket, a lengyelországi és oroszországi rablóhadjáratokat, a zsidók kiirtását és a lengyelek, ukránok, oroszok rabszolgasorsra juttatását... Csupán az egykor olyan szépséges és nagy tekintélyű készütségi csoportok vezetője, Herbert Packebusch hiányzik a névsorból, de talán találkozunk még vele mint az NSZK képviselőjével avagy egy részvénytársaság felügyelő bizottságának elnökével...

– Hogy hol lehet az a festmény, amit keresünk, még mindig nem tudjuk. Semmiképp sem derült ki, hogy a dr. Ries által birtokolt három festmény között van, amelyeket 1945 márciusában a Weser melletti Hoyába „telepítettek át”. Tehát továbbra is feltevésekre vagyunk utalva, és azokat az embereket, akiknek a nevét most már ismerjük, és akiknek kérdéseket tehetünk fel, azokat hagyjuk békében – mindenesetre ezt látszik sugallni mindenki, ha különböző okokból is: maguk az érintettek, az én tisztelt ügyvédkollégám, akinek a nevét még mindig nem tudom kiejteni, és Fretsch úr is, akinek nyomatékos figyelmeztetését – egyébként mindjárt 23 óra 30 perc!

Még mielőtt Christa bármit válaszolhatott volna, félbeszakította őket az éjszakai portás, aki

sietősen bejött és az asztalhoz lépett. Don Hartnell füléhez hajolt, és izgatottan suttogta:

– Mr. Hartnell? Bocsásson meg a zavarásért, Sir, de a telefonhoz kérik – egy járási rendőrőrs Oberfrankenből... Úgy látszik, hogy valamilyen balesetről van szó.

August Wilhelm Fretsche, akinek keresztnéveit – egyéb, számukra addig ismeretlen adataival együtt – ebből az alkalomból ismerték meg – hatvanhét éves, özvegy, Perchában lakik (Sternberg körzet), százhatvanöt magas, kb. ötvenöt kiló, hajszíne szürke, szakálla nincs, szeme kék, arca ovális, különleges ismertetőjele: bal oldali kulcscsontja alatt heg; ruházata: meglehetősen kopott, kétsoros, sötétkék öltöny, zöld lódenkabát, fekete fűzős cipő –, tehát az az ember, akit e leírás alapján, a hegtől eltekintve, könnyen azonosítottak mint ismerősüket, eszméletlen állapotban találtatott, és azonnal kórházba szállították.

Christa tolmácsolta Hartnellnek a járási rendőrrel való távolsági beszélgetését. Mikor Fretsche úr állapota felől érdeklődött, egy helyi kórház ügyeletes orvosához utasították, akinek telefonszámát azonnal felírta.

Azután még gyorsan megkérdezte:

– És hol találtak rá?

A rendőrtisztviselő szívélyesen adott felvilágosítást: Fretsche úr a szabadban feküdt az első

autópálya-benzinkút mögötti bokorban, annak a területnek az NSZK-ra eső oldalán, amelyet a járási rendőrtisztviselő még mindig a „zónahatárnak” nevezett.

Talán, folytatta a rendőr, az öregúr a vécét kereste, megbotlott a sötétben, és szerencsétlenül elesett. Az is lehet, hogy gyengeségi roham vett rajta erőt. Mindenesetre elvesztette az öntudatát, s mivel az éjszaka nagyon hideg, Fretsch úr az agyrázkódáson kívül, amelynek súlyossága még nem ismeretes, valószínűleg tüdőgyulladásban is megbetegedett.

Nem, nem feltételezhető, hogy megtámadták – semmi jele küzdelemnek, és a szerencsétlenül járt emberen semmilyen látható sérülés nyomait nem fedeztük fel. Ezenkívül Fretsch úr egy csomó készpénzt hordott magánál, több ezer márkát.

Nem, nem tudni, hogy mennyi ideje feküdt már ott, és csak szerencsés véletlen, hogy még az éjszaka folyamán megtalálták: egy autóvezető Nyugat-Berlinből, aki megállt a benzinkútnál, és a kutyáját, egy tacsót, rövid időre szabadon engedte, mialatt a kocsiját feltöltötték, kutyája izgatott ugatását hallva felfigyelt a földön fekvő eszméletlen emberre. A benzinkúttól azonnal felhívta a mentőket és a rendőrséget.

Később, a mentő és a rendőrautó reflektorfényében felfedezték azt a személygépkocsit, amelyet Fretsch úr a jelek szerint világítás nélkül állított le: egy ócska, sötétkék Fordot, starnbergi

rendszámtáblával. Fretsch úr egy fölöttébb sötét ponton állította le a kocsiját, a közelben lévő nyilvános telefonállomás éles fénysávján kívül.

A rendőrség, fűzte hozzá még a tisztviselő, feltételezi, hogy Fretsch úr valamilyen távolsági beszélgetést szándékozott lefolytatni, mert egy cédulát találtak a kezében, amelyen Mr. Hartnell neve állt meg egy müncheni szálloda telefonszáma. Ezért telefonáltak azonnal – végül is a szerencsétlenül járt ember esetében kollégáról van szó...

– Hogyan? – kérdezte Christa csodálkozva.
– Fretsch úr rendőr?

Biztos volt benne, hogy rosszul hallotta.

A barátságos tisztviselő felvilágosította:

– Igen, bizonyára, a szerencsétlenül járt igazolványaiban foglalkozását „nyugalmazott rendőrtisztviselőként” tüntetik fel, és egy starnbergi tudakozódásból kiderült, hogy August Wilhelm Fretsch úr régebben rendőrtiszt volt: 1942-ig aktív szolgálatot teljesített, majd egy maradandó szemsérülés után a közigazgatásban helyezték el; a háború után rövid időre reaktiválták, aztán idő előtt nyugdíjazták. A starnbergi kollégák az 1958-ban a Rajna-vidékről Bajorországba áttelepült Fretsch urat nagyon dicsérték, mint „rendkívül becsületes, igen bátor rendőrtisztet”, aki fölöttébb jó hírnek örvendett a hatóságok körében. Úgy tudják, hogy még mindig foglalkozik különlegesen nehéz nyomozati esetekkel, ha magánzóként is.

Annyit még megtudott Christa, hogy a szerencsétlenül járt kolléga autóját a körzeti rendőrség épülete előtt helyezték biztonságba; a kis csomagot – „egy egészen kis kezításkát némi hálóneművel és egy üres aktatáskával, amelyben csupán egy kevés gyümölcs meg más útra való élelem volt” – Fretsch úrral a kórházba irányították.

Christa megköszönte a felvilágosítást, és azonnal felhívta a kórházat. Ott azonban közölték vele, hogy reggelig nem tudnak semmit mondani a páciens állapotáról: életveszélyben nem forog.

– Legyen szíves, mondja meg nekik, hogy ki vagyok – súgta Hartnell, aki bement Christával a fülkébe, miközben a lány a kórházba telefonált. – És kérje meg őket, hogy Fretsch úr megvizsgálásakor vegyék figyelembe egy erőszakos támadás lehetőségét is, és alaposan nézzenek utána az esetleges nyomoknak. Azonkívül kérem, hogy Fretsch urat a leggondosabb kezelésben és ellátásban részesítsék. Vállalom a költségeket, és holnap délelőtt odamegyek, hogy mindent rendezzek.

Christa közvetítette a férfi üzenetét, és miután befejeződött a telefonbeszélgetés, azonnal megkérdezte:

– Mikor indulunk? Azt hiszem, a legjobb lenne azonnal, vagy...?

Ám Hartnell mindenekelőtt Hof fekvéséről, a távolságról és a közlekedési lehetőségekről in-

formálódott, azután megkérte a portást, hogy béreljen a repülőtéren egy kis különrepülőgépet, és amikor megtudta, hogy kívánságára egy gép és egy pilóta akár azonnal, de holnap reggel is a rendelkezésére áll, közölte döntését:

– Mondja meg nekik, hogy holnap reggel 8.30-kor utazunk.

Aztán azt mondta Christának:

– Így 10.30 előtt odaérünk Fretsch úrhoz, és nem mondunk le az alvásról, amelyre különösen magának van szüksége, nehéz napja volt.

Elkísérte Christát a szálloda előtt várakozó taxihoz, és búcsúzóul így szólt:

– Tehát holnap kora reggel a repülőtéren találkozunk. Jó éjszakát, és köszönet a sok fáradtságos munkáért, amit magára vállalt. Egyszerűen csodálatos volt!

Barátságosan rámosolygott, és észrevette, hogy a lánynak örömet okoz a bók. Aztán még valami fontos dolog jutott eszébe, elkomorodott.

– Legyen szíves, adja ide nekem a Riesre és barátaira vonatkozó aktacsomót – és átvette Christától a nagy barna borítékot, amelyet Fretsch úr adott a lánynak. – Ezeket a dokumentumokat a szálloda széfjében fogom elhelyezni.

Christa kérdően nézett rá, és amikor a férfi csak bólintott, azt mondta:

– Talán igaza van, Don – a szegény Fretsch úr nagy aktatáskájában csak néhány szendvics és némi gyümölcs maradt...

– Éppen ez a körülmény tűnt fel nekem is
– válaszolta Hartnell.

Miután Christa taxija elindult, és az ügyvéd elhelyezte a borítékot a szálloda egyik pánccs szekrényében, visszament a hotel bárjába. Még nem volt fáradt, mivel délután hosszan aludt, meg akart inni még egy whiskyt, és nyugodtan átgondolni a helyzetet.

Időközben a bár megtelt: a mixernek rengeteg dolgot adtak az éjféli vendégek. Mivel a keves asztal már foglalt volt, Hartnell a pult mellett foglalt helyet, egy bárszéken. Mellette két férfi ült, akik eléggé hangosan angolul társalogtak. Egyikük Hartnell véleménye szerint fölötébb közönséges, sárga mintázatú, de kétségtelesen rászabott öltönyt viselt, és háttal ült Donnak. A másik, akinek hawaii-nyakkendője szintén nem tetszett Hartnellnek, éppen azt mondta:

– Magának átkozottul falusi serifferkölcse van ahhoz képest, hogy főszerkesztő, aki állítólag egy tisztességes folyóiratot szerkeszt a tisztességes polgárok milliói számára! Vagyis még egyszer: maga a gyártulajdonos urat, aki tökrészen elgázol egy szerencsétlen nyomorultat, vagy ahogy maga mondja, „egy rühes hippit”, és egyszerűen ott hagyja elvérezni...

– Igen – mondta az öltönyös –, eltussolnám az esetet! Mert véleményem szerint egy tiszteletre méltó vállalkozó és sok ezer család kenyéradója jogot formálhat arra, hogy emellett néha úgy viselkedjen...

– ...hogy elpusztítson egy embert? – kérdezte a másik, aki nyilvánvalóan amerikai volt.

– ...igenis egy teljesen jelentéktelen kis férget – javította ki az öltönyös, kétségtelenül egy nyugatnémet tömeglap főszerkesztője. – Ki fontosabb a társadalomnak? A vállalkozó, aki produkált valamit, és nélküle ezrek volnának munkanélküliek, vagy ez a jelentéktelen csavargó, aki nem tud egyebet, mint...

Hartnell undorodva elfordult.

Arra gondolt, hogy valószínűleg számos úriember, akiknek a nevét és történetét ma megismerte, teljesen hasonlóan gondolkozhatott – talán nem éppen elgázolt és cserbenhagyott segédmunkások esetében, de viszonylag régi eseményekre vonatkozóan egy galíciai városkában, a neve Trzebinia.

Elég sokáig tartott, amíg a mixer ellátta a vendégeket a kívánt italokkal. A Hartnell mellett ülő urak, akik angolul beszélgettek, már eltávoztak, és Don még mindig nem tudott italt rendelni. Végre közeledett hozzá a mixer, de mielőtt Hartnell előadhatta volna kívánságát, megszólalt:

– Telefonhoz kérik, Sir! A második fülke, kinn az előcsarnokban.

Hartnell megkérte, hogy biztosítsa a helyét, és hozzon neki egy scotchot. Ezután a telefonhoz ment. Most bizonyára németül kellene beszélnie, és ami még ennél is rosszabb, értenie...

De tévedett.

Az éjszakai telefonáló folyékonyan beszélt angolul.

– Halló, Mr. Hartnell, a nevem Hauser – mondta halkán, de nyomatékosan. – Maga nem ismer engem, még nem. A hofi kórház, ahová a szegény Fretsch urat értesülésem szerint beszállították, holnap reggelre várja önt. De kérem, ne elsősorban oda siessen! A beteg jól van, legalábbis az állapotához képest. És a felesége sürgető kívánságára a lehető leggyorsabban hazarendedik, valószínűleg már holnap délelőtt...

– A felesége kívánságára?... – kérdezte Hartnell némileg csodálkozva.

A magát Hausernek nevező férfi csak annyit válaszolt: – Igen, persze – és folytatta –, amint látja, nem szükséges tehát, hogy Hofba utazzon, valóban nem! Felkeresem magát holnap úgy három óra körül...

– Hova viszik Fretsch urat? – kérdezte Hartnell sietősen.

– Természetesen haza – felelte Hauser úr, és nagyon meglepett volt a hangja. – Tehát a holnapi viszontlátásra, Mr. Hartnell, és jó éjszakát, Sir!

Mielőtt Hartnell még mondhatott volna valamit, a magát Hausernek nevező férfi letette a kagylót.

5. Éjszakai repülés – és mi bújhat meg egy gyümölcsben

Röviddel négy óra előtt Hartnellnek sikerült elérnie az éjszakai ügyeletes orvost, aki addig egy autószerencsétlenség súlyos sebesültjével volt elfoglalva, és igen fáradt volt a hangja. Szerencsére a hangja után ítélve fiatal férfi egészen jól beszélt angolul.

Hartnell röviden közölte vele kilétét és azt, hogy egy órája érkezett különrepülőgépen Münchenből. És tulajdonképpen csak késő délelőtt akart látogatást tenni, de különös körülmények arra késztették, hogy változtasson a tervén. Aztán megkérdezte, milyen állapotban van Fretsch úr, és hogy nem vihetné-e magával.

Hartnell megkönnyebbülésére az orvosnak ez ellen nem volt semmi kifogása. A kórház pillanatnyilag amúgy is túltelített. És a páciens, akit nemrég még egyszer felülvizsgált, szállítható állapotban van. És ha Fretsch úr is egyetért ezzel, akkor kimehet a kórházból, ám további intézkedésig szigorúan ragaszkodni kell hozzá, hogy ágyban feküdjön és állandó orvosi felügyelet alatt álljon.

Hartnell erre közölte az orvossal, hogy gondoskodott mentőautóról, amely a páciens szállítását a kórházból a repülőgéphez és a müncheni landolástól a szállodáig biztosítja. És hogy a

szállodában igen csendes szobáról is gondoskodott, és 8.30-tól egy ápolónőt szerződtetett a beteg gondozására. Kérésére a szálloda vezetősége már értesített egy orvost is, aki a beteg megérkezése után azonnal rendelkezésre áll.

Fretsch úr, akit azután együttesen felkerestek, amint felismerte Don Hartnell, teljesen egyetértett azzal, hogy elszállítsák, és a jelek szerint nagyon örült is. Fel akart ülni, és meg akarta szorítani Hartnell kezét, az orvosnak azonban ezt sikerült megakadályoznia. A kicsi, ősz hajú férfi ily módon egészen csendesen feküdt keskeny ágyán: sápadt volt, és az orra mintha még hegyesebbé vált volna. De mégis észrevehető volt, hogy már nincs semmi gondja. Megkönnyebültnek tűnt, a szemében valamiféle diadal csillant, amikor odasúgta Hartnellnek:

– Sikerült – célnál vagyunk!

Don Hartnell, aki a megdézsmált aktatáskára gondolt, amelyről Fretsch úr nyilván feltételezte, hogy még mindig tartalmazza összes új nyomozati adatait, barátságosan bólintott, és csak annyit mondott:

– Nagyszerű ember maga, Fretsch úr – de minden ráér, amíg össze nem szedi magát.

Ettől kezdve Fretsch úr teljes csöndben maradt. Amikor a mentők a kocsihoz vitték, csak egy pillanatig látszott aggódni a kicsi csomagjáért. De miután biztosították, hogy a kis kezitáska és

a vén aktatáska ott van ahordágya mellett az autóban, úgy tűnt, teljesen megnyugodott. Csukott szemmel, keskeny ajkán mosollyal hagyta magát a repülőgéphez vinni, és csak miután a gép elindult, a levegőbe emelkedett, majd nyugodt tempóban repült dél felé, fordult újra Hartnellhez, aki mellette ült, és a fáradságával küzdött.

- Kérem – suttogta Fretsch úr –, can I have a banana, please, Mr. Hartnell? – és közben rámutatott az aktatáskájára.

Hartnell vonakodva mondta:

- Azt hiszem, nem szabad ennie, Fretsch úr. Az orvos...

Fretsch úr kezével jelzést adott, és azt súgta:

- Please, give me the banana – it's very important, and I shall not eat it! Don't worry, Mr. Hartnell.

Don tehát kinyitotta az öreg aktatáskát, és közben arra vigyázott, hogy Fretsch úr ne láthasson bele. A betegnek nem szabad felizgatnia magát.

A táskában két alma és néhány gondosan pergamenpapírba csomagolt vajás kenyér mellett valóban ott volt egy banán is, amelyre Hartnell gyors pillantást vetett, majd odanyújtotta Fretsch úrnak, és kíváncsi volt, hogy tulajdonképpen mit akar kezdeni vele az öregúr.

Fretsch úr azonban semmi jelét nem mutatta annak, hogy ki akarná venni Hartnell kezéből a banánt. Ellenkezőleg, azt mondta:

– Please, open it!

Hartnell ezt a kívánságát is teljesítette, és közben először merült fel benne a gyanú, hogy vajon nem szenvedett-e valamilyes csorbát az öregúr értelmi képessége is. Ám alighogy lehúzta a banán héjának egyik felét, észrevette, hogy ez a feltételezés teljességgel jogtalannak bizonyult.

Fretsche úr nagyon pontosan tudta, mit akar.

Mert Don a banán lágy húzában valamilyen fémes csillogást fedezett fel, amelyről pontosabb megfigyelés után kiderült, hogy egy kerek, meglehetősen lapos doboztól származik, melynek átmérője valamivel kisebb volt egy tízpfennigesnél, és egy finom, nyilvánvalóan borotvaéllal végzett vágással a vastag héjon át mélyen benyomták a gyümölcs testébe. Hartnell immár sejtette, hogy mi rejtőzik az apró tokban.

– Is it a microfilm? – érdeklődött, és közben Fretsche urat nézte, aki elégedetten mosolygott, aztán kijelentette:

– Yes, mr. Hartnell, and look for the other box too, please!

Hartnell eltávolította a héjat, és minden nehézség nélkül megtalálta a másik, valamivel nagyobb dobozt is. Fretsche úr megkérte, hogy nyissa ki, míg a másikat viszont a filmmel, csak őrizze meg.

A kis dobozkában, amelyet Fretsche úr óhajára Hartnell kinyitott, két leheletnyi vékonyságú, egészen szorosan összehajtogatott lapot talált a

legfinomabb légipostapapírból. Tele voltak írva, még hozzá olyan írással, amit Don egy nagy íráskészségű, művelt, de mégis gyermekien fiatal lány kézírásának vélt.

A levélíró műveltségére vallott az a tény is, hogy a feljegyzések ugyan – Hartnell feltevése szerint – lengyel nyelven kezdődtek, de a szövegben szerepeltek hibátlanul írt francia szavak és mondatok is. Ezt a részt egy némileg ügyetlenül rajzolt héber betűs bekezdés követte, aztán megint lengyelül folytatódott, miközben egész bekezdések – úgy látszott, mintha párbeszédet adnának vissza – német nyelven íródtak; az írás végén Don egy rövid latin idézetet is felfedezett.

Némi nehézségek árán Hartnellnek sikerült a vége felé nyilvánvalóan helyhiány miatt egyre kisebbé váló és a befejezésnél egészen apró betűkből a feljegyzés íróőjének nevét és a keltezést is kiolvasnia: Rebecca Seligmann, Chanuka, 1942.

Megdöbbenten nézett fel Fretsch úrra. De az öreg közben elaludt, nyugodtan lélegzett, és keskeny száját félig elégedett, félig keserű mosolyra húzta.

Don Hartnell tehát ismét Rebecca Seligmann feljegyzését kezdte böngészni, amit a lány harminckét évvel ezelőtt, Chanuka alatt írt – tudomása szerint ez egy zsidó ünnep, amelynek jelentőségét nem ismerte ugyan, de annyit hallott róla, hogy legtöbbször karácsony idejére esik. Annak idején, így emlékezett Fretsch úr feljegyzé-

seiből, Seligmannék legfiatalabb lánya körülbelül tizenöt éves lehetett.

Hartnell számára a szöveg nagy része, mivel egyáltalán nem tudott lengyelül, és a héber írásjelekkel sem tudott mit kezdeni, teljességgel érthetetlen volt. Abból a feljegyzésből, amelyet a fiatal lány, Rebecca, 1942 karácsonya körül azon a nyelven írt meg, amelyen foglyok szoktak érintkezni egymással vagy a külvilággal, titokban, és amelyet egy ismeretlen címzettnek szánt, egyetlen szó volt érthető Hartnell számára az első bekezdésben: Trzebinia...

A néhány beiktatott francia szóból és mondatból mégis meg tudott fejteni egyet s mást. Kétszer volt szó *les boches*-ről; egyszer a gumigyár német megjelölésével, aztán Hartnell számára két érthetetlen szóval kapcsolatban, és: *...comme des esclaves, comme des galériens!* Azután egy egész mondatot el tudott olvasni: *Ma-man est très fatiguée, je crains que la pauvre ne le supporterait plus longtemps...*

Egy másik helyen moslékről volt szó, és utána egy felháborodott *quelle saloperie*-t lehetett kibetűzni.

Hartnell előtt világossá vált, hogy Trzebiniában a németek, akik a tizenöt éves Rebecca Seligmann számára már csak *boches*-ok, gazemberek voltak, zsidó kényszermunkásaikkal többnyire mint „rabszolgákkal, gályarabokkal” bántak. És Rebecca főleg anyja miatt aggódott: attól félt, hogy kimerült anyja már nem tudja so-

káig elviselni ezt a helyzetet, különösen a rossz élelmezés miatt, ami aljas disznóság.

Hartnell ezután megpróbálta kisilabizálni a német szavakat: ezek, mint erre gyorsan rájött, egy olyan megbeszélésre vonatkoztak, amelyet a fiatal lány két vagy három német úrral folytatott, méghozzá a jelek szerint az egykori Seligmann házában, mert a német idézetek előtt közvetlenül a *Villá*-ról volt szó.

Ami az urakat illeti, akik Rebeccával társalogtak, valószínűleg a gumiárugyár alkalmazottai vagy látogatói voltak, és egyikük félreérthetetlenül valamilyen SS-vezető lehetett. A továbbiakban kiolvasható volt, hogy Rebeccának a takarításban kellett segédkeznie, mert egyértelműen kivehető volt a három német szó: nagytakarítás a karácsonyi ünnepségre.

A német urak közül, miként Hartnell a szöveg további részéből következtette, az egyik felfigyelt Rebeccára: ugyanis mondott valamit a többieknek, amit a kislány így idézett: „a szőke kis mucus teljesen koitábilisnak látszik – önök hogyan vélekednek?” De az SS-vezető azonnal felhívta a figyelmet arra, hogy Rebecca *rüfke*, aki „még a varrógépet sem tudná taposni, csak zabál, és ezért a gyermektranszporttal közvetlenül karácsony után Auschwitzba fogják *költöztetni*.”

Ezután ez az úr, aki Rebeccát „teljesen koitábilisnak” tartotta, arra a gondolatra jutott, hogy megkérdezze a lánytól: valóban haszontalan gyermek-e még, mert ebben az esetben koncent-

ráció s táborba kerül, avagy mégiscsak munkaképes, férfitá érett nagylány már, mert ha az, „kár volna a gázkamrában végeznie”.

Ami ezután következett, azt Hartnell nem tudta elolvasni, csak sejtette, egészen az utolsó előtti sorig. Itt Rebecca félénken megkérdezte németül: „Akkor hát gázkamrába kell jutnom?” És erre azt a lakonikus választ kapta: „Tűnj el!”

Az utolsó sor így hangzott: *Adieu, chéri! Ma-man ne sait rien de cela. Je t'embrasse, mon petit. Et in Arcadia ego.*

Ezt a levelet, állapította meg Hartnell, valószínűleg David Seligmann-nak szánták, a krakkói kisöcsnek, az ő ügyfelének. Ilyen körülmények között lehetséges, hogy a héber betűkkel írott bekezdés a festményre vonatkozik, amelyet Rebecca látott a villában. De mit akart a lány a négy utolsó szavával közölni: „Árkádiában éltem én is...”, ami sok mindent jelenthet.

Miközben törte a fejét, megváltozott a motorzúgás. A repülőgép nyilvánvalóan leszállásra készült Münchenben, mert Hartnell, kinézve az ablakon, megpillantotta a hajnali fényben a horizontig nyúló háztengert. Amikor Fretsch úrhoz fordult, az éppen a szemét nyitogatta. Látszólag azonnal magához tért, tudta, hol van, mert első kérdése így hangzott:

– Már Münchenben vagyunk?

És miután Hartnell felvilágosította, hogy per-
ceken belül leszállnak, Fretsch úr megkérdezte:

– *Have you read Rebecca's letter?*

Hartnell bólintott.

– Igen – mondta aztán németül –, igen szomo-
rú levél, nyilván Trzebiniában akadt rá.

– Egy öregasszonynál – válaszolta Fretsch úr.
– És azt is bizonyítja, hogy Rebecca Seligmann
1942 végén meghalt.

– De hát akkor minek? . . . – kezdett bele egy
újabb kérdésbe Hartnell, aztán meggondolta
magát, és csak annyit mondott, inkább önmagá-
nak: – Hagyjuk ezt. Magának bizonyára jó oka
volt rá. . . . Egyébként éppen leszálltunk. Alig le-
hetett észrevenni. Tíz perc múlva a szállodában
leszünk, és kialhatjuk magunkat.

Hat óra 45 perc volt, amikor Don Hartnell vég-
re ágyba került, miután gondoskodott Fretsch
úr elhelyezéséről és ápolásáról, és azt kérte a sze-
mélyzettől, hogy négy óra előtt ne ébresszék fel,
hacsak az orvos, aki kilenc óra körül érkezik,
hogy a beteget alaposan megvizsgálja, nem talál-
ja különösen aggasztónak az állapotát.

Éppen el akart aludni, amikor egy gondolat
ismét felriasztotta: értesíteni kellene Christát,
aki különben kimegy a repülőtérre, és ott hiába
várakozik rá.

Ásítva emelte le a kagylót, megkérte a szálló-
da központját, hogy kössék össze Christa lakásá-

val, és nyomban megszólalt a lány még nagyon álmos hangja.

– Nem kell felkelnie, Christa – előzte meg a kérdezősködést –, a kirándulásunk elmarad, a paciens nagyszerű állapotban van, itt van a szállodában, és én olyan fáradt vagyok, hogy alig tudok beszélni. Jöjjön ide valamikor késő délután, akkor mindent elmesélek. . .

Aztán mégis eszébe jutott egy csomó dolog, s megkérte Christát, hogy a délelőtti folyamán intézze el. Erre a lány számos kérdést tett fel, mert nem mindennapos feladatokról volt szó, és egyet-mást föl is kellett jegyeznie. Amikor Hartnell végre visszakerült az ágyába, már majdnem hét óra volt. De most azzal a megnyugtató érzéssel alhatott el, hogy mindent elrendezett, és semmit sem mulasztott el.

Tíz órával később, öt óra körül Hartnell telefont csengés riasztotta fel. Frissnek érezte magát, kipihentnek, és Christa, aki a szálloda halljából telefonált, mindjárt tette készen találta.

– Mindent elintéztem, kívánsága szerint – közölte –, és ha akarja, belevághatunk. Remélem, nem ébresztettem fel túl korán.

– Semmi esetre sem – válaszolta a férfi. – Még húsz percre van szükségem, hogy a fokozatosan esti szokásommá vált reggeli toalettemet elvégezzem, aztán rendelkezésre állok. Esetleg meglátogathatná ezalatt Fretsch urat. Akkor ta-

lálkozhatnánk. A hatodik emeleten fekszik, a 608-as szobában, és egy betegápolónő van mellette.

– Tudom – mondta Christa –, és nagyon csodálkoztam, amikor meg kellett állapítanom, hogy ön Fretsch urat egyedül látogatta meg, és idehozta...

Hartnell úgy érezte, hogy a lány valamiképp megsértődött, ezért sietett tisztázni a helyzetet. Röviden elmondta neki, hogy távozása után mi történt.

– No persze, akkor megértem az óvintézkedéseit – mondta Christa.

Húsz perccel később találkoztak Fretsch úr szobájában, ahol egy erélyes, öregedő nővér engedélyt adott nekik, hogy „tíz percre és egy másodperccel sem tovább” meglátogassák Fretsch urat. Az orvos, közölte velük, nagyon elégedett volt ugyan a beteg állapotával és körülményeivel, ám mégis szigorú ágyban fekvést írt elő, és minden izgalom vagy feszültség kerülését.

Így Hartnell csupán arra szorítkozott, hogy Fretsch úrtól, Christa segítségével, néhány igen fontosnak látszó dolgot kérdezzen, elsősorban éjszakai megtámadásának körülményeiről. Fretsch úr azonban nem tudott visszaemlékezni arra, hogy Christával folytatott telefonbeszélgetése és ájultságából való magához térése között mi történt. Ahogy mondta, már maga is megkísérelte, hogy ezt az emlékezetkiesését pótolja, sajnos hiába. Három dologban mégis biztos

volt: autóját nem megvilágítatlanul állította le, hanem tompított fénnel; az aktatáskájában több csomagnyi irat volt, amelyeket „háborús bajtársa” előző este adott át neki, és végül öltönyének felső zsebében egy Minox-kamera, amelyet nyilvánvalóan elszedtek tőle, mert az a köréje tekert zsebkendővel együtt nyomtalanul eltűnt.

– Ne aggódjon emiatt – nyugtatta Hartnell.
– Személyes veszteségeit természetesen hiánytalanul pótoljuk, és ami az elveszett iratokat illeti, azokra már valószínűleg nem lesz szükségünk.

Christa csodálkozva hallgatta mindezt, mert észrevette, hogy Fretsch úr is egyetért Hartnell álláspontjával, miszerint nem lesz szükség a Lipcséből nagy gonddal megszerzett iratokra. De nem szólt semmit, mivel az ápolónő, aki eddig magukra hagyta őket a beteggel, belépett a szobába, és a látogatás befejezését sürgette.

– Egy utolsó kérdést még, Fretsch úr – tolmácsolta gyorsan –: Mr. Hartnell szeretné tudni, hogy vannak-e közeli rokonai?

– Nem – válaszolta Fretsch úr –, egyáltalán nincsenek már rokonaim, és elhalt feleségem oldaláról is csak egy unokaöcs, aki Saarbrückenben él.

Hartnell jeladására befejezték a kérdezősködést, további gyógyulást kívántak az öregúrnak, és elbúcsúztak. Miután elhagyták a betegszobát, Hartnell kutatóan körülnézett, de a folyosón lát-

szólag nem fedezett fel semmi olyat, amit feltételezett.

– Ejnye – mondta –, azt gondoltam...

Christa mosolygott.

– Az urak – felelte – rendkívül diszkrétek.

Aztán elővett a kezításkájából egy kis rádiótelefon-készüléket, lenyomott egy gombot, és hal-
kan kérdezte, száját közvetlenül a mikrofonhoz
szorítva:

– Liesegang úr? Itt Christa Trützschler. Hall engem? Most hagytuk el Mr. Hartnell-lel a beteg-
get. Kérem, jöjjön!

Lenyomta a vevőgombot, és azonnal felhang-
zott a készülékben egy határozott férfihang:

– Itt Liesegang. Értettem – és természetesen
figyeltem is. Minden csendes. Nem történt külön-
ös esemény. Végeztem.

Kattanás hallatszott. Christa kikapcsolta a ké-
szüléket, és újra a retiküljébe tette.

– No látja – mondta Donnak. – Liesegang úr
mindent megfigyel, de ő maga láthatatlan ma-
rad. Egyébként egy kollégájával a személyzeti
szobában várakozik, közvetlenül a lift mellett, és
három tévékamera segítségével ellenőrzi, hogy
mi történik a folyosón és az őrzésére bízott he-
lyiségekben. Egy harmadik ember a hallban tar-
tózkodik, a bejárat közelében, hallótávolságban
a portásfülkétől. Az urak egymással, a telefon-
központban elhelyezkedő készültségparancs-
nokkal, a szálloda biztonsági felelőseivel és ve-
lem állandó rádiótelefon-összeköttetésben van-

nak. Az őrszolgálat három váltásban történik, minden órában: 18 órakor jön a váltás. Az ügy meglehetősen költséges: a rendőrség, amely az intézményt javasolta, sokkal olcsóbb volna, de maga akarta így, Don.

– Természetesen – válaszolta Hartnell –, nem óhajtanám a rendőrség semmiféle beavatkozását, mert az részletes magyarázkodást tenne szükségessé, és bizonyos körülmények között csak hátrányunkra válna.

Christa kérdezni akart valamit, de letett róla, mert a szálloda előcsarnokába érkeztek, ahol sok ember tartózkodott, és esetleg meghallhatták volna.

Csak amikor az éppen akkor nyitó és még szinte teljesen üres vendéglőben találtak egy félreeső asztalt, és megrendelték korai estebédjüket, vette fel Christa újra a beszélgetés fonalát:

– Tulajdonképpen tudja-e, Don – kérdezte –, hogy a mi esetünk igen magas szintű politikai afférrá kezd kifejlődni?

– Nem – mondta Hartnell –, eddig nem tudtam. Mindenesetre sejtettem. De ne kerülgessük sokáig a forró kását: min jár az esze, Christa? Rendkívül kíváncsi vagyok rá.

Christa azon tűnődött, hol kezdje. Don Hartnell végül is amerikai. Mindabból, ami ezeknek a dolgoknak a hátterét alkotja, és amit tudomására akar hozni, sok minden érthetetlen lenne a férfi számára.

De mintha az olvasott volna a gondolataiban.

– Legjobb lenne, ha először is némi továbbképző oktatást adna nekem a Szövetségi Köztársaság politikájából – javasolta.

– Jó ötlet – válaszolta a lány. – Mégis a Nulla órával kell kezdenünk, vagyis 1945 májusával, amikor a náci uralom összeomlott, és az embereknek sejtelmük sem volt arról, hogyan tovább Németországban. Annak idején mind a négy megszállási övezetben úgy tetszett eleinte, hogy a társadalmi szerkezet és az addig uralkodó tulajdonviszonyok alapvetően megváltoznak. Úgy tetszett, hogy a kapitalizmusnak vége, mert képviselői a nációkkal való szoros együttműködésükkel reménytelenül kompromittálták magukat.

– Nyugaton is? – kérdezte Hartnell.

– Persze – válaszolta Christa. – Az első két háború utáni évben, 1947–48-ig mindenki, a kereszténydemokraták is a kapitalizmus ellen foglaltak állást. A CDU 1947. februári, ahleni programjában szó szerint ez állt: „A kapitalista gazdasági rendszer nem felelt meg a német nép állami és társadalmi érdekeinek. Egy bűnös hatalmi politika eredményeként bekövetkezett rettenetes politikai, gazdasági és társadalmi összeomlást csak egy alapvetően új rend követhet. Ennek a társadalmi és gazdasági újjárendezésnek tartalma és célja nem lehet többé a kapitalista nyereszkezdési és hatalmi törekvés, hanem egyedül népünk jóléte. . .”

Azért tudtam kívülről idézni ezeket a monda-

tokat, mert a doktori disszertációmát erről a témáról írtam.

– Már éppen csodálkoztam – jegyezte meg Don mosolyogva.

Christa megvárta, hogy a pincér feltálalja a vacsorát. Azután folytatta beszámolóját:

– A CDU 1947-es ahleni programja részleteiben az alábbiakat követelte: az egész bányászat és vasipar kisajátítását és szocializálását; a konszernek hatalmuktól való megfosztását, felosztását, illetve szigorú ellenőrzését; szigorú törvényhozást a kartellekkel kapcsolatban; a magán részvénytulajdonnak olyan mérvű törvényerejű korlátozását, hogy egyetlen családnak se lehessen említésre méltó befolyása valamely gazdasági vállalkozásban; az üzemen belül a munkások és alkalmazottak beleszólási jogát a vezetésbe; minden háborús bűnös és hadiipari nyereszkesedő tulajdonának kártalanítás nélküli kisajátítását, elsősorban azokat, amelyeket „árjásítottak”, valamint egy átfogó földreformot azzal a céllal, hogy a nagybirtokot felszámolják és kollektív tulajdonná változtassák...

– Ez majdnem kommunista programnak hangzik – kiáltott fel Hartnell. – Biztos vagyok benne, hogy az USA sohasem egyezett volna bele egy ilyen politika folytatásába. El is ejtették ezt a programot. Mikor és hogyan történt a fordulat?

– Már 1949 őszén – válaszolta Christa. – Miután a CDU dr. Adenauer vezetésével, az összes

polgári párt bevonásával létrehozta az antiszocialista koalíciót, a nyugati hatalmakkal egyetértésben leállították a konszernek felosztását; véget ért a földreform és a nácitlanítás, jóformán még mielőtt elkezdődött volna; megindították az újrafegyverkezést; tudatosan feláldozták Németország két részének újraegyesítését annak érdekében, hogy az NSZK teljesen besoroltasson a nyugati tőkés hatalmak szövetségébe; a szocializálásról többé nem esett szó, és megindult egy olyan restaurációs folyamat, amelynek keretében a régi társadalmi és tulajdonviszonyok hiánytalanul helyreálltak: háromszázezer gazdag és kétezer szupergazdag ragadta magához a gazdasági hatalmat a Szövetségi Köztársaságban, akik az ország kormányzását az Unió-pártokra bízták.

– Nálunk, az USA-ban sem nagyon más a helyzet – mondta Hartnell –, és őszintén szólva, Christa, én mindig úgy vélekedtem, hogy a szupergazdagok létezése az ár azért, hogy a néptömegeknek, de legalábbis a középosztálynak jól menjen a sora.

– Ez a vélemény, Don, mondhatnám, szó szerint megegyezik annak a nyugatnémet politikusnak a véleményével, aki kerek kétezer multimilliomosunk érdekeit a legszorgalmasabban védelmezi, nevezetesen Franz Josef Strausséval, de röviden tájékoztatni akarom még arról a politikai fejlődésről, amely a kapitalista viszonyok teljes visszaállításával nálunk végbement. Külön-

ben nem láthatja teljes világossággal, hogy mibe vágtuk a fejszénket, és mit idézhetünk még fel.

– Kérem – vélekedett Don Hartnell, akit nem rázott meg az intő szó, sőt derűsnek látszott. – Az ember végül is tudni akarja, hogy miért kockáztatja a fejét vagy legalábbis mindennek-előtt szegény Fretsche úrét.

– Nos – folytatta Christa továbbképző előadását –, a kapitalista gazdasági rendszer visszaállításaival és erőteljes támogatásával szorosan együtt folyt a politikai restauráció. A hidegháború folyamatában, amely már közvetlenül 1945-ben súlyos feszültséget teremtett a nyugati hatalmak és a Szovjetunió között, kegyelmet kaptak az elítélt háborús bűnösök, és a közép- és felső beosztású náci funkcionáriusok ezreit rehabilitálták. Ezek az emberek a nyugati szövetségesek és különösen az amerikaiak szemében ugyanis megbízható antikommunisták. Ezért újra kulcspozíciókba kerülhettek. És ők a maguk részéről hálásnak mutatkoztak, amennyiben lemondtak a saját politikai pártalakításról, amely az olasz neofasiszta párthoz lett volna hasonlós; apró frakcióktól eltekintve az adenaueri időkben a kormányon levő pártok, amelyekből végül is csak a CDU/CSU és az FDP maradt, a náci funkcionáriusok tömegét magukba tudták olvasztani.

– Ezt értem – mondta Hartnell –, de Adenauer bizonyára nem tartozott a régi nácik közé, még csak barátjuk sem volt.

– Náci valóban nem volt dr. Adenauer – válaszolta Christa –, a régebbi katolikus centrum konzervatívjai közé tartozott. De teljesen tudatosan integrálta a csak valamennyire vállalható náci funkcionáriusokat az általa vezetett antiszocialista frontba, amely külpolitikailag „a nyugat védőbástyájaként” volt beállítva a bolsevizmus ellen, belpolitikailag pedig mint erős védőfal minden olyan erő feltartóztatására, amely le akarja építeni a szupergazdagok előjogait és gyökerében meg akarja reformálni a Szövetségi Köztársaság társadalmát, tehát elsősorban a szakszervezetek és a szociáldemokrácia ellen. És Adenauer két évtizeden át keményen szemben állhatott külpolitikájában a keleti blokkal, belpolitikailag pedig győzedelmeskedhetett az SDP felett.

– A hidegháború végéig – jegyezte meg Don.

– Igen – erősítette meg Christa –, amíg az USA és a Szovjetunió, két superhatalom el nem határozta, hogy tompítja és mérsékli az egymással való ellenségeskedést. Akkor kezdte fokozatosan elveszíteni ijesztő jellegét az Adenauer által oly szívesen falra festett kísértet a Szövetségi Köztársaság totális bolsevizálásáról egy szociáldemokrata választási győzelem esetén. Időközben felnőtt a nácizmustól már nem fertőzött és a bűntudattól mentes háború utáni nemzedék is. Az addig teljesen apolitikus egyetemi diákság a nyugtalanság tűzfészkévé vált. Egyre erősebb lett, elsősorban az ifjúság körében, az elégedet-

lenség az elaggott társadalmi struktúrákkal szemben...

Christának feltűnt, hogy Hartnell az utolsó mondatoknál nagy figyelemmel néz rá. Ezért elhallgatott, de miután Hartnell nem mondott semmit, folytatta beszámolóját:

– Adenauer visszavonulása után utódjának, Ludwig Erhardnak viszonylag gyors bukását és a dr. Kurt Georg Kiesinger vezette nagy koalíciós kormány lehanyaglását követően, már 1969 őszén létrejött egy kormánysszövetség a Walter Scheel vezette liberális FDP és az SDP között, amelynek élén Willy Brandt állt. Ez a szociál-liberális koalíció együttesen csekély többségre tudott szert tenni, és a Szövetségi Köztársaság fennállása óta rendíthetetlenül uralkodó Uniópártokat ellenzékbe kényszeríteni. Attól kezdve a konszernek urai, a nagybankárok, a magas arisztokrácia és a nagybirtokosok kicsi, de rendkívül nagy hatalmú serege félteni kezdte az előjogait. Megszervezték az ellenállást a Brandtkormánytal szemben, pénzelték, azoknak a megállapodásoknak az alapján, amiket a CDU, bej. egyes. gazdasági tanácsában fogalmaztak meg, és elkeseredett harcba kezdtek azzal a céllal, hogy visszaszerezzék pozíciójukat az államhatalomban. E cél érdekében az uraknak úgyszólván minden eszköz megfelelt, azzal kezdték, hogy rágalomhadjáratokat folytattak a sajtó egy részének és az Adenauer által kiépített miniszteriális apparátusnak, valamint titkosszolgálatok-

nak a közreműködésével Willy Brandt és legközvetlenebb munkatársai ellen, különböző fedőszerveket létesítettek ezekhez a kampányokhoz, amelyeket egykor vezető náci propagandisták irányítottak nyíltan vagy a háttérből. Arra utasították a nagyiparosok és a munkaadók szövetségeinek kulcsembereit, hogy idézzék fel egy gazdasági válság és valutáris csőd kísértetét, és egyidejűleg a szakszervezetekkel való összetűzéseket provokáló, kemény politikát valósítsanak meg. És mindenekelőtt arra törekedtek, hogy megdöntsék a számukra gyűlöletes Brandt-Scheel-kormányt oly módon, hogy megrabolják őket szűkös parlamenti többségüktől a kormányzópárti képviselők átcsábításával. . . Nagy vonalakban legalábbis ennyit kell tudnia ahhoz, hogy ügyünk hátterét megértse, Don.

– Nagyon köszönöm, Christa – mondta Hartnell –, most már sejtem, hogy mire gondolt, amikor az előbb arra célzott, hogy ügyünk kezd nagy politikai afférrá válni. No de mi áll a banánba rejtett dokumentumokban?

Christa meghökkenve nézett rá.

– Azt akarja mondani, hogy a mikrofilm egy banánba volt elrejtve? – kérdezte.

Hartnellnek nevetnie kellett, aztán elmesélte Christának, hogy hová rejtette Fretsch úr a filmet, és hogy a kis tok miként került el azok figyelmét, akik pedig olyan égető kíváncsisággal érdeklődtek utána.

Christa némán hallgatta. Csak mikor a pincér,

aki éppen akkor hozta a desszertet, ismét hallótávolságon kívül került, emelt ki retiküljéből egy noteszt, és azt mondta:

– Ma, szombat lévén, nem csináltathattam másolatot a mikrofilmre felvett dokumentumokról, de benn voltam az intézetünkben, ahol megvannak a megfelelő műszerek, így aztán sokat elolvashattam az anyagból, és a legfontosabbakat fel is jegyeztem. Az első húsz dokumentum egy Hugo Wellems nevű úrral kapcsolatos, aki „1930 óta tagja volt a Hitlerjugendnek, vezető funkcionárius a Birodalmi Ifjúsági Vezetésben, 1936-tól a népfelvilágosítás és propaganda előadója az NS-Birodalmi Minisztériumban; a háborúban dr. Taubert kikérte, és 1944-ig az NS-propagandahivatal vezetője volt a litvániai Kaunasban”. Egyébként itt valami feltűnt nekem.

– Igen – mondta Hartnell –, erről a városról Fretsch úr jelentésében már volt szó, úgy emlékszem, összefüggésben dr. Ries úr utazásával a megszállt területre, újabb vállalatok „átvétele” céljából. . . Vagy tévedek?

Christa megrázta a fejét.

– Nem – mondta. – Semmi esetre sem téved. – Pontosan így történt. A jelentésben ez állt: „Megbeszélések a helyi Gestapo-SS és propagandaszervekkel Kaunasban, Lidában és így tovább. . .” És ami ezt a Hugo Wellemset illeti, ő ma egy szövetségi méretekben elterjedt jobboldali pártért fellépő, kelet-porosz lap főszer-

kesztője, amely Hamburgba települt át; ezenkívül elnöke a közösségi szempontból hasznosnak nyilvánított Állam- és Gazdaságpolitikai Társaság, bejegyzett cégnek, valamint ügyvezető elnöki tagja a Tulajdontámogató Szövetségnek: mindkettő székhelye Köln, Händelstr. 53. 1973-ig kiadta a Das Deutsche Wort című jobboldali hetilapot is.

– Miféle újságok és szervezetek ezek? – érdeklődött Hartnell. – Van valami közük a Willy Brandt és kormánya ellen indított kampányhoz?

– Mindenképpen – válaszolta Christa. – A dokumentumokból egyértelműen kiderül, hogy Hugo Wellems volt az, aki a Das Deutsche Wort című lapjával már 1960-ban denunciókat indított Brandt ellen. Willy Brandt akkor egyébként még Nyugat-Berlin polgármestere volt. A Fretsch úr által mikrofilmre vett bizonylatok világosan igazolják – Christa ismét kezébe vette feljegyzéseit, onnan olvasta: – „Dr. Hans Maria Globke, az akkori Szövetségi Kancellári Hivatal államtitkárának tudtával és beleegyezésével” – ez egyébként szintén magas rangú minisztériumi tisztviselő volt, aki már a náciknak is szolgált. Globke Hitler idején a Birodalmi Belügyminisztériumban dolgozott, és ott különleges megbízással felelőse volt a zsidóellenes kivételes törvényeknek! – „a Das Deutsche Wort már 1958 óta rendszeresen állami támogatásban részesült, elsősorban a Szövetségi Sajtó- és Tájékoztatási Hivaltól. Ezek a pénzek főleg az

ügynevezett Adenauer-féle »őshüllő-alapból« származtak, a kancellári hivatal 300-as megjelölésével, amelyre szigorú titoktartási előírások vonatkoznak.” A folyósítások évről évre végbe mentek – Fretsche úr gondosan összegyűjtötte a nyugtákat, méghozzá az 1968. decemberi juttatásig, amelyet 1969. január 2-án utaltak át, az utalásokat „a Szövetségi Sajtóhivatal megbízásából a Szövetségi Főpénztár” eszközölte, amelynek 10119-es kontójáról, a Német Szövetségi Bankból a Das Deutsche Wort kft. 14-111-910-es számú kontójára íratta át a Drezdai Bankhoz Kölnben. Annak idején Adenauer-bizalmi ember és kancellári hivatali államtitkár, dr. Globke utasításainak alárendelt Szövetségi Sajtóhivatal azonban korántsem volt Wellemss úr egyetlen rendszeres támogatója. Ez kiderül egy régi „feljegyzésből”, egy bizonyos Sagner úrral Bonnban, 1958. június 20-án, 15 órakor folytatott megbeszélésről”, amelyet Wellemss úr diktált és írt alá. Fred Sagner alezredes annak idején közvetlen munkatársa volt a Szövetségi Honvédelmi miniszternek, Franz Josef Strauss-nak, és minisztériumának irodavezetője volt. A feljegyzésben ez áll: „Bevezetésként Sagner úr megállapította, hogy az április és május hónapra előírányzott tízezer nyugatnémet márka átutalása azért késlekedett... mert ugyanannak az objektumnak a két háztartásból való támogatása nem engedélyezhető...” – ezt a nehézséget úgy oldották meg, ez nyilvánvalóvá válik a feljegy-

zésből, hogy a szövetségi sajtóhivatal által nyújtott pénzügyi segílyt, a Strauss honvédelmi miniszter által már engedélyezett összeget egyszerűen felemelték. És amint a Fretsche úr által fénymásolt mellékletek bizonyítják, más minisztériumok is igen jelentős összegeket fizettek költségvetésük rovására Wellemss úr vállalkozásához. Nem beszélve arról a pénzügyi támogatásról, amelyet Wellemss úr különböző munkálatai a szövetségi német ipartól kaptak. Fretsche úr számos adóköteles költségvetésre vonatkozó tanúsítványt lefényképezett. . .

– És feltételezhetem, hogy dr. Ries konzul úr is Wellemss úr támogatói közé tartozott? – szolt közbe Hartnell, de Christa azt mondta:

– Nem erről van szó, Don, sokkal többről merő pénzügyi támogatásnál. Mindjárt észreveszi. De leghelyesebb, ha az események sorrendjében folytatom. Tehát a kancellári hivatalban történt változás után, amelyik 1966-ban a nagy koalíciót dr. Kurt Georg Kiesinger vezetésével hatalomra emelte, a szociáldemokraták elérték – legalábbis úgy tűnik –, hogy a kancellár Wellemss úr tevékenységeinek finanszírozását a Szövetségi Sajtóhivatal részéről beszüntesse. Bár dr. Richard Stücklen, a CSU parlamenti frakciójának vezetője, miután a kormányzati egyezés a CDU/CSU és az SPD között már több mint egy éve fennállott, Wellemss úrnak egy levelet írt még 1968. 1. 18-án, amelyet a mi Frettschenünk lefénymásoltatott, és amely így hangzik:

„Egyetértésben Franz Josef Strauss szövetségi pénzügyminiszterrel és a szövetségi kancellári hivatal képviselőházi államtitkárával, Freiherr von und zu Guttenberggel, ma felkértem a Sajtó- és Tájékoztatási Hivatal vezetőjét” – ez annak idején Günter Diehl államtitkár volt, régi ismerőse dr. Kiesingernek még a náci külügyminisztériumból –, „hogy a Das Deutsche Wort c. újságot a 300-as jelölésű alapítványból támogassa. Baráti üdvözlettel Richard Stücklen sk.” És 1968 folyamán valóban folyósították is a Welles számára kért pénzügyi segítséget az „őshülő-alapból”. Ám az SPD-vezetés egyre energikusabban tiltakozott rágalmozói illetően megfizetéséért a koalíciós partner részéről, és a szociáldemokrata vezetés alatt álló minisztériumokban el is zárták a pénzcsapot, legalábbis Welles számára. Azután, Willy Brandt 1969-es választási győzelmét követően, egyáltalán nem adódott pénz Wellesnek Bonnban. Egyidejűleg azonban újabb jelentőséget kapott Welles és újságjai, de mindenekelőtt az általa vezetett Állam- és Gazdaságpolitikai Társaság, bejegyzett cég; az ellenzékbe szorított CDU/CSU ezekkel a fórumokkal dolgozott Willy Brandt megbuktatása érdekében, anélkül hogy az előtérbe kellett volna lépniük. Új rágalmozó hadjáratok indultak Willy Brandt ellen, és kormányának csekély többségét fel akarták számolni...

– Jó – szakította félbe Don Hartnell. – Ezt értem. Welles fontos tényezővé vált a Brandt el-

len folytatott harcban, de mi köze ennek a mi ügyünkhöz?

– Megmutatja ez a levél – válaszolta Christa, és a maga elé helyezett kéziratra mutatott.

– Fel akarom olvasni magának a legfontosabb bekezdéseket, egyelőre kommentár nélkül: „A publicisztika óriási jelentőségéről nyilván mindannyian meg vagyunk győződve. Sikerülnie kell annak a törekvésnek, hogy a baloldal monopolhelyzetét megszüntessük a tömegtájékoztató eszközöknél. És ezzel rátérek a Das Deutsche Wortra. Frankenthali rövid megbeszélésünkön, június 6-án, teljes volt az egyetértés abban, hogy a lapot az Ön orgánumához kapcsoljuk a Majnától északra... Úgy értettem, hogy Ön szerint az a helyes megoldás, ha a Das Deutsche Wort nem egyszerűen a Bayernkurier leányvállalata (ahogyan Marcel Hepp eredeti koncepciója szerint lett volna), hanem az együttműködés titkos lesz. Közben fél év telt el. Mi a lapot, amely a szövetségi anyagi támogatás elvesztése után igen sovány anyagi bázissal rendelkezik, várakozás ellenére mindig újra meg tudtuk jelentetni. Most két lehetőség kínálkozik: lehet, hogy az Ön koncepciójában a Das Deutsche Wort már nem játszik szerepet... Ebben az esetben a lapot havi lappá kellene átalakítanunk. De ha érvényes még az Ön eredeti elképzelése, akkor hozzá kellene látnunk a megvalósításához... A régi nagyrabecsüléssel és minden jót kívánva, az Ön tisztelő hívei...”

– Nos, mit gondol, ki írta alá ezt a levelet?

– Feltételezem, hogy Hugo Wellems és valamelyik legközelebbi munkatársa, akinek a jelek szerint fölöttébb befolyásos címmel jobb kapcsolatai vannak... Kinek szól a levél?

– A nyugalmazott birodalmi miniszternek, a bajor CSU elnökének és a Bayernkurier kiadójának, Franz Josef Straussnak címezték. A levél írói pedig Hugo Wellems és dr. Eberhard Taubert urak – válaszolta Christa. – Törekvésüket egyébként siker koronázta: rövidesen szoros, a közönség előtt gondosan titkolt együttműködés alakult ki Wellems úr lapja és a CSU-főnök orgánuma között. A Das Deutsche Wort a Bayernkurier amolyan fejlődése lett. De ez nem annyira fontos. Igazi jelentősége annak a levelezés többi darabjából is kiderülő ténynek van, hogy Strauss bizalmas embere és összekötője dr. Taubert volt és maradt, mígnem Wellemset háttérbe szorították: nem volt többé szükség rá.

– Azt akarja mondani ezzel, Christa – érdeklődött Hartnell –, hogy dr. Taubert, az egykori náci főpropagandista nem egészen jelentéktelen szerepet játszott és játszik még most is azokban a kísérletekben, hogy Strauss titkos vezetése alatt jobboldali, parlamenten kívüli ellenzéket szervezzenek, és megbuktassák Willy Brandtot? – Amikor erre Christa csupán egy fejbiccentéssel válaszolt, tovább beszélt:

– Van arra valami bizonyíték, hogy dr. Ries, Taubert főnöke, tudott erről és beleszerezett?

Christa jegyzettömbjének egy újabb lapját ütötte fel, és olvasni kezdett:

– „1970 május 2-án Wellems úr beszélgetést folytatott dr. Taubert úrral” – a mikrofilmen ennek az 1970. május 14-éről származó aktajelzésnek a fénymásolata is szerepel – „... Wellems úr arról értesült dr. Taubert úrtól, miszerint Ries konzul, a Pegulan AG igazgatóságának elnöke ígéretet tett dr. Taubertnek arra, hogy a közeljövőben nagyobb pénzösszeghez juttat bennünket. Még tisztázásra szorul, hogy az összeget milyen úton fogjuk bevételezni...”

– Ez azonban csak az első utalás, amelyre rábukkantam. Sok egyéb, jóval jelentősebb bizonyíték is van. Ehhez azonban előbb kissé pontosabban meg kellene világítanom önnek az 1970-es belpolitikai helyzetet.

– Kérem – mondta Don Hartnell –, ha így folytatja, rövidesen az NSZK belpolitikájának szakértőjévé válok.

Christa érezte, hogy Don türelmetlen lett. Végre tudni akarta, milyen összefüggésben van mindez tulajdonképpeni feladatával, hogy tisztázza ügyfelének örökösödési igényeit.

– Rövid leszek – válaszolta. – A Brandt-kormány elleni támadás 1970 júniusában kezdődött. És az elkövetkező hetekben a jobboldali bulvárlapok és képesújságok titkos jegyzőkönyveket publikáltak Bonn tanácskozásairól Moszkvával és Kelet-Berlinnel. Egyidejűleg kísérlet történt az FDP kettészakítására. Ez nem sikerült, de há-

rom Szabaddemokrata-párti képviselő kivált a kormánykoalícióból, és ezzel tovább csökkenték az amúgy is kicsiny Brandt-Scheel-többséget oly módon, hogy azontúl mindig az ellenzékre szavaztak. E szakadárok élén a nordrhein-westfáliai képviselő, Siegfried Zoglmann állt. A mikrofilmre rögzített dokumentumok bizonyossága szerint, nem utolsósorban ő is befolyásolta a dr. Taubert irányította Hugo Wellemset. És egy másik átállóra - akinek politikai becsületét fölöttébb lerontotta az a tény, hogy egy csaló amerikai cég, az *Investors Overseas Services*, rövidítve az IOS magas fizetésű kiszolgálójává vált, és a firma cégtáblájának használták egy szintén az IOS által megvásárolt politikus volt nagy hatással: Artur Missbach, az 1969-ben a parlamentből kivált egykori CDU-képviselő...

- Valóban? - mormolta Hartnell. -- Vagyis minden adat arra utal, hogy a mi dr. Riesünk, Wellem és dr. Taubert anyagi támogatója, nem jelentéktelen szerepet játszott a Willy Brandt megbuktatására irányuló különböző kísérletekben, és hogy neki és barátainak része van egy parlamenten kívüli, jobboldali ellenzék szervezésében, valamint hogy szoros együttműködés van közte és Strauss úr között, akinek a hitvese mellékesen nem csekély mértékben érdekelt a Ries-konzernben? Aki ellenszegül dr. Ries úrnak és barátainak, annak könnyen dolga akadhat Strauss úrral, a Schleyer által vezérelt iparral, a sajtó nagy részével, a szövetségi titkosszolgálat

Strauss-szimpatizánsaival és az ország leggazdagabb, leghatalmasabb rétegével?

Sóhajtott.

– Így van – mondta Christa. – Akarja hallani, hogy mi mindent rögzített még a Fretsch úr által magának adott mikrofilm?

Hartnell megrázta a fejét.

– Csak egyet szeretnék megtudni még – mondta. – Merőben az érdekesség kedvéért. Miért kellett Wellems úrnak Zoglmann képviselővel beszélnie, akinek a neve valahol már előfordult Fretsch úr egy másik beszámolójában, vagy tévedek?

– De igen, így van – felelte Christa. – Zoglmann neve az *Illusztris vendégek a pichlarni kastélyban* című osztrák újsághírben fordult elő. Akkoriban még FDP-képviselő volt, és dr. Ries vendége. És ami Wellems úr Zoglmann úrhoz fűződő kapcsolatait illeti, Fretsch úr utal rá, hogy Wellems, mielőtt a náci propagandaminisztériumba került volna, magas funkciót viselt a Hitlerjugend Birodalmi Ifjúságvezető Propaganda Hivatalában, éppen úgy, mint Zoglmann, aki azután a háborúban a „Cseh- és Morvaországi Protektorátus” Hitlerjugendjének legfőbb vezetőjévé avanszált a prágai székhelyen, és ott nyilván Hanns Martin Schleyerrel is megismerkedett, hiszen Zoglmann is, mint SS-Untersturmführer...

Elhallgatott.

Egy hotelboy közeledett az asztalukhoz.

– Hartnell úr? Egy úr keresi önt, Sir. Egy percre négyszemközt szeretne beszélni önnel, és az előcsarnokban várakozik. A neve Hauser.

Christa kérdően nézett Hartnellre.

– Hagyjam magára? Vagy kimegy az illető úrhoz? – kérdezte azután.

Hartnell a fejét rázta.

– Sem-sem – mondta. – Egyelőre együtt fogjuk meghallgatni, amit ez az úr közölni akar, és a további megglátjuk.

Ezután borravalót adott a várakozó boynak, és megkérte, hogy tudassa Hauser úrral: az étteremben várják; vezesse ide, majd mintegy félóra múlva ismét jelenjen meg, és közölje, hogy Hartnell urat sürgősen várják a telefonhoz.

– Már csodálkoztam – mondta Hartnell Christának, miután a fiatalember eltávolodott –, hogy oly régen nem hallottam erről a Hauser úrról. . .

Azután gyors utasítást adott a lánynak.

– De legyünk óvatosak – fejezte be éppen időben, amikor a boy ismét megjelent az asztalnál, egy negyvenes éveinek végén járó cingár férfi kíséretében, akinek ritkás szőke haja és igen világos szeme volt, és mosolyra húzott szájának mindkét peremén mély árkok húzódtak. Mértékre készült öltönyt viselt, amelynek rikító mintája már akkor is visszatetszett Hartnellnek, amikor tegnap este először találkozott ezzel az úrral.

Ugyanaz a személy volt, aki az éjféli telefonhívás előtt röviddel, Hartnell közelében, háttal, a

bárban ült, és folyékony angolsággal adta elő sajátos erkölcsi fejtegetéseit, amelyek alapján a gazdagok és a „társadalmilag értékes” vállalkozók számára engedélyezni kell, hogy büntetlenül pusztítsanak el olyasvalakit, aki csekély értéket jelent számukra, és az útjukban áll.

6. Másfél millió dolláros félreértés

– Maga tetszik nekem, Hartnell – kezdte a magát Hausernek nevező férfi a beszélgetést. – Igazán tetszik nekem! Alaposan lebecsültem magát és gyors reakcióit. . .

Hartnell udvarias felszólítására helyet foglalt az asztalnál, bemutatkozott Christának, és olyan módon vette szemügyre, hogy a lány úgy érezte magát, mintha élő áru lenne egy húspiacon. Eközben Hartnell jól megfogalmazott szavakkal arról tájékoztatta, hogy személyes asszisztensnője igen hallgatatag, és Hauser fenntartás nélkül előadhatja előtte a mondanivalóját.

Hauser úr ezt megértő vigyorral vette tudomásul, Hartnell javaslatára egy dupla whiskyt rendelt, azután így szólt:

– Tehát még egyszer, Hartnell: gratulálok! És ami az ön valóban egészen, egészen elragadó asszisztensnőjét illeti, aki miatt őszintén irigylem. . .

- Térjünk a tárgyra, Mr. Hauser - szakította félbe Don -, nyilván nem kizárólag azért jött ide, hogy bókoljon nekünk – avagy?

– Oké – válaszolta Hauser, és a vigyora eltűnt; szája elkeskenyedett. – Tehát a tárgyra: szívből sajnálom a kis balesetet, amelynek az ön Fretsch ura áldozatul esett. - Ismét mosolygott

és folytatta: - Jóvátételt akarok nyújtani, tette-
ges bűnbánatot gyakorolni, hogy úgy mondjam,
bár személyesen egyáltalán nem tehetek róla,
hogy Fretsch úr szerencsétlenül nekiment vala-
minek. Nos, átvállalok minden költséget és
veszteséget, és ezen kívül, mondjuk, fizetek tíz-
ezer márká fájdalomdíjat. Egyetért? Készpénz-
ben fizetek, nyugta nélkül - Fretsch úrnak ezek
szerint nem kell a pénz után adót fizetnie.

- Egyetértetek - válaszolta Hartnell Christa
meglepetésére. Egy pillanatra mintha elgondol-
kodott volna, és rövid idő után, mialatt Hauser
úr egy korty whiskyt ivott, és világos, enyhén
vizenyős szemével élesen figyelt, kijelentette:
- Mondjuk, összesen hússzezer márkát, beleértve
a repülőköltségeket is. Ön készpénzben fizet, és
én kezeskedem érte, hogy Fretsch úr lemond a
feljelentésről - mert ugye, így gondolja?

Hauser bólintott, borítékot húzott ki a zakója
zsebéből, és átnyújtotta Hartnellnek, aki to-
vábbadta Christának, és tekintetével felkérte,
hogy nyissa ki a keskeny borítékot, és vizsgálja
meg a tartalmát.

- Rendben van - mondta egy pillanat múlva
Christa, miután az ezermárkások vékony köte-
gét megszámolta.

- Helyes - jegyezte meg Hartnell, eltette a
pénzt, és Hauserhez fordult. - Nyomja még va-
lami a szívét, Sir?

Hauser ránézett.

- Maga tényleg mulattat engem, Hartnell -

mondta nevetve. – Mintha csak azért jöttem volna, hogy az öreg Ef szenvedéseit csillapítsam, hahaha!

Mivel sem Don, sem Christa nem csatlakozott a nevetéséhez, megint teljesen tárgyilagos lett, még egy korty whiskyt ivott, és közölte:

– Én képes újságot csinállok, Hartnell, és értek valamit az üzlethez. Szükségem van valamire, talán már tudja, hogy mire, és az ügy megér nekem egyet-mást. . .

– Hogyne – mondta Hartnell egyetértően –, eddig megért egy rablótámadást és húszezer márka kártérítést. Még mit ér meg?

– Látja – válaszolta Hauser szenvtelenül –, ezért tetszik maga nekem! De a további megbeszélést már valóban négy szemközt szeretném folytatni. Kérem, ne értsen félre – fordult Christához –, csak arról van szó. . . – habozott.

– Mr. Hauser tanúk nélkül akar velem tárgyalni – szólalt meg Hartnell, látszólag komolyan és megértően.

Christa már felállt, matatott a retiküljében, aztán visszatette a székre, és utasításokra várt.

– Igen – mondta Hauser –, legyen szíves, hagyjon minket egy negyedórára magunkra, szép kisasszony. Vigasztalásul talán rendelhetek magának egy italt a bárpultnál. . .

– Köszönöm – válaszolta Christa elutasítón, és miután elfogta Hartnell pillantását, szárazon közölte: – Úgyis újra fel kell mennem. Jöjjenek

vissza tizenöt perc múlva, vagy ma már nincs szüksége rám, Don?

– Ó, kérem, jöjjön vissza – válaszolta Hartnell –, még szükségem van magára.

Hauser a lány után nézett, miközben az elhagyta az éttermet. Aztán halkán azt mondta Hartnellnek:

– Ezzel a lánnyal kezdeni lehetne valamit, igazi címlapalakja van...

Hartnell látszólag nem hallotta a megjegyzést. Némán várt, és Hausernek nem maradt más választása, mint hogy halk sóhajjal a tárgyra térjen:

– Egy olyan ügyről van szó, amely tízmillió dollárnyi érték körül forog – így van?

Hartnell nem mutatta, hogy meglepődött. Rövid habozás után így szólt:

– Erről még nem akarok nyilatkozni. Először mondja meg, hogy mit tud, és mindenekelőtt, hogy mit akar. – De magában elátkozta Ben nagybátyja takarékoságát, aki a német ügyvédkollégát csupán egymillió dollárnyi perelt értékről tájékoztatta, hogy siker esetén ne kelljen anynyi honoráriumot leadni, amikor pedig ténylegesen hatmillió dollárért folyt a per, az elkallódott festmény értékéről nem is beszélve.

– Hát legyen – mondta Hauser és élesen nézett Hartnellre. – Bizonyára megvannak az okai. Én mindenestre nyílt kártyákkal játszom, abban bízva, hogy nekünk, vagyis magának, nekem és azoknak az embereknek, akik mindenkor

mögöttünk állnak, pontosan azonosak az érdekeink, ahogy időközben megtudtam.

– Honnan tudja ezt? – kérdezte Hartnell, őszintén csodálkozva.

– Értesüléseket szereztem be, Hartnell – felelte Hauser derűsen vigyorogva. – Nem akarom a részletekkel untatni, de egy biztos: a maga cége, a McClure, Clayton, Fergusson, Fergusson és Dew-féle ügyvédi csoportosulás éppoly kevésbé óhajtja, mint én, hogy a Szövetségi Köztársaságban a vörösök kerüljenek hatalomra. Végül is az ön nagybátyja és szeniortársa, Mr. Benjamin Clayton, Mrs. Cornelius Tandler általános meghatalmazottja és megbízottja a hölgy által alapított és pénzelt Intézetben a Nemzetközi Szocializmus Leküzdésére.

– Ez mindenesetre így van – erősítette meg Hartnell az elhangzottakat –, de kérem, árulja el, hogy mi köze ennek a szóban forgó üggyhez?

– Na hallja, Hartnell! – szakította félbe Hauser. – Időközben észre kellett vennie, hogy ebben az átkozott örökösödési ügyben folytatott kutatásaival éppen azokat az embereket fenyegeti súlyos károsodás, akik a legfontosabb támaszai a nagybátyja által gyámolt intézetnek...

– A megbízóit érti ezeken az embereken? – kérdezte Hartnell.

Hauser megrökönyödött.

– Dehogyan, egyáltalán nem, Hartnell! – mondta nevetve. Azután nagyon komolyan hozzáfűzte: – Hogy egészen világos legyen: Ries,

Schleyer, Welles, Taubert, Missbach és a többi urak, akikről a mikrofilm-dokumentumban említés történik, mit sem sejtene az arról, amit mi itt most egymás közt megbeszélünk...

- A maga rendkívül vitatható munkamódsze-
reiről sem, Mr. Hauser? - szakította félbe Hart-
nell.

- Nem - jelentette ki Hauser nyomatékosan.
- Az urak engem egyáltalán nem ismernek. Ba-
rátaimnak és nekem saját önálló okaink vannak
arra, hogy e pillanatban semmilyen bosszúságot
ne óhajtsunk a jobboldal támogatói számára...

Abbahagyta, és könnyörögve nézett Hartnell-
re.

- Ember, Hartnell, értse már meg - fogott be-
le újra a mondanivalójába -, csak nem akarja a
legjobb embereinket kínos zavarba hozni?!

- Nos - mondta habozva Hartnell -, valóban
nincs szándékomban, hogy bárkinek is ártsak
- és legkevésbé az egyik legfontosabb jelöltünk
barátainak...

- Na látja! - szakította félbe Hauser, látszólag
fölöttébb megkönnyebbülten. - Végre kezdjük
megérteni egymást!

Hartnell megrázta a fejét. - Semmi esetre sem
- mondta aztán. - Még mindig rejtély előttem,
hogy kutatásom bizonyos dokumentumok után,
milyen összefüggésben lehet a maga és az én
nagybátyám szocializmus elleni harcával. Talán
kifejezhetné magát valamivel világosabban, Mr.
Hauser, vagy erre nincs mód?

Hauser sóhajtott.

– No jó – mondta –, elmagyarázom magának egy példán. A legutóbbi, 1972 novemberében lefolytatott választási harcban, ahol az volt a tét, hogy a szociál-liberális közjátéknak véget vessünk, és ismét a CDU/CSU-t emeljük hatalomra, a nagyipar és a bankok kerek százmillió márkát költöttek antiszocialista propagandára. . .

– Sikertelenül – vetette közbe Hartnell.

– Igen – mondta Hauser –, de ez csak azon múlt, hogy egyesek annyira túlzásba vitték a propagandát, hogy ellenkező hatást értek el vele. Ezek közé a túlzók közé tartoztak többek között Wellems és Missbach urak is.

– Valóban? – Hartnell csak ennyit jegyzett meg. Úgy hangzott, mintha alapjában véve' nagyon unatkozna, és csak udvariasságból tanúsítana érdeklődést.

– Missbach odáig ment – folytatta Hauser, anélkül hogy a közbeszólással törődött volna –, hogy álneven ezreknek küldött koldulóleveleket, amelyeknek azt kellett volna elhítenie a címzettekkel, hogy Willy Brandt választási győzelme ugyanolyan szörnyű következményekkel járna, mint a bolsevikok 1918-as győzelme az orosz tulajdonosok vonatkozásában. Egy rémtörténetet tált fel az embereknek, amely a nyizsnyij-novgorodi gazdag polgárok pénzsóvárságáról szólt, akiktől egy cári tábornok hiába követelt néhány millió aranyrubelt, hogy legyőzhesse a vörösöket. Később, a cári csapatok

veresége után, ugyanezek a polgárok annak a sokszorosát voltak kénytelenek fizetni a bolsevikoknak, mint amit megtagadtak esetleges megmentőiktől, és a bolsevikok mégis elpusztították őket... Röviden: Missbach felszólította a szövetségi német polgárokat, hogy ne takarékoskodjanak az adományokkal Franz Josef Strauss CSU-ja számára...

– ...mert Brandt különben kiraboltatja és meggyilkoltatja őket? – kérdezte Hartnell.

Hauser bólintott, ivott a whiskyjéből.

– Valami hasonló. Mindenesetre a CDU-nak később nagy munkájába került, hogy elhatárolja magát ettől a propagandától...

– Aha – mondta Hartnell –, tehát kínos lenne, ha valami kiderülne abból, hogy az ilyen és az ehhez hasonló propaganda azokból a boszorkánykönyhákban származott, amelyeket a nagyipar némely urai kifejezetten erre a célra rendeztek be és pénzeltek. Hogy Missbach és Ries, Wellems és Taubert, Schleyer és Zoglmann meg más urak is már a régi időkből is ismerték egymást, és hogy Strauss úrnak pontos tudomása volt erről, és Strauss asszony ráadásul még részvényese is annak a konszernnek, amelyben dr. Taubert, a náci főpropagandista menedéket talált...

Hauser legyintett.

– Hagyjuk ezt – mondta –, most végre megértette, mi a tét, fölösleges tehát folytatni a példálózást. Lehet, hogy a falaknak itt fülük van.

– Óvatosan körülnézett, de senkit nem látott hallótávolságon belül. – Mint tudja, az 1972-es novemberi választásokat látványosan elvesztettük – folytatta –, de most más módon próbáljuk meg. Ha szerencsénk van, nemcsak Willy Brandtot buktatjuk meg, hanem felrobbantjuk az egész szociál-liberális koalíciót. Mielőtt azonban ezt a célt elérjük, semmi sem válhat ismertté mindabból, amit maga és a megbízottai egy szerencsétlen véletlen következtében a felszínre hoztak. Ez világossá vált maga előtt, Hartnell?

– Feltétlenül – válaszolta Don. – Legalábbis megértem a gondját, és feltételezem, hogy most egy ajánlatot akar tenni nekem. Szívesen meghallgatom.

– Jó – mondta Hauser megkönnyebbülten –, rövidre fogom: megkapja tőlem a szóban forgó összeget és hozzá egy saját személyére kiállított bónuszt, amelynek összegszerűségéről még tárgyalnunk kellene. Ellenértékként ezért a mondjuk másfél millió dollárért azt óhajtom, hogy a további kutatást azonnal szüntesse be, és minden olyan dokumentumot és feljegyzést, amelynek már birtokába jutott, nekem átadjon vagy a jelenlétemben megsemmisítsen. Oké?

– Ez érdekes ajánlat – válaszolta Hartnell –, ezen még gondolkodnom kell. De ne reménykedjen túlzottan, Mr. Hauser, mert a dolognak van néhány bökkenője...

Elhallgatott, mert észrevette, hogy Christa visszatért az étterembe, és kérdően nézett rá az aj-

tóból. Biztatóan intett a lánynak, és miközben az lassan közeledett, így szólt a feszülten várakozó Hauserhez:

- Letelt a negyedóra: az asszisztensnő éppen közeledik. Még röviden annyit akarok közölni önnel: ajánlatában az zavar a legjobban, hogy nem tudom, kicsoda ön tulajdonképpen, és ki nek a megbízásából tárgyal velem.

Hauser látszólag méltányolta az ellenvetést. Felállt.

- Kérem, foglalja el újra a helyét, szép gyermekem - mondta Christának, aki az asztalhoz lépett. És Hartnellnek, aki szintén felállt, mosolyogva mondta: - Ami az ön indokolt ellenvetését illeti, ezt nyilván néhány szóval hatályon kívül helyezhetjük. És azután nyomban kössük meg az üzletet - sürget az idő!

És amikor Don Hartnell erre mit sem válaszolt, zakója zsebéből egy cédulát húzott elő.

- Itt a telefonszámom, Hartnell. Várom a telefonhívását, mondjuk, 21.30-ig, és feltételezem, hogy addigra egy önt megnyugtató információt szerez be rólam. Oké?

- Oké - válaszolta Hartnell, és szándékosan nem vette észre Hauser feléje nyújtott kezét.

Alig maradtak egyedül az asztalnál, Hartnell megkérdezte:

- Mindent hallott, Christa?

- Nem minden szót, a vétel nem volt mindig

tiszta – válaszolta a lány –, de hiszen megvan a magnófelvételünk...

Elővette a retiküljét, amely távollétében a szabadon maradt széken hevert, és kikapcsolta a be-lerejtett készüléket. Aztán megjegyezte:

– Úgy látszik, ennek a Hauser úrnak nagyon sietős a dolog. Mi a véleménye, Don, valóban lehetséges, hogy még ma este képes lesz elosztatni a maga kételyeit?

Hartnell nem tudott egy mosolyt elnyomni.

– Ne aggódjon, Christa – válaszolta aztán, és nyitva maradt a kérdés, hogy mit akar ezzel mondani, mert megjelent a kis boy és közölte Hartnell-lel, hogy sürgősen várják a telefonhoz.

– Köszönöm, fiam, már nincs rá szükség, az úr már eltávozott – mondta Don, nyugodtan a helyén maradva, abban a hitben, hogy a fiú csak annak a megbízásnak tett eleget, amelyet Hauser megjelenése előtt ő maga adott.

De a boy azt felelte: – Nem, valóban, Sir, New Yorkból akarnak beszélni önnel.

Amikor Don, néhány perccel később visszajött a telefontól, Christát a jegyzeteibe merülve találta. Két éles ránc az orra tövében jelezte, hogy fontolgatásainak eredményével egyáltalán nincs megelégedve. Amikor Hartnell ismét helyet foglalt, föltekintett.

– Bocsásson meg, Don, nem hallottam a közeledését. Megtudta, hogy ki ez a Hauser úr?

– Tudom – mondta Hartnell, és hangjában nem csengett semmiféle derű. – Ben nagybátyám akart velem beszélni. Meglehetősen izgatott volt, mert valamelyik washingtoni nagykutya telefonált neki. Kétségtelenül azt akarják ott, hogy viselkedjem tartózkodóan vizsgálódásaimat illetően, és semmi esetre se avatkozzam német belügyekbe – akármit jelentsen is ez... No igen, és ami ezt a Hauser urat illeti, Mrs. Cornelius Tandler, cégünk egyik ügyfele kezeskedik ennek az úrnak az integritásáért, aki a hölgy által alapított Szocializmus Leküzdésére Intézettől különleges feladatot kapott...

– Miféle intézet ez? – érdeklődött Christa.
Hartnell vállat vont.

– Nem hivatalos. Véleményem szerint csak fontoskodásról van szó. Mrs. Tandler mindenestre teljesen ártalmatlan. Túlságosan sok milliót örökölt – elhalt ura az USA egyik legnagyobb sörgyárosa volt, és valaki nyilván bebeszélte az özvegynek, hogy meg kell mentenie a világot a szocializmustól.

– Én egyáltalán nem látom a dolgot ilyen ártalmatlannak – mondta Christa –, és nem csak arra gondolok, ami Fretsch úrral történt tegnap éjjel... És mit fog tenni most, Don? – kérdezte aztán. – Engedelmeskedik a washingtoni utasításoknak?

– Csupán udvarias kérésről volt szó – válaszolta Don –, és én, ahogyan nagybátyámnak is mondtam, illő tisztelettel vettem tudomásul. De

természetesen csak azt teszem, ami kliensünk érdekében szükségesnek látszik.

Christa mintha mondani akart volna valamit. De meggondolta magát. Csak éles pillantást vetett Hartnellre, és így ültek egy percre hallgatóan egymással szemben.

– Sokat adnék, ha elárulná, mire gondol – jelentette ki egyszerre csak Hartnell.

Christa elmosolyodott.

– Ha tudni akarja, hogy mit gondolok éppen, semmit sem kell adnia az őszinte véleményemért, kedves Don. Azon gondolkodtam el, hogy magát szépen az orránál fogva vezették. És ez nem csupán a maga tiszteletre méltó kollégájára, dr. Steiglhöringerre vonatkozik, hanem a mi bátor Frettchenünkre is, noha kettejük motívuma teljesen ellentétesnek tűnik. És ha maradék véleményemet is tudni akarja: nagy csodálattal érzek Fretsch úr iránt, és teljességgel az ő oldalán állok, bár átlátok a mesterkedésein – vagy talán éppen ezért. . .

Hartnell a jelek szerint egyáltalán nem lepődött meg a lány vallomásán. Egészen mellékesen mondta:

– Valóban, Christa, maga helyesen ismerte föl a helyzetet. És köszönet a becsületes felvilágosításért. Nem mennénk át a bárba? Most teljesen üres a helyiség, és maga talán hajlandó lesz elmesélni nekem azt is, hogy mire jött rá – vagy ezt inkább magának akarja megtartani?

– Nem – mondta Christa –, jobb, ha kiismeri magát. Menjünk át a bárba.

Miután a teljesen üres bárban egy kis sarokasztalnál helyet foglaltak és némi italt rendeltek, Hartnell megkérdezte:

– Még egyáltalán nem beszélt nekem arról, Christa, hogy sikerült-e megfejtenie a héber szöveget. Hiszen e körül forog az egész, vagy nem?

– Igen is, nem is, ahogy vesszük – jelentette ki Christa vonakodva. – Mindenesetre kitalálta a gondolataimat. Mert éppen azzal akartam kezdeni a beszámolómat, hogy arról a levélről beszéljek magának, Don, amelyet Rebecca, a Seligmann család legfiatalabb lánya röviddel a halála előtt írt.

Kis szünetet tartott, fontolgatta a mondanivalóját, azután tárgyilagosan folytatta:

– Fotokópiát készítettem a levél héber betűkkel írt bekezdéséről, és először egy megbízható kolléganőnek mutattam meg, aki Izraelből származik, és akivel együtt jártam az egyetemre. De ő nem tudta megfejteni a szöveget, és megmagyarázta, hogy magánhangzósított héber írásról van szó ugyan, ahogy a kelet-európai zsidók használják, ha jiddisül írnak, szokásos, a közép-németből származó társalgási nyelvükön. Ám a betűk egymásutánja semmiképpen sem értelmezhető – sem jiddisül, sem bármilyen más régi vagy új nyelv alapján, amit héber betűkkel írnak. De annyira mindenképpen rájöttünk, hogy a kép első, a többi betűtől világosan elválasztott betűje: a *sin* és a *res*, úgy magánhangzósítható, hogy Se-ri-nek kell ejteni, és ebből föltételezzük,

hogy Rebecca öccsére, Davidra utalt ezzel a jelszettel, akit a levélben többször, francia kifejezéssel, *chéri*-nek szólított.

– Ez értelmes magyarázatnak látszik – vélekedett Hartnell –, de továbbvezet-e minket?

Christa bólintott.

Hörpintett a poharából, mielőtt visszafojtott diadallal közölte:

– Képzeld el, Don, hogy mire jöttünk rá; okvetlenül siffre-írásról van szó, és a többi betűtől elválasztott két első betű a jelszót tartalmazza, amely közli: „itt kezdődik a kódolt hír!” Itt egyúttal a nyelvet is megadja, amelyben a titkos üzenet íródott, vagyis franciául. . .

– Igen, így kell lennie! – szólt közbe Don, és először mutatkozott meglehetősen izgatottnak. Majd rövid tűnődés után azt mondta:

– A két legfiatalabb Seligmann gyerek otthon nyilván megtanult folyékonyan beszélni franciául – valószínűleg volt egy nevelőnőjük, egy Mademoiselle Franciaországból vagy a francia Svájc-ból. . . Ez magyarázza Rebeccának a kisöccséhez szóló levelében a sok francia mondatot is, és beleillik a képbe, hogy kliensem, David Seligmann, a háború után nem az USA-ban vagy Kanada angol nyelvű részében telepedett le, hanem Quebecben, ahol főleg franciául beszélnek. . . Meg tudta fejteni a hírt, Christa?

– Még nem – felelte a lány –, ezért ma délelőtt egy matematikatanárnál voltam, ajánlották nekem, az a hobbija, hogy titkosírásokat fejt.

Hosszú előadást tartott, amelynek nagy részét nem értettem, de egyet felfogtam: minden nyelvnek saját, meghatározott karaktere van, és figyelembe véve a sajátos betűgyakoriságot, minden kódot meg lehet fejteni akkor is, ha nem ismerjük a kulcsszót. Csak időbe kerül. A tanárnak az a véleménye, hogy holnap délutánig valószínűleg sikerül dekódolni a szöveget.

Hartnell egy korty whiskyt ivott, és maga elé meredt.

Christa nyugodtan várt, feszülten figyelve a férfit. Így ültek vagy két percig egymással szemben, hallgatagon, amíg Hartnell hirtelen fel nem kiáltott:

– Megvám! Természetesen így kellett történnie!

Christa csodálkozva nézett rá.

– Azt akarja mondani ezzel, Don, hogy megtalálta a kulcsszót?

Hartnell bólintott.

– Igen – mondta –, egészen biztosan! Emlékszik még a levél utolsó sorára, Christa? Pontosan az *Adieu, chéri...* alatt, amelyről a maga szakértője úgy véli, hogy ez lehet a kulcsszó, az alábbi különös latin idézet áll, amely meglepő egy tizenöt éves lány részéről: *Et in Arcadia ego...* Vagy a betűsorrend egésze, vagy az egyetlen szó, *Arcadia*, okvetlenül megadja a kódot! Feltehető, hogy a titkosírás megfejtése igen egyszerű – emlékszem, hogy tizenkét-tizenhárom éves fiúkként, fontos értesítéseinket egy

előzőleg megbeszélte kódszóval sifírozottuk. Az ember egyszerűen leírja a szöveget, amelyet kódolni akar, betűről betűre a kulcsszó alá, és aztán kicseréli a betűket egy egészen egyszerű rendszer alapján – saját szava első betűjét a másik fél szavának első betűjével – és így tovább. Érti ezt, Christa?

Christa már felállt.

– Ide hallgasson, Don, ezt azonnal közölnöm kell a tanárral. Sok fáradságot megtakaríthat önmagának és a komputerének is. Mert maga egészen biztosan rátalált az igazságra, csakis erről lehet szó!

Amikor Christa néhány perccel később visszatért a telefontól, ragyogott a szeme.

– Azonnal felfogta – közölte Donnal, miután újra leült. – A tanár úr úgy gondolja, hogy ha az egész levelet odaadtam volna neki vizsgálódás céljából, és nemcsak az egyetlen héberül írt bekezdés fénymásolatát, akkor már régen maga is rájött volna... Nos, a maga zsenijének köszönhetően, Don, már megfejtődött a rejtvény! Itt van, olvassa!

Elővett egy papírlapot, amire feljegyezte, ami a dekódolásból kiderült, és odanyújtotta Hartnellnek, aki érdeklődéssel böngészte a francia szöveget.

Német fordításban így hangzott:

„Kiürítettem papa rejtekhelyét, a csekk segít-

ségével, utolsó kísérletként. Kevés az eshetőség. Az affidavitot Matka magával viszi megőrzésre, ezzel a levéllel együtt.”

Don és Christa egymásra néztek.

Azután Christa, némileg elbátortalanodva, megszólalt:

– Tehát fölösleges volt a kutatás Caspar David Friedrich festménye után.

Még egyáltalán nem látszott felfogni ezt a tényt.

– Semmi ok az izgalomra, Christa – nyugtatta meg Hartnell –, erről jóformán már teljesen meg voltam győződve, és magának is sejtenie kellett, nemde?

– Nem – válaszolta a lány –, ezt nem! – Aztán megkérdezte: – Tulajdonképpen mi az *affidavit*, Don?

– Ez nálunk egy jogi szakkifejezés: olyan írásos nyilatkozatra vonatkozik, amelyet a bíróság vagy a közjegyző erősít meg. A második világháború alatt ezt a szót egy jóval szűkebb értelemben használták: arra a kezességre, amelyet az amerikai állampolgárnak vállalnia kellett, ha egy európai menekültet az USA-ba való bevándorláshoz akart segíteni. A mi esetünkben az *affidavit* csak azt a kezességet jelentheti, amit Markus Levinskynek 1939 augusztusában minden rokonáért, tehát David Seligmannért is vállalnia kellett. Ha ez az *affidavit* hasonlóképpen megmaradt, mint a kísérőlevél, akkor én elvégeztem a feladatomat – a festmény fellelése nélkül is.

Christa az utolsó szavaktól meghökkent. Aztán megkérdezte:

– Úgy gondolja, hogy nála van a papír? De hiszen ez...

Pillanatnyilag nyitva maradt, hogy mit remélt vagy mitől tartott, és az is, mi Hartnell véleménye ebben a kérdésben, mert mielőtt válaszolhatott volna, valahol az asztaluk tájékán izgatott nyikorgás hangzott fel.

Hartnell körülnézett, ám nem sikerült felfedeznie a zörej forrását. Christának eszébe jutott a retiküljébe elhelyezett rádiókészülék, sietve vételre kapcsolta, és a nyikorgás megszűnt.

Szerencsére éppen teljesen egyedül voltak a bárban. Még a mixer is elhagyta egy percre a pult mögötti helyét, és így Christa átvehette az üzenetet, lefordíthatta, és a férfi utasításait közvetíthette a betétvezetéken keresztül, anélkül hogy félniük kellett volna a kellemetlen feltűnéstől.

– Két férfi hatolt be a szobájába, Don! – tudatta Hartnell-lel. – Úgy látszik, hogy profikról van szó, mert nagyon ügyesen léptek fel, úgy-hogy Liesegang úr eleinte egyáltalán nem gyanakodott. Úgy látszott, mintha két házi alkalmazott egy lámpát akart volna megjavítani: az egyik egy kis létrát tartott, a másik egy villanykörtékkel megrakott dobozt. Csak amikor becsukták maguk mögött az ajtót, találta Liesegang úr gyanúsnak az ügyet, mert a személyzetnek a vendégszobákba való belépéskor nyitva

kell hagynia az ajtót. Ezért bekapcsolta a tévékészüléket, és most meg tudja figyelni, hogyan vizsgálják át gyorsan és szakértelemmel a bőröndjeit, az öltönyeit, sőt a fürdőszobában elhelyezett toalettkészletét is. Liesegang azt mondja, az a benyomása, hogy a két úr valamilyen igen apró tárgyat keres, és utasítást kér arra vonatkozóan, hogy most mit tegyen.

- Kérje meg Liesegang urat – válaszolta Hartnell –, hogy semmilyen kockázatot ne vállaljon. Gondoskodjon erősítésről, a két fickót lehetőleg még a tett elkövetése közben fényképeztesse le, időlegesen tartóztassa fel, próbálja megállapítani személyi adataikat, ujjlenyomatot venni, és azután ajánlatot tenni nekik: ha megmondják, kinek a részére dolgoznak és mit keresnek, futni hagyjuk őket, és lemondunk arról, hogy büntető eljárást indítsunk ellenük. Ha vonakodnak felszólításunknak eleget tenni, átadjuk őket a rendőrségnek, és feljelentést teszünk. És természetesen az előbbi esetben biztosan tudnunk kell, hogy igazat mondtak.

Christa továbbította Hartnell utasításait. Azután Donhoz fordult egy olyan kérdéssel, ami a jelek szerint nagyon foglalkoztatta.

- Azt hiszi, hogy a betörők a mikrofilmet keresik, amit nekem adott?

- Hát persze – mondta Don –, mi egyebet keresnének? Remélem, hogy a maga lakását még nem dúlták fel, Christa! Otthon hagyta a filmet?

Christa mosolygott.

– Nem – válaszolta –, itt van nálam. Kizárólag erre a célra, beszereztem egy púderdobozt.

– Helyes – dicsérte meg Hartnell –, de mielőtt ma elhagyja a szállodát, elhelyezzük ezt a tárgyat a páncélszekrényben. Mi az ördög lehet olyan fontos ezen a mikrofilmen? Maga tudja, Christa?

– Hát, igen – mondta Christa – nehéz megmondani, hogy mi olyan fontos az egyes dokumentumok, levelek, akták, számlák, átutalások és adományvételező nyugták vonatkozásában. Olyan dolgokról van szó, amik egyenként, önmagukban, meglehetősen ártalmatlannak tűnnek. Lehetséges...

Elhallgatott, mert a rádiókészülék újra nyikorgni kezdett. Ezúttal azonnal jelentkezett.

Liesegang úr közölte, hogy ő és kollégái sajnos túl későn érkeztek. A betörők nyilván felfedezték a tévékamerát, és erre föl megléptek – az erkélyen keresztül, a magukkal hozott létra segítségével a tetőre menekültek. Olyan gyorsan eltűntek, hogy egyikük elveszítette a valószínűleg az alsónadrágja korcába rejtett pisztolyt. A hangtompítós fegyvert Liesegang úr biztonságba helyezte.

– Valóban bámulatos – vélekedett Hartnell –, hogy az urak, akik mikrofilmünk után érdeklődnek, milyen nagy kockázatot hajlandók vállalni. Mégiscsak szeretnék valamivel többet tudni a dokumentumokról, amelyek erre a filmre van-

nak rögzítve. Úgy tudom, hogy maga jegyzeteket készített, Christa.

A lány már elővette a jegyzetfüzetét, és belelapozott.

– Ahogy már elmondtam, Don – kezdte hal-
kan, mert a mixer már visszatért a helyére –, a
fénymásolt dokumentumok nagy része egyen-
ként ártalmatlan. Például – lapozott és felolvasta
a szöveget – itt van Horst Bentz 1971. február
22-vel keltezett írása – Bentz a Melitta Művek,
Bentz és fia, 4950 Minden (Wesztfália) tulajdo-
nosa, az élvezeti cikkek iparának egyik legna-
gyobb konszernjéé – a Köln 1 Händelstr. 53.
alatt székelő Állam- és Gazdaságpolitikai Társa-
sághoz, ezzel az egyszerű szöveggel: „Rendelke-
zésükre bocsátunk egy 25 ezer márka értékű
szerződést, amelyhez mellékeljük a csekket. Ké-
rem, küldjenek az adományok levonására joga-
sító nyugtát, baráti üdvözlettel Bentz s. k.” Ez-
után egy csekk fénymásolata következik, ame-
lyet a Drezdai Banknak címeztek Mindenbe,
25 ezer márkáról van kiállítva, aláírás: Melitta
Művek, Bentz és fia, Braun s. k., és ezután az Ál-
lam- és Gazdaságpolitikai Társaság levele, ame-
lyet Horst Bentz úrnak címeztek *saját kezébe*, és
azt igazolják benne, hogy megkapták a 25 ezer
márkát. A levél második bekezdése így hangzik:
„Bátorkodunk mellékelten használatára megkül-
deni egy adólevonási bizonylatnak felhasználha-
tó nyugtát, egyben ezt az alkalmat örömmel
megragadva köszönjük, hogy állampolitikai

művelő munkánkat támogatta. Szolgálatára kész tisztelettel Wellems s. k., Köln, 1971. március 3.”

Ezután Wellems ugyanazon a napon keltezett levele következik, szintén az Állam- és Gazdaságpolitikai Társaság levélpapírján, a Das Deutsche Wort kiadójához címezve. Ebben felkéri a kiadó vezetését, hogy a Das Deutsche Wort megfelelő köszönőlevelet intézzon Bentz úrhoz, amelyben értesíti arról, hogy az adományt megkapta... És több tucat fénymásolat tanúsága szerint más cégeknél is a Melitta–Bentz-féle eljárást alkalmazták. A Strauss úr kívánságai szerint működő Wellems úr legfőbb támogatói – akár „átírányított” adományok, akár színlelt hirdetési megbízások formájában – többek között az alábbiak voltak: a BMW Rt., a Friedrich Flick bt., a nürnbergi Diehl-fegyvergyár és a Daimler–Benz Rt., amelyben dr. Hanns Martin Schleyer úr igazgatósági tag...

– Ezek szerint a mikrofilmre felvett dokumentumok egyedül Wellems úr tevékenységére és finanszírozására vonatkoznak? – kérdezte Hartnell némi csodálkozással.

– Nem – felelte Christa –, az iratok más személyekre és csoportokra is kiterjednek. Csupán egyetlen közös vonásuk van, az ti., hogy szélsőjobboldaliak, és ártani akarnak a Brandt-kormányoknak. A bizonylatok szerint más lapok is erőteljes pénzügyi támogatásban részesültek, gyakran mindenféle érdekes kerülőúton, pedig

– vagy talán éppen ezért – ezek a szélsőjobboldali orgánumok ismételten megkísérelték, hogy Willy Brandtot mint hazaárulót és keleti ügynököt denunciólják. A Daimler–Benz Rt. és eme jobboldali csoportok között dr. Fritz Burneleit az összekötő, aki az alapítvány igazgatósági tagja, vezető szerepet tölt be a Mercedest előállító vállalat központi részlegében, és a Daimler személyzeti főnök, dr. Hanns Martin Schleyer protezséjének számít. Burneleit, aki az „Elűzöttek Szövetségének” „Kelet-porosz honfőközösségében” is fontos személyiség, kapcsolatot tart fenn Hugo Wellemssel is, aki nemcsak a *Das Deutsche Wort*, hanem az *Ostpreuss Blatt* főszerkesztője is. No igen, és egy fénymásolat bemutat egy feljegyzést, amely szerint „Steiner bajtárs, fecsegése szerint . . . előnyös Mercedes-vásárlást eszközölt.”

– Ki ez a Steiner bajtárs? – kérdezte Hartnell.
– Erről az úrról eddig nem esett szó, vagy tévedek?

– Nem – felelte Christa –, de feltételezem, hogy Julius Steinerről van szó, a CDU egykori képviselőjéről a Szövetségi Gyűlésben. 1972 novemberéig a képviselőház tagja volt, és 1967-től a CDU bej. egyes. gazdasági tanácsának tartományi megbízottja Baden–Württembergben, ahol a Daimler–Benz Rt. is székel.

– Akkor tehát abban sem lehet semmi különös – vélekedett Hartnell –, ha valamelyik párt-

fogója segítségére sietett volna az autóvásárlásnál – vagy tévesen látom a dolgot?

– Semmi esetre sem – válaszolta Christa. – A dologban csak az a különös, hogy ez a Steiner 1973-ban egy botrány középpontjában állt. Az 1972. április 27-i bizalmatlansági indítvánnyal kapcsolatosan, amellyel Brandtot meg akarták buktatni. Ekkor drámai helyzet állt elő, mert a Brandt-kormány már eredendően patthelyzetbe került: számos képviselőnek az ellenzékhez való átállásával lehetővé vált, hogy egyetlen szavazat is fordulatot idézzon elő. Steiner CDU-képviselő 1973 nyarán saját magát vádolta meg, mondván, hogy 1972 áprilisában Willy Brandt SPD-je 50 000 márkával megvesztegette, és így az ő szavazatával érték el a bizalmatlansági indítvány meghíúsítását. És teljesen fölöslegesen még azt is vallotta, hogy kettős ügynök volt, egyidejűleg dolgozott az NSZK és az NDK titkosszolgálatának.

– ...amiből nyilvánvalóan ki kellett volna derülnie, hogy Willy Brandt a kancellárságát egy képviselő súlyos megvesztegetésének vagy a kommunistáknak vagy akár mindkettőnek köszönhette – így van?

– Tökéletesen – válaszolta Christa. – És ezért adta elő Steiner önkéntes, nagy feltűnést keltő gyónását egy igen elterjedt, szélsőjobboldali és a Brandt-kormány elleni alattomos támadásokban igencsak járatos képes újság szerkesztőinek... És ezért talán mégsem olyan lényegtelen, hogy

ki és mikor ajándékozott valamit ennek a Steiner úrnak – a mi kedves Hauser urunk bizonyára bővebb felvilágosítással szolgálhatna.

Hauser említésekor Hartnell ijedten pillantott az órájára.

– Ó – mondta –, az illető úrról majdnem elfeledkeztem! De még elég idő van hátra, hiszen 21.30-ig óhajtott a válaszmra várni, és addig még kb. nyolc perc van hátra.

– Mit fog mondani neki, Don? – kérdezte Christa. – El akarja fogadni a javaslatait?

– Amit Hauser úrnak mondani akarok, azt nyomban hallani fogja. De hagyjuk őt nyugodtan várni még néhány percig. Adja elő közben, hogy tulajdonképpen mi az összbenyomása azokról a dokumentumokról, amelyeket Fretsch úr mikrofilmre rögzített. Úgy véli, elég fontosak ahhoz, hogy bárki érdeemesnek tartsa fegyveres betörés és testi sértéssel járó rablótámadás végrehajtásának kockázatát vállalni miattuk?

Christa elgondolkodott.

Azután szavait nagyon megfontolva felelt.

– Azt hiszem, hogy azoknak, akik támadás és betörés útján próbáltak ennek a filmnek birtokába jutni, nem az a céljuk, hogy bepillantassanak a dokumentumokba, hiszen nagyon is jól ismerik. Inkább azt akarják megakadályozni, hogy ezek a levelek, dossziék, adományt elismerő nyugták és pénztári utalványok ellenfeleik kezébe kerüljenek. Mert az anyag pontos elemzése fölöttébb érdekes képet tárna a nyilvánosság elé

arról, amit Brandt szövetségi kancellár egyszer a „jobboldali kartellnek” nevezett. Az állampolgárok nagy részét ugyancsak visszataszítaná a feltámadó kép, és leleplezné ezeknek az embereknek a rejtett nemzetközi kapcsolatait is. Dr. Taubertről például van itt egy részletes akta; én ugyan csak spanyolországi összeköttetéséről olvastam, meg a görög titkosszolgálat bonni képviselőjéhez fűződő kapcsolatáról, és még egy részletet a Franz Josef Strauss által fokozottabban kiépítendő dél-afrikai kapcsolatokra vonatkozóan, de nekem ennyi eleget mondott. Ezeket a feljegyzéseket egy érdekes levélváltás egészíti ki Taubert és Strauss között. Röviden, ha ez az anyag nyilvánosságra kerülne, nagyon kínos volna a kulisszák mögötti embereknek...

Félbeszakította a mondatot, mert Hartnell fölállt.

– Igazán nagy segítséget nyújtott nekem ahhoz, Christa, hogy tisztábban lássak és dönteni tudjak. Most felhívom Hauser urat, mert mindjárt fél tíz lesz, és ha meg akarja szerezni nekem azt az örömet, hogy még egy kicsit marad, jó szórakozást ígérek magának.

Alig húsz percébe telt Hauser úrnak, hogy belépjen a bárba, elragadtatott vigyorral, kezében egy terjedelmes aktatáskával.

Christa még egyedül volt.

Előzőleg fölöttébb vegyes érzelmekkel hall-

gatta, ahogy Hartnell Hauser urat telefonon idehívta – a telefonálás a bárból zajlott –, és tökéletes, a lány számára rendkívül túlzottnak ható udvariasságot tanúsított iránta.

Ezután már alig beszéltek egymással. Don szófukarnak mutatkozott, és rövidesen, valami homályos bocsánatkéréssel, miszerint „csak egy pár percről van szó”, eltávozott.

Hauser úr azonban íme, már megérkezett, láthatóan örülve annak, hogy Christával egyelőre négy szemközt lehet.

– Kérem, foglaljon helyet – mondta a lány, a lehető leghűvösebben. – Mr. Hartnell percekben belül itt lesz.

Hauser nevetett.

– Nekem nem sietős, szép gyermekem – mondta, és szorosan Christa mellé ült. Az aktatáskát a széke alá tette. – Nyíltan szólva, nagyon is örülök, hogy egyszer kettesben maradhatok magával.

Christa nem válaszolt. A cigarettát is visszatartotta, mellyel Hauser megkínálta, mielőtt maga rágyújtott; aztán Hauser orrából élvezetesen fújva a füstöt, egy dupla whiskyt rendelt a mixertől: „a legjobbat, amije csak van”.

– Mr. Hartnell most már hamarosan elutazik – kezdte Hauser a beszélgetést. – Véleményem szerint hétfőn már New Yorkban lesz – és akkor maga szabad?

Christa ránézett.

– Hogy érti ezt? – érdeklődött óvatosan.

– Hát... elsősorban szakmai értelemben – közölte Hauser –, pompás munkát tudnék a maga számára! Ami pedig a második, az úgynevezett magánéleti vonatkozás, ezen a téren...

– Munkát? – vágott a szavába Christa.

– Igen – válaszolta a férfi vigyorogva –, és biztos lehet benne, hogy a fizetése a legmerészebb álmait is felülmúlja. Tízezer márka készpénzben a szerződés megkötésekor, és nettó nyolcezer havonta, egyelőre fél évre biztosítva – no mit szól hozzá?

Christa a számok említésekor csak a szemöldökét húzta fel, holott az ajánlat hallatára majdnem elállt a lélegzete. De arcizomrándulás nélkül, tárgyilagosan megkérdezte:

– És mit vár ezért tőlem?

– Hiszen tudja, én képeslapcsináló vagyok – válaszolta Hauser –, és azt hiszem, írhatna nekem egy ténybeszámolót. „Hajsza a régi festmény után”, vagy így valahogy. Persze minden részletre kiterjedve, hol, hogyan és mit találtak és így tovább...

– És ezt meg akarja jelentetni? – kérdezte Christa meglepetten.

Hauser ismét nevetett.

– No persze inkább arra gondoltam, hogy tájékoztatásként használnám fel, csak a magam számára, és szigorúan bizalmas anyagként – tette hozzá azután –, érti, ugye?

– Igen – mondta a lány –, most már értem. Valószínűleg azt is fel kellene kutatnom és jelen-

tenem – természetesen magánjelleggel és szigorúan bizalmasan –, hogy mi módon állt elő a mikrofilm?

Hauser, aki az ajtót figyelte, megfordult, és merően Christa arcába meredt. A mosolygás eltűnt: feszültnek, szinte hajszoltnak látszott.

– Pontosan – mondta nagyon halkán és nyomatékosan. – És ezért még egy bónusz jár, amelynek nagyságát maga határozhatja meg. Megfelelő ajánlat ez?

– Fontolóra veszem – ennyit válaszolt Christa. Éppen megpillantotta Hartnell, aki a lift irányából, a hallon keresztül, az asztalukhoz közeledett.

– Na, mi újság, Hartnell? – érdeklődött Hauser széles mosollyal, amikor az helyet foglalt az asztalnál. – Lezárhatjuk immár a mi kis üzletünket? A magam részéről én már hoztam is magának valamit.

Megkopogtatta az aktatáskáját, és Hartnell figyelte, abban a reményben, hogy kitalálja Don reakcióját.

Az amerikai azonban meg sem rezgett, és egy pillantást sem vetett a táskára. Ehelyett azt mondta:

– Igazán kedves öntől, Mr. Hauser, hogy ismét vette a fáradságot, hogy engem felkeressen. Őszintén köszönöm. Időközben arról is értesültem, hogy ön bizonyos személyek és intézmé-

nyek számára az USA-ban *persona grata*, és egyébként is sokkal világosabb képet tudok alkotni magamnak most, mint amelyet első hivatalos találkozásunkkor.

– Nagyszerű – válaszolta Hauser már némileg türelmetlenül –, akkor térjünk a tárgyra, sietős dolgom van.

– Tudom – mondta Hartnell –, és vigasztalhatatlan vagyok, hogy kis ideig mégis untatnom kell saját, viszonylag jelentéktelen aggodalmaimmal.

Elhallgatott, valami italt rendelt a mixernél, majd ismét Hauserhez fordult, komolyan, koncentráltan. Csak Christa, aki jobban ismerte, vette észre, mikor egy pillanatra felé fordult, hogy a szemében gúny csillan, és érezte, hogyan tűnik el a szívébe lopózott félelem.

– Amint tudja, Hauser úr, én egy örökösödési ügyben vagyok itt. Azt kell bizonyítanom, hogy kliensünk, bizonyos Seligmann úr jogos igényt tarthat elhalt nagybátyja hagyatékára. Eredetileg úgy látszott, hogy ennek bizonyítását csak akkor teljesíthetem, ha sikerül egy meghatározott festmény nyomára jutnom. Ez az örökösödési igényt illetően fölöslegessé vált. Az utóbbi enélkül is bizonyítható, minek következtében minden szükséges intézkedést azonnal megteszek ebben az irányban. Másképpen kifejezve, nincs többé szükségünk a régi képre ahhoz, hogy bizonyítsuk: Mr. Seligmann jogos igényt tart nagybátyja hagyatékára, és ily módon sem ne-

kem, sem megbízóimnak nincs okunk arra, hogy olyan dolgokkal foglalkozzunk, amelyek nem tartoznak ránk. Remélem, Mr. Hauser, hogy ez a közlés a maga és barátai megelégedésére szolgál, és kissé megnyugtatta önöket.

– Igen, igen, természetesen – válaszolta Hauser, Christa benyomása szerint kissé zavartan –, de én azt szeretném...

– Elnézését kérem – szakította félbe Hartnell szokatlan udvariassággal, ám igen határozottan –, de pillanatnyilag ne firtassuk még, hogy ön mit óhajt, Hauser úr. Mielőtt megállapodnánk, el kell magyaráznom önnek a helyzetemet, hogy ne adódjon ok félreértésre. Ezért fontos, hogy az asszisztensnőm jelen legyen, és remélhetőleg figyelmesen végighallgasson. Mivel nem fogunk írásos megállapodást kötni, üdvös dolog legalább egy elfogulatlan tanú jelenléte, nyilván önnek is ez a véleménye.

Hauser bólintott, a jelek szerint bizonyos fenntartással, majd Hartnell folytatta:

– Ahogy mondani szokás, már nincs semmilyen új bizonyítékra szükségem ahhoz, hogy az örökösödési ügyet rendezhessem. Nem vagyok érdekelt a számos információ, dokumentum és a többi felhasználásában, amelyek a nyomozás során előkerültek és a kép felkutatásában eszközül szolgáltak. Ezért nincs szándékomban az anyagokat magának az adott időben kiszolgáltatni, ha ugyan ez a maga részéről eddig még nem történt meg... – köhécselt, nyilván, hogy egy mo-

solyt elnyomjon, és Hauser, akire nem hatott a rejtett szemrehányás, élt az alkalommal, hogy végre szóhoz jusson:

– Ha az anyagra már nincsen szüksége, és azt hajlandó átadni, akkor tegye lehetővé, hogy a dolgot azon mód itt és most elintézzük.

Don arcán megdöbbenés tükröződött.

– Az isten szerelmére, Mr. Hauser! Sokkal komolyabb ügyről van szó, semhogy elhamarkodhatnók. Éppen a maga és a barátai érdekében kell mindent alaposan átgondolni és teljesen tisztázni. Képzelve csak el, hogy a szóban forgó dokumentumokat megvásárolná tőlem egy tette-
mes összegért, és csak később venné észre, hogy én másolatokat készítettem róluk, s azokat indiszkrét módon felhasználtam!

Bizonyos fokú elégtétellel vette tudomásul, hogy Hauser megijedt, ezért megnyugtatóan mosolygott és folytatta:

– Aggodalomra nincs ok, Mr. Hauser. Mint jogász, csak fel akartam hívni önnek, a laikusnak a figyelmét arra a sokféle furfangra, ami túlságos sietséggel lezárt egyezségeknél előfordulhat. És biztosítom önt, mint a New York-i ügyvédi kamara tagja, és becsületszavamat adom – kérem, figyelmesen hallgasson meg Mr. Hauser és maga is Christa! –, hogy nem titkolok el semmit, és a birtokomba került dokumentumokat, hacsak nem érintik közvetlenül az örökösödési problémát, nem szolgáltatom ki; nem rendelkezem semmilyen másolattal, ilyet nem készítek és nem

készítettetek. Kívánságára ezt a kijelentésemet írásba adom egy közjegyző előtt, esküt pótló nyilatkozat formájában.

– Köszönöm – mondta Hauser, akire láthatóan mély benyomást tett a közlés. – Erre nincs szükség. Engem kielégít ez a kijelentése.

– Helyes – vélekedett Hartnell –, de talán mégis helyesebb, ha asszisztensnőm becsületszóval megerősített biztosítékom szövegét írásba foglalja, velem aláírhatja, és ő mint tanú is aláírja.

– Kérem, ha így látja jónak, Hartnell... – mondta Hauser vállat vonva. A következő öt perc az írásbeli nyilatkozat elkészítésével telt el, ami teljesen megegyezett Hartnell szóbeli kijelentésével; de az írást még nem adta át Hausernek, hanem a levéltárcájába helyezte.

– Lezárhatjuk most már az ügyletet? – kérdezte Hauser, aki, mialatt Hartnell a szöveget diktálta, fölöslegesnek érezte magát az asztalnál, és a bárpulthoz somfordálva újabb dupla whiskyt rendelt. Hartnell könnyörögve emelte fel a kezét.

– Kérem – mondta –, legyen még némi türelemmel, Mr. Hauser! Foglaljon helyet, és hallgassa meg, amit okvetlenül el kell még mondanom magának: van ugyanis még egy aspektus, amelyről eddig nem esett szó, sőt pontosan véve, két aspektusról beszélhetünk: először is itt a kérdés, hogy egyáltalán jogom van-e öntől pénzt elfogadni. Ezenkívül léteznek általános etikai szempontok, amelyek ügyvédi minősége-

met érintően mérlegelendő. Gondolkoztam ezeken a problémákon, és csak egyetlen lehetőséget látok: azt, hogy azon összegeket, amelyeket nekem akar adni, barátai nevében közvetített jóvátételnek jelentse ki...

– Felőlem – szakította félbe Hauser türelmetlenül –, fogja föl, ahogy akarja.

– Jó – mondta Hartnell –, de tulajdonképpen kik azok, akik a pénzt adják?

Hauser vigyorgott.

– De hiszen maga jobban ismeri őket, mint én – mondta –; mindenesetre feltételezhetem, hogy a maga New York-i cégének nincsenek kétségei...

– Csak tisztán szeretném látni – szólt közbe Hartnell –, hogy a dokumentumok által esetleg leplezett személyeknek semmi közük nincs ahhoz az összeghez, mert a kliensem és én, együnk sem akar olyan gyanúba keveredni, hogy...

– Ó – vágott Hauser a szavába –, most már értem... Nos, biztosíthatom, hogy sem Straussnak, sem Riesnek, Schleyernek, Taubertnek, Wellemsnek, Missbachnak, Zogelmannnak vagy bárki másnak a maga német barátai közül a leghalványabb köze sincs a mi alkunkhoz. Meg van elégedve?

Hartnell bólintott.

– Igen, és köszönöm önnek a felvilágosítást, amelyet titkárnőm most tanúsíthat.

Hartnell ezután egy újabb ügydarabot diktált Christának.

– Elöttem, Donald Clayton Hartnell ügyvéd előtt, aki jelenleg Münchenben tartózkodom (NSZK), megjelent ma egy ismeretlen ember, aki Hauser néven mutatkozott be, és újságírónak mondta magát. A következő kijelentést tette: „Olyan személyektől, akik anonimak kívánnak maradni, azt a megbízást kaptam, hogy önnek, Donald Clayton Hartnell ügyvédnek, New Yorkból, másfél millió USA-dollárt készpénzben átadjak mint megbízott személynek. Az összeg kétharmada, vagyis egymillió USA-dollár Mr. David Seligmannt (Quebec) illeti részleges és önkéntes jóvátétel fejében azokért a károkért, amelyek a Seligmann családot, korábban trzebiniai lakosokat, a második világháború során sújtották. Az összeg fennmaradó egyharmadát, tehát félmillió dollárt azoknak a különböző költségeknek a fedezésére kell fordítani, amelyek Mr. David Seligmann örökségi igényének érvényesítésével összefüggésben merültek fel: ebből kell fedezni a Donald Clayton Hartnell számára felajánlott honoráriumot is, az örökösödési igényt alátámasztó dokumentumok fellelése esetén. Az ezután még fennmaradó összeget egy létesítendő »Rebecca Seligmann-Emlékalapítványnak« kell adományozni, melynek szabályzatáról és feladatairól Mr. David Seligmann-nak vagy örököseinek kell döntenüök.

Az összeg kifizetése nem vonja maga után

semmilyen jogi kötelezettség elismerését és semmilyen ellenszolgáltatás követelését, biztosítását vagy felajánlását. David Seligmann igénye az örökségére és minden őt és családját ért kár ellenében megillető jóvátételre ennek az összegnek a kifizetésével továbbra is érintetlenül fennállnak...”

Don félbeszakította a diktálást, és Hauserhez fordult:

– Egyetért a szöveggel, Mr. Hauser, és hajlandó ezt a dokumentumot aláírni?

Hauser, aki éppen nagyot kortyolt a poharából, keze fejével megtörölte a száját, és közömbösen mondta:

– Felőlem – nincs semmi ellenvetésem. Arra is kész vagyok, hogy ezt az irkafirkát most azonnal aláírjam. De – fűzte hozzá, és a hangja olyan élessé vált, hogy Christa abbahagyta az írást, és felnézett – hogy teljesen tisztán lásson, Hartnell: a pénzt nem adom oda addig, amíg meg nem kapom a mikrofilmet és a papírokat, amelyeket a szálloda páncélszekrényében megőrzésre elhelyezett. Világos?

– Természetesen, Mr. Hauser – felelte Don változatlan szeretetreméltósággal –, minthogy bámulatos pontossággal fejezte ki magát. Engedje meg mégis, hogy mielőtt lebonyolítjuk a tranzakciót, röviden megvilágíthassam azt az utolsó aspektust, amelynek megtárgyalása még hátra van, nevezetesen azt a kérdést, hogy egyáltalán jogosult vagyok-e az annyi költséggel,

gonddal és – ami a szegény Fretsche urat illeti – személyes áldozattal megszerzett dokumentumokat kiszolgáltatni önnek. Első pillantásra úgy tűnik, hogy ezt a kérdést csak nemlegesen válaszolhatjuk meg...

Hauser, aki a homlokát ráncolva hallgatta az ügyvédet, most kitört:

– Most aztán már kezdek torkig lenni! Mi ez a zagyvaság, Hartnell? Az orromnál fogva akar vezetni?

– Dehogysis, Mr. Hauser! Semmi sem áll tőlem távolabb – biztosította Don az ügyfelét, és Christa, aki fokozódó feszültséggel figyelte a jelenetet, az ajkába harapott. – Semmi esetre sem akarom az idejét az illendőség határán túl igénybe venni, Mr. Hauser, és ezért mindjárt beavatom a megoldásba, amelyre rátaláltam. Rendelhetek önnek még egy italt?

– Ezt majd elintézem magam – morgott ingerülten Hauser, és magához intette a mixert. – Fejezze be végre!

– No igen – folytatta felvilágosító előadását Hartnell –, bár némi kitérőt kell tennem, hogy világosan érthetővé tegyem magamat, nem fog sokáig tartani. Amint már mondtam önnek, immár nincs szükségem Caspar David Friedrich elveszett festményére, amennyiben ez kliensem nagybátyja hagyatékára vonatkozó örökösödési igényét illeti, de...

Elhallgatott, és megvárta, amíg Hauser rendel. Azután folytatta:

– De mivel ennek az értékes képnek már egyszer a nyomára akadtam, meg kell kísérelnem, hogy megtaláljam, és kliensemnek mint a jog szerinti tulajdonosnak visszaszerezze. Nos, nagyszerű koincidenencia, Mr. Hauser, hogy ön a jelek szerint ismeri azokat az urakat, akiknek jelenlegi, bár nem törvényes birtokában van, minden valószínűség szerint, a keresett festmény. Megbízhatnám tehát azzal, hogy megszerezze nekem, méghozzá amilyen gyorsan és diszkréten csak lehetséges? Akkor teljességgel elfogadható lenne minden eddig fellelt dokumentumot átadnom önnek, hogy saját maga dönthesse el, ismerősei közül kikhez kell fordulnia. Tud követni?

– Teljesen még nem látom át az ügyvédi trükkjeit, Hartnell – közölte Hauser. – Mire számít azzal, hogy éppen engem akar megbízottjává kinevezni? – Kortyolt egyet a whiskyből, amelyet a mixer hozott, és bizalmatlanul méregette Hartnell.

– Először is jogos alapot szeretnék – vagy nevezze akár ürügynek – ahhoz, hogy kiszolgáltatassam magának az iratokat és a mikrofilmet – jelentette ki Hartnell –, másrészt arra szeretném kötelezni, hogy megszerezze nekem a képet, amely a kliensem tulajdona.

– Az ördögbe is – morogta Hauser –, hogyan szerezzem meg magának azt a képet: sejtelmem sincs róla, hogy kinél található! Azt se tudom, hogy milyen, de még azt sem, hogy mekkora.

– Ezt én sem tudom – mondta Hartnell látszó-

lag igen gondterhelten –, csak arról vagyok tájékozva, hogy Caspar David Friedrich egyik festményéről van szó: továbbá, hogy egy – valószínűleg sziléziai – hegyvidéket ábrázol, az előtérben valami rommal vagy hasonlóval, és hogy egy meglehetősen értékes régi kép... Ám – folytatta, és vonásai felderültek – sejtésem azt sugja, hogy magának nem jelentene nagy problémát ennek a képnek a fellelése és mondjuk holnap estig való átnyújtása. Akkor éppen müncheni kollégám lakásán leszek.

– Steiglhöringernél? – kérdezte Hauser, és Christa megerősítette ezt, miközben Don ráérősen a körmeit tanulmányozta.

– Talán – javasolta Hausernek – hívja föl a kollégámat, és kérdezze meg, lát-e lehetőséget arra, hogy maga megtalálja a képet. És ebben az esetben holnap este megköthetjük nála az üzletet...

– Nem – mondta Hauser –, én még ma lezárom ezt a kérdést. Ember, Hartnell, maga valóban az idegeimet tépi...

Elhallgatott, összeszorította az ajkát, és úgy látszott, mérlegeli a helyzetet.

– No jó – mondta végül –, megkapja a pénzt és a kívánt aláírást; maga kiveszi a szálloda páncélszekrényéből a filmet és a papírokat, és én megígérem magának és gondoskodom róla, hogy holnap estig megkapja az átkozott Caspar David Friedrichjét vagy a kép értékét készpénzben – mibe kerülhet maga szerint?

– Ezt nehéz megmondani, Mr. Hauser – válaszolta Hartnell rövid meggondolás után –, mert a jelentős piaci értékhez hozzá kell számítanom azt a nem anyagi értéket is, amelyet kliensem ennek a drága családi értéknek kétségtelenül tulajdonít. Mégis, az összes körülmények figyelembevételével, amelyekre tekintettel kell lenni, hajlandó vagyok öntől kauciót elfogadni – egy 250 ezer nyugatnémet márkáról kiállított, névre szóló csekket. És a csekket holnap este természetesen ismét visszakapja, amint a kép birtokába jutok – megegyeztünk?

– Maga megőrült, Hartnell – zúgolódott Hauser –, de mit tehetek egyebet, mint hogy igent mondjak?

Tizenöt percig tartott, amíg lezárták az egyezséget. Ez idő alatt Hartnell kihozta a szállodai trezorból a Fretsch úr által gyűjtött dokumentumokat, és átadta megőrzésre az aktatáskát, amelynek tartalmát Christa előzőleg megvizsgálta és rendben lévőnek találta. Hauser úr mohón birtokába vette a kis tokot a mikrofilmmel, amelyen még megmaradt egy leheletnyi púder és parfümillat; elképedt, amikor meg kellett állapítania, hogy a film Christa őrizetére volt bízva. Ő is volt olyan óvatos, hogy a „dr. Fritz Ries” feliratú, vastag barna borítékot felülvizsgálja, és a mikrofilmet is erős nagyítóval, hogy nem adtak-e neki valamiféle hamisítványt. Csak ezután

adta meg a kívánt aláírásokat, és nagy sóhajjal átnyújtotta Hartnellnek a kaucióként követelt csekket, amelyen az aláírás, mint az ügyvéd megállapította, meglehetősen olvashatatlan volt, de semmi esetre sem a Hauser név állt rajta.

Amikor mindent elintéztek már, Hauser megkönnyebbülten fellelegzett, felhörpintette az italát, és így szólt:

– Nehéz dió maga, Hartnell, de tetszik nekem. Igazán tetszik. – És ami a babáját illeti, bizonyára gipsz van a fejében, de ő is tetszik nekem! Prosit!

– Ha volna olyan jó, hogy nekem is megenged egy személyes megjegyzést, Hauser úr – válaszolta Don fölöttébb barátságosan, de olyan halkan, hogy Christa még a lélegzetét is visszafojtotta, nehogy egy szót is elmulasszon, –: a magam részéről biztosítani akarom, hogy maga nekem egyáltalán nem tetszik. Az utolsó huszonnégy órában véghezvitt egy rablótámadást súlyos testi sértéssel és egy fegyveres betörést; meg akarta vesztegetni az asszisztensnőmet, és most még meg is sérti. Nem is beszélve egyéb, még sokkal piszkosabb praktikáiról és nézeteiről. Rendkívüli öröömre szolgálna, ha minél gyorsabban rászánná magát, hogy megszabadítson a jelenlététől. Még előfordulhat, hogy förtelmes öltözéke láttán megfeledkezem magamról. . . Jó éjszakát, Sir!

Hauser már el is hagyta a bárhelyiséget. Don kifizette a számlát, morogva Hauserét is, és

Christa, aki élvezettel figyelte a német úriember elűzetését, megjegyezte:

– Miután ennyire elgyengítette, kimerítette és végül csúffá tette, Don, teljesen igazságos, hogy legalább a számláját kifizeti. Csak az a kár, hogy a mikrofilm most már soha többé nem fog napvilágra kerülni – szívesen foglalkoztam volna a pontos elemzésével, és elterjesztettem volna az eredményt az emberek között.

Hartnell hallgatott.

Csak egy kis idő múltán, amikor már elhagyták a bárt, és a szálloda előcsarnokában álltak, jegyezte meg egészen mellékesen:

– Az ember nem kaphat meg mindent, Christa, és mindenekelőtt nem egyszerre.

Nyitva maradt a kérdés, hogy mit akart ezzel mondani, ugyanis témát változtatott, és így folytatta:

– Mindjárt megérkezik a taxija, és utána én meg egy esti látogatást teszek Fretsch úrnál. Nála voltam ugyanis, mielőtt Hauser jött, mivel biztosan kellett tudnom, hogy a mi serény Fretsch urunk megőrizte és biztonságba helyezte-e a David Seligmann-nak szánt affidavitet, Rebecca levelével együtt. Mert csak az affidavit-t tudom Mr. Seligmann örökösödési igényét bizonyítani. Egyébként nem akarja megnézni a dokumentumot, Christa?

Elővett egy némileg megsárgult, sokszor összehajtogatott papírdarabot a levéltárcájából, és odanyújtotta Christának, aki átfutotta a részben

nyomtatott, részben kézzel írott angol szöveget.

Német fordításban így hangzott:

„Elöttem, New Jersey állam közjegyzője előtt megjelent ma, 1939. augusztus hó 29-én az általam személyesen ismert Markus Levinsky, kereskedő, s a következőket diktálta jegyzőkönyvbe, és erősítette meg a Bibliára tett esküvel:

Én, Markus Levinsky, kereskedő, kezeskedem azért, hogy nővérem fiának, David Seligmann-nak a életfenntartásáról mindenkor gondoskodom – itt az unokaöcs személyi adatai következtek – a törvényben előírt mértékben, amint David Seligmann letelepedett az Észak-amerikai Egyesült Államok területén, és ennek az esküvel vállalt kezességnek a fejében tízezer dollárt helyezek letétbe a jelen közjegyzőségén...”

– Így tehát a misszióját sikeresen befejezte? – mondta Christa, de a derű, amellyel megjegyzését kísérte, némileg erőltetetten hangzott. Visszaadta Hartnellnek a dokumentumot, és a kijárat felé fordult, mert a taxi előállt.

– Igen – válaszolta Hartnell –, a megbízásomnak eleget tettem, és ezzel elbocsátom magát a szolgálatomból, doktorkisasszony, mert búcsúlátogatásomon tisztelt kollégámnál, amely holnap estére van bejegyezve az előjegyzési naptáramba, és nagyon rövid lesz, nem szükséges a képességeit igénybe vennem. Ezzel szemben – folytatta, miközben kinyitotta Christának az ajtót – nagyon örülnék, ha holnap nekem áldozná,

teljesen magánjellegűen a szabad idejét, kedves Christa. Amúgy is jóvá kell tennie valamit, mert megbízásának egy fontos részét igencsak siralmasan látta el...

Christa ránézett.

– Mit? – kérdezte. – Mit mulasztottam el?

– A keretprogram lebonyolítását – válaszolta Hartnell komolyan, de azonnal csatlakozott Christa nevetéséhez. Azután megállapodtak egy közös reggeliben, amelyet Don szállodájában fogyasztanak el, és abban, hogy ezt követően kirándulnak a hegyekbe.

7. Megalapítanak egy intézményt

– Igazán különös ember a mi Fretsch urunk...
– vélekedett Christa, amikor vasárnap délután fél hat körül hazafelé tartottak, és mindenféle kerülőutakon, távol a túlzásúfolt stranbergi autópályától, elérték München határát. Délelőtt Mittenwaldban és Garmischban voltak, az Előalpok egy falusi vendéglőjében ebédeltek, megkerülve a kirándulók hatalmas folyamát, és azután úgy intézték, hogy visszafelé Perchába értek, ahol kávészünetet tartottak, és az ott lakó Fretsch úrról is tudakozódtak.

Könnyűszerrel.

Már a kávézóban kiszolgáló, öregedő asszony megadta nekik, amikor Fretsch úrról kérdezősködtek, barátnője címét, aki, mint az asszony büszkén közölte, kétszer hetenként takarítja az özvegy nyugalmazott rendőrkapitány úr lakását. A bejárónővel, egy jó erőben levő nyugdíjossal az otthonában találkoztak; közölték vele, hogy azért keresték fel, hogy ne aggódjon Fretsch úr kimaradása miatt, aki ugyan kisebb balesetet szenvedett és az ágyat nyomja, de már a javulás útján van, és megfelelő gondoskodásban részesül.

Így szóba elegyedtek az asszonnyal, és amikor Christa kijelentette, hogy őszinte csodálója az

öregúrnak, akit igen bátornek és tisztességesnek tart, akkor az eleinte fölöttébb tartózkodó bejárónő feloldódott, és megkérdezte, tudja-e a lány, hogy milyen bátran viselkedett Fretsch úr a legutóbbi háborúban. Fretsch úr ugyanis 1942-ben, amikor rendőrtisztként éppen Lengyelországba helyezték, saját élete kockáztatásával zsidó nőket és gyerekeket hozott ki a gázkamrából, és közben nemcsak olyan szemsérülés sújtotta, amelyben még ma is szenved, hanem magára vonta az SS gyűlöletét is, valamint egy büntető áthelyezést, majd egy kivégző különítmény vezetőjével történt újabb összeütközés után elbocsátották a rendőrség kötelékéből. A háború után Fretsch úr több háborús bűnösök elleni perben szerepelt tanúként, és minden fenyegetés, sőt két gyilkossági kísérlet ellenére, következetesen nyílt vallomást tett. Azután újra visszahívták a rendőrséghez, és bizonyára a nyugdíjkorhatárig a bűnügyi rendőrségnél maradt volna, ahol nagy érdemeket szerzett a szervezett bűnözés elleni küzdelemben, ha nem neveztek volna ki előljárójának egy egykori magas beosztású SS-vezetőt, rohamosztag-parancsnokot. Ekkor egyenesen az akkori belügyminiszterhez fordult Düsseldorfban, és amikor az nem akarta a panaszát tudomásul venni, Fretsch úr idő előtt nyugdíjaztatta magát, mivel – így nyilatkozott többek között – „egy bűnöző parancsnoksága alatt tisztességes rendőr nem szolgál”.

– Különös ember – ismételte Christa, mialatt Volkswagenjével benyomult a Mittlerer Ring forgalmába. – Vajon miért titkolta olyan sokáig maga előtt Rebecca Seligmann levelét és mindekelőtt az affidavitet? – Don, aki mellette ült, egy pillantást vetett a lányra, és megkérdezte:

– Valóban nem tudja, Christa?

– Nem – mondta a lány rövid gondolkodás után –, mindenesetre homályosan sejtettem valamit. . .

– Nos – számolt be Don Hartnell –, én tudom, mert elmesélte nekem. Amikor tiszteletre méltó müncheni kollégáim megbízták a nyomozással, akkor nem mondták meg neki, hogy egy örökösödési ügyről van szó, csak azzal bízták meg, hogy kutasson az eltűnt festmény után. Néhány héttel később, amikor az ügyért felelős úr, a kimondhatatlan nevű, véletlenül éppen szabadságon volt, Fretsch úrnak módja nyílt az akták teljes áttekintésére, és így elolvasta a nagybátyám leveleit, amelyekből kiderült, hogy miért kutatunk az elveszett kép után. Röviddel ezután Fretsch úr Trzebiniába utazott, és ott hozzájutott, sok egyéb információn és utaláson kívül, Rebecca utolsó leveléhez és fivére affidavitjéhez is. Természetesen világossá vált számára, hogy ezután a kép keresése fölösleges, de jó lelkiismerettel hivatkozhatott megbízatására, és egyúttal tehetett valamit azért, ami különösen a szívéen feködt. Nevezetesen azoknak a régi nácioknak a felkutatása, akik mind a mai napig büntetlenek ma-

radtak, és derék nyárspolgárok álarcában fényes háború utáni karriert futottak be. Mindenesetre cégem, a kliensünk, én magam és maga is, Christa, mindannyian nagyon hálásak lehetünk Fretsch úrnak, mert az ő makacs és bátor cselekvése nélkül nem jöhetett volna létre a Hauser úrral kötött, ugyancsak előnyös üzlet. Ily módon legalább kikényszerítettünk egymillió dollár elégtételt, megtakarítottunk kliensünknek minden költséget, megszereztük a festmény értékét, és leraktuk a Rebecca Seligmann emlékére létrehozandó alapítvány alapkövét. Nem beszélve saját, mondjuk kortörténeti tudásunk gazdagításáról – fűzte hozzá mosolyogva. – Úgy látom, hogy Frettchenünk becsületesen megszolgált az általam kitűzött negyvenezer dollár jutalom oroszlánrészét...

– Ennek igazán örülök – jelentette ki Christa –, nem sejtettem, hogy ilyen magas jutalmat...

Don a szájára tette az ujját. – Egy szót se erről! Rövid idővel ezelőtt határoztam el magam erre. Tegnap, elragadó és fizetőkéss Hauser urunkkal folytatott tárgyalásunk közepette. De ezt senkinek sem kell tudnia.

Már a szálloda elé értek, ahol Hartnell lakott. Christa leállította az autóját, és miután mindketten kiszálltak, megkérdezte:

– Tényleg nélkülem akarja felkeresni dr. Steiglhöringer urat?

– Igen – mondta Don teljes határozottsággal.

– Maga időközben felkereshetné Fretsche urat, és ha kedve van, később velem vacsorázhat valahol a városban, amiből eddig vajmi keveset láttam. Egészen biztos, hogy nem maradok sokáig kolléga uramnál, és jobb, ha maga nincs jelen, amikor búcsúzóul megmondom neki azt, amit szívem vágya szerint közölnöm kell.

Nem sokkal hét óra után Hartnell csöngetett dr. Steiglhöringer villájának kapuján. A taxisofőrt, aki idáig hozta, megkérte, hogy várjon rá. Nem kell sokáig várakoznia.

Rövid, fekete selyemruhába öltözött szobalány nyitott ajtót, fehér díszköténykét viselt és kis fehér fejkötőt. És még mielőtt Don közölte volna, hogy ki ő, a házigazda máris megjelent a fogadására.

– Szívből üdvözlöm, kedves kolléga úr – harsogta dr. Steiglhöringer. – Örülök, hogy eljött – egy kis partyt rendeztünk, és mindenki ég a vágytól, hogy önt megismerhesse. Segíthetek a kicsomagolásban? – kérdezte udvariasan, és a fehér selyempapírba burkolt csomagra mutatott, amelyet Hartnell a kezében tartott –, feltételezem, hogy a virágot személyesen óhajtja átadni a feleségemnek. . .

– Nem – válaszolta Hartnell, és dr. Steiglhöringer kezébe nyomta a meglehetősen nehéz csomagocskát –, ezt magának hoztam, tisztelt kolléga úr.

– Ó, szívből köszönöm, de... Nohát, ez... Erre igazán nincs szükség – dadogta az ügyvéd.

Harnell ügyet sem vetve rá folytatta:

– Sajnos, nem tudok részt venni a partyján, mert holnap reggel New Yorkba repülök, és még egyet-mást el kell intéznem. Csak öntől óhajtottam még személyesen búcsút venni, a valóban nagyszerű támogatásért köszönetet mondani, és megkérdezni, hogy megtalálta-e a keregett képet, mármint a Caspar David Friedrichét.

Dr. Steinglhöringer, aki nemigen tudta, hogy mivel magyarázza Hartnell viselkedését, jól megjátszott csodálkozással kiáltott fel:

– Képet? Maga... De hiszen maga látnok, kolléga úr! Kérem, jöjjön egy pillanatra a dolgozószobámba, és igyunk egyet... Hogyan... Hogyan jött rá, hogy...?

Sietve kivezette Dont az előszobából egy folyosón keresztül, kivilágított üvegajtók mellett, amelyek mögül hangos szóegyveleg, vidám nevetés hallatszott, és valósággal betolta a dolgozószobájába. És ott egy hatalmas barokk íróasztalhoz támasztva, Hartnell megpillantott egy aranyozott keretbe foglalt, régi festményt.

– Meglepetésnek készült – hallotta Don német kollégája szavait –, diszkrét kérdezősködést folytattam, és lám csak! Tegnap délután egy küldönc idehozta ezt a festményt. Hogy kitől, azt az ég tudja! De végül is a fődolog, hogy a kép, íme, itt van, és maga nem távozik üres kézzel vissza New Yorkba.

Beszámolója közben Steiglhöringer a fehér sellyempapírba burkolt csomagot az íróasztalára helyezte, egy barokk szekrényből egy üveg konyakot emelt ki, két pohár kíséretében, gyorsan megtöltötte, közben leselkedő pillantást vetett Hartnellre, aki megbűvölten tanulmányozta a képet, s némileg szórakozottan vette át a neki nyújtott poharat, belekóstolt, és a képre mutatva azt mondta:

– Gyönyörű, és hogy is mondják, valóban varázsos! Mindenesetre némileg mélabús, megértem, hogy egy olyan régi harcos, mint Packebusch, nem tartott rá igényt, míg ezzel szemben egy olyan muzikális ember... Egyébként most jut eszembe: dr. Taubert úr itt van ma az ön partyján, kolléga úr?

Steiglhöringer nemet mondott. Alig ismeri ezt az urat, csupán mendemondákból, fűzte hozzá, és Taubert állítólag ritkán megy emberek közé. – Annak idején eléggé exponálta magát, kolléga úr, ha érti, mit akarok mondani – közölte Hartnell-lel.

Don bolintott.

– Ajánlani akartam őt Mrs. Cornelius Tandlernek és a Szocializmus Leküzdésére Intézetének – jegyezte meg aztán igen komolyan. – Mi az ön véleménye, kolléga úr?

Dr. Steiglhöringer nem tudta pontosan, hogy mit kellene mondania.

– Valóban? – morogta. – Miért is ne?

Nem vált világossá, hogy Hartnellnek ezt az

ötletét helyeselte vagy helytelenítette-e. Magyar-
rázat helyett kiemelt egy papírlapot az íróasztal-
lából, futólag rápillantott, és átnyújtotta Don-
nak.

– Kérem – mondta –, adja át ezt igen tisztelt
nagybátyjának, Mr. Claytonnak. Ez a lista jó
szolgálatot fog neki tenni. Fel van sorolva benne
minden intézmény, amely szerintem támogatás-
ra méltó. . .

Hartnell átvette a lapot, és a következőket
olvasta:

- „1. CDU bej. egyes. Gazdasági Tanácsa,
Bonn, Ölbergstr. 12.;
2. Union bej. egyes. Gazdasági Tanácsa,
München, Arco-Palais, Brienner Str.;
3. Állampolitikai Kommunikációs Tevé-
kenység Tudományos Társasága, mint a
felnőttképzés elismert közérdekű intézmé-
nye; bef. Karl Friedrich Grau úr nevére,
Amorbach/Odenwald;
4. Állampolitikai Kommunikációs Tevé-
kenység Tudományos Társasága Északi
Fiókéntézete; bef. Artur Missbach úr ne-
vére, Altenbücken, Hoya, Hoya grófsági
körzet;
5. Politikai Igényformálást Támogató Köz-
érdekű Egyesülés, Bad Neustadt/Saale;
főmegbízott: Karl Friedrich Grau úr,
Amorbach/Odenwald;
6. Állam- és Gazdaságpolitikai Társaság bej.

egyese., Köln, Händelstr. 53.; bef. Hugo Wellems úr kezéhez;

7. Konstruktív Politika Társasága bej. egyes., Amorbach/Odenwald; bef. Karl Friedrich Grau úr kezéhez...

– Kicsoda ez az olyannyira konstruktív és a közösség számára oly hasznos Grau úr? – érdeklődött Hartnell, és zsebre vágta a listát.

– Egy rendkívül szorgalmas és teljességgel megbízható ember – válaszolta dr. Steiglhöringer készségesen –; a legutóbbi szövetségi választási harcokban óriási összegek mentek át a kezén. És szorosan együttműködik más urakkal, Wellems úrral, akinél gyakran előadásokat tart, de mindenekelőtt Missbach úrral... Állhatok még valamiben a rendelkezésére, kolléga úr?

Hartnell a fejét rázta, és Steiglhöringer nekilátott, hogy kicsomagolja Don ajándékát, ám abahagyta, és még egyszer megkérdezte:

– Valóban nem tehetek semmit önért, hiszen tudja, hogy...

– Nem – szakította félbe Hartnell –, már nincs szükségem semmire. Máris túl sok jót tett az érdekemben, ha szabad magamat így kifejeznem. Üdvözölje Hauser urat a nevemben, és adja át neki ezt a borítékot, amelyben a csekkje van elhelyezve, de nincs többé rá szükségem.

– Hauser úrnak? – kérdezte Steiglhöringer, látszólag valamelyest zavarban.

– Igen, így nevezte magát – válaszolta Hartnell –, de ne aggódjon, biztosan jelentkezik ma-

gánál... Egyébként igen beleváló ember ez a Hauser úr, sajnos azonban kissé gátlástalan, és nem válogatós a munkamódszereiben... No de nekem ehhez semmi közöm, kolléga úr, és remélem, hogy magának se. Apropos, ne ijedjen meg, amikor felbontja ezt a csomagocskát. Egy Mauser pisztoly van benne, 7.65-ös kaliber, hangtompítóval. – Jól ejtettem ki? Valóban? A szobámban felejtették. Tartsa meg emlékül, amíg jelentkezik, aki elvesztette... Most már búcsúzhatom. Nem, nem kell velem törődnie, a taxi kint vár rám. A képet magammal viszem, úgy, ahogy van. Köszönöm, kolléga úr – azt hiszem, nincs szüksége nyugtára.

És ezzel Hartnell elhagyta a helyiséget.

Christa, akivel Don röviddel ezután egy olasz vendéglőben találkozott estebédre, München belvárosában, a következőket mondta, amikor a férfi vázolta búcsúlátogatását a német kolléga villájában:

– Kár, hogy nem vitt magával.

Azután a listáról beszélt, amelyet Don megmutatott neki.

– Ez a fürge Grau úr – magyarázta Hartnellnek –, aki egyszerre három különböző egyesülést képvisel, a legutóbbi szövetségi választási harcokban különlegesen dicstelen szerepet játszott. Különböző, állítólag közérdekű szervezetei százezreket emésztettek fel, hogy Willy

Brandtot megrágalmazzák. Olykor egyes közleményekben mint a „Baader–Mahler–Meinhof-banda” szimpatizánsát tüntették fel, mert Horst Mahler ügyvéd Brandt Peter fiát 1968-ban egy jelentéktelen vád ellen védte; máskor azzal léptek fel, hogy Brandt szorgalmazza „Németország fokozatos beilleszkedését a keleti szocialista népi tömörülésbe”. És a szemtelenség csúcsát ez a Grau-kampány röviddel a választás előtt nyilvánosságra hozott, egészoldalas közleménnyel érte el a Weltben, amelyben az állt, hogy a Willy Brandt által vezetett szövetségi kormány nincs abban a helyzetben, hogy „zsidó polgártársaink biztonságáról gondoskodhasson”.

– Fantasztikus – állapította meg Don –, hogy éppen a régi nácik aggodalmaskodnak a kivégző osztagaik elől megmenekült zsidók miatt.

Aztán az órájára nézett.

– Itt az utolsó pillanat, Christa. Elkísér még a repülőtérre? – és amikor észrevette a lány csalódott arckifejezését, sietve hozzátette: – Senki sem tudja magán kívül, hogy az éjszakai repülőgéppel utazom New Yorkba... Jobb így, rendezze a számláimat a szállodában és Liesegang úrnál. Rövidesen ismét találkozunk, Christa – legalábbis remélem. Mindenesetre hallani fog még rólam.

Christa valóban, már néhány nappal később kapott légipostán egy levelet New Yorkból. A borítékban két különböző írás volt, és amikor az elsőt olvasni kezdte, elcsodálkozott a néhány sor merevségén, különösképpen a megszólításon, amely így szólt: „Igen tisztelt doktor kisasszony”. Azután megnézte a levél aláírását: „Odaadó híve, Benjamin A. Clayton”, és megkönnyebbülten felsóhajtott.

A rövid szöveg arról értesítette, hogy McClure, Clayton, Fergusson, Fergusson és Dewurak boldogok, hogy felajánlhatják neki a David Seligman- (örökösödési igény Markus Levinsky hagyatékára) ügyben megállapított jutalom ötödrészét; tízezer dollárt utalhatnak át neki, amint értesítést küld, hogy hova kívánja az átutalást.

A második levél lényegesen hosszabb volt, és jóval kevésbé formális:

„Kedves Christa,
néhány napja ismét New Yorkban vagyok, és ha eddig nem írtam magának, csak azért, mert előbb tisztázni akartam néhány dolgot.

Ben nagybátyám és cégem más szeniorpartneri, ahogy ez elvárható volt, rendkívül elégedettek a gyors és a vártnál messze előnyösebb elintézésel abban az ügyben, ami minket egy héten át feszültségben tartott. Természetesen nem mulasztottam el utalni arra, hogy bátor Fretchenünk alapos előmunkálatai és a Maga, a vár-

hatónál sokkal nagyobb mérvű támogatása nélkül lehetetlen lett volna ennek a szokatlanul bonyolult ügynek a tisztázása. Partnereim és kien-sünk, Mr. David Seligmann általam üzenik, hogy rendkívül hálásak Magának, és most rajtam volna a sor, hogy ezúton személyes köszönetemet is kifejezzem. Ezzel és egy csekkel, amelyet igazán megérdemelt, és remélhetőleg jól fel is tud használni, az ügy véget is érhetne.

Számomra azonban ez nagyon is nem kielégítő megoldás, mert volt időm elgondolkozni azokon a dolgokon, amelyekkel először a maga segítségével, kedves Christa, jutottam érintkezésbe. Azokra gondolok, akikről, mikor Németországba mentem, azt hittem, hogy régen halottak vagy hatalmuktól teljesen megfosztott és jelentéktelen személyek, illetve politikai csoportok, akik egyszer, ha ugyan nem kétszer, akkora szerencsétlenséget hoztak az emberiségre. Emlékeztem a határtalan erőfeszítésre és áldozatra, amelyre szükség volt ahhoz, hogy ezeket az erőket megakadályozzák rémuralmuknak az egész földre való kiterjesztésében. Kényszerű harc, sok millió halottja között volt az apám is; 1944. június 7-én esett el Normandiában, egy SS-zászlóaljjal való közelharcban...

Nem akarom, kedves Christa, olyan dolgokkal untatni, amelyekről már régóta többet tud, mint én, ezért csak megfontolásaim eredményeit akarom közölni magával, amelyekhez maga és Fretsch úr adták a döntő lökést, amikor szembe-

állítottak azzal a ténnyel, hogy az egykori Gestapo-bérencek, SS-vezetők és »árjásítók« nem csupán a Szövetségi Köztársaság leggazdagabb és leghatalmasabb urai közé tartoznak, de menthetlenül tovább működhetnek a régi náci szellemben, olyan megjelölések mögé rejtőzve, mint »keresztény«, »demokratikus« vagy »szociális«; titkos boszorkánykonyhákkal, amelyeket »közhasznúnak« ismernek el, és még a Nagy Szövetségi Érdemkereszt címmel is kitüntetnek.

Hosszú beszélgetést folytattam David Seligmann úrral erről a kérdésről, és ő elhatározta, hogy a Rebecca Seligmann emlékére létesítendő alapítványt különös jelentőségűvé akarja tenni, ami felülmúlja a szokásos, konvencionális jótekonyság kereteit. Ezért váratlan örökségének tekintélyes részét utólagosan ennek az alapítványnak a rendelkezésére bocsátja, és azzal a feladattal bízta meg, hogy minden lehetséges legális és demokratikus eszközzel küzdjön a jobboldali konzervatívoknak álcázott náci erők ellen az NSZK-ban és másutt.

Miután Seligmann úr megkérte, hogy vegyem át az alapítvány pénztárosának hivatalát, én magát javasoltam, kedves Christa, a főtitkári állásra. Ahogy őszintén bevallom, nem merőben tárgyilagos mérlegelésből, amelynek alapján alkalmassága persze minden kérdésen felül áll, hanem abban a reményben is, hogy gyakran lesz szerencsém újra látni magát. Vagyis szeretettel meghívjuk az ügy részletes megbeszélésére New

Yorkba. Kérem, közölje velem, mikor kíván ideutazni, hogy a többi teendőről gondoskodhassam. Látogatását örömmel várja

a maga Donald Hartnellje

Ui. Kérem, hogy ideutazása előtt keresse fel Fretsch urat, akinek egészsége remélhetőleg már teljesen helyreállt, és biztosítsa jó szolgálatait alapítványunk számára. Egyébként számos eredeti dokumentuma van meg azok közül, amelyek a mikrofilmen szerepeltek, és valahol a többit is jól megőrizte. Mindenesetre ebben az értelemben nyilatkozott, amikor felkerestem betegágyánál, mielőtt az elragadó Hauser úr megjelent a pénzes bőrönddel. Remélem, megbocsátja, hogy korábban erről nem mondtam magának semmit. Szívből üdvözli

Don"

A dokumentumokban megnevezett személyek jegyzéke

BENTZ, Horst, 1904. május 27., Drezda – gyáros, a Melitta-Werke Bentz & Sohn minden cég tulajdonosa, 22 leányvállalattal és fiókküzemmel, összesen 8500 alkalmazottal. Volt SS-tag, antiszemita múlt, jelenleg jobboldali parlamenten kívüli csoportok támogatója.

BURNELEIT, Fritz, dr., 1917. – a Daimler-Benz AG vezető alkalmazottja, minősítése szerint dr. Hanns Martin Schleyer pártfogoltja. A Kelet-porosz Honfiközösség és a „Németország Alapítvány bej. egyes.” elnökségi tagja, a Daimler-Benz Rt. összekötője jobboldali, parlamenten kívüli csoportokhoz. *Magam neked megadtam...* című, 1967-ben megjelent könyvében Burneleit a heidelbergi Conze történészt idézi: „...Werner Conze joggal állapítja meg: éppen a nemzetiszocializmus élesztette újjá nagy erővel azokat a régi erkölcsi erőket, amelyekre emlékeztetnünk szükséges...”

DIEHL, Günter, 1916. február 8., Köln – átm. ny. áll. államtitkár, 1933–1945 közt a Külügyminisztérium Rádiópolitikai Osztálya alkalmazottja, 1950-ben reaktiválták, 1967-ben Kurt Georg Kiesinger szövetségi kancellár alatt a szövetségi sajtófőnök lett.

DIEHL, Karl, 1907. május 4.; Nürnberg – nagyiparos, a DIEHL-csoport, az egyik legjelentősebb európai fegyvergyár (nikkelfém fegyártmányok, órák, időkapcsolók, számológépek, finommechanikai szerelés) igazgatótanácsa elnöke. Diehl szoros barátságot tart fenn Franz Josef Strauss-szal, az „Union bej. egyes. Gazdasági Tanácsa” útján támogatja a bajor CSU-t, de még jobboldalibb csoportoknak is támogatója.

1972-ben megkapta a Nagy Szövetségi Érdemkeresztet a csillaggal.

FLICK, Friedrich, 1883–1972 – nagyiparos, a Friedrich Flick b. t., Európa egyik legnagyobb ipari konszernje főtulajdonosa, a Daimler-Benz Rt. egyik főrésztulajdonosa. 1945-ig a „Heinrich Himmler birodalmi SS-vezető baráti köre” társaság tagja, a nürnbergi háborús bűnösök perében ötödrendű fővádlott, ítélete 7 évi börtön, 1950-ben, büntetése letöltése előtt szabadlábra helyezték, haláláig vezette a Szövetségi Köztársaság mammutvállalatai közé tartozó Flick-csoportot, támogatta a CDU/CSU-t és főleg a Bayern Kuriert, annak kiadóját, Franz Josef Strausst, valamint a hozzá közel álló jobboldali csoportokat.

FRICKS, Otto Freiherr von, 1912. szeptember 14., Pedwahlen/Lettország – egyesülési ügyv. elnök, 1969 óta a Szövetségi Képviselőház tagja (CDU). A háború alatt mint SS-Obersturmführer

rer az „SS Wartheland Felső SS- és Rendészeti Telepítési Törzskara” központjában mint a „XLII. SS-tagozat (Gnesen) vezetője”, valamint az SS Faji és Telepítési Főhivatalának tagja tevékenykedik. Mint ilyen, részt vett ki-, át- és betelepítési akciókban, amely során „nemkívánatos” lengyel és zsidó lakosokat, többnyire éjjel és rajtaütésszerűen, gazdaságaikból és házaikból elűzték, helyükbe népnémeteket telepítettek.

1953 óta az „Elűzöttek Szövetsége” alsószász tartományi szervezetének ügyvezetője, az Észak-német Rádió műsortanácsának tagja; 1963–1967 közt az Alsószász Tartományi Gyűlés tagja, 1969 óta a Szövetségi Gyűlésé (CDU), ahol időszakonként a nemzetiszocialista jogsértések jóvátételének kérdéseivel foglalkozó bizottság munkájában is részt vett, e minőségében Izraelt is beutazta.

GLOBKE, Hanns Maria, 1898–1972 – szolg. kiv. államtitkár; 1945-ig a Birodalmi Belügyminisztériumban min. tanácsos. A zsidóellenes „nürnbergi törvények” egyik szerzője és kommentátora, a legtöbb olyan törvény és rendelet illetékese, amelyek a nemkívánatos vallási vagy etnikai csoportok diszkriminálásához, jogfosztásához, végül kipusztításához alapot szolgáltattak. 1949-től a Szövetségi Kancellári Hivatalban miniszteri osztályfőnök, majd államtitkár, az Adenauer-éra „szürke eminenciása”, többek között a szövetségi hírszolgálat és a hivatalnoki kar állo-

mányrestaurációjának illetékese. Mint a 300-as titkos államháztartási költségrovat kezelője, számos jobboldali konzervatív és szélsőséges csoportot és publikációt pénzelt.

1963-ban a Nagy Szövetségi Érdemkereszttel tüntették ki.

GÖTZ, Hans Joachim, 1909. július 20., Berlin – a Günther Wagner Pelikan Művek (Hannover) igazgatója, egyben a Hannoveri Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, a Német Bank rt. tanácsadó testületének tagja.

A háború alatt Götz „A Német Népiség megszilárdítása Birodalmi Biztosa” központi törzsében tevékenykedett mint SS-Hauptsturmführer (F). Jelenleg – és különösen az 1972-es választási harcban – egyike a jobboldali, parlamenten kívüli csoportok támogatóinak; részt vett a Willy Brandt és a szociál-liberális koalíció elleni hadjáratokban.

GRAU, Karl Friedrich – volt Hitlerjugend-őrjáratvezető. Az „Állampolitikai Kommunikációs Tevékenység Tudományos Társasága Mint a Felnőttképzés Elismert Közérdekű Intézménye bej. egyes.”, Amorbach, ügyv. elnökségi tagja, a „Politikai Igényformálást Támogató Közérdekű Egyesülés bej. egyes.”, Bad Neustadt, alapító tagja és a „Németország Alapítvány” bej. egyesület „nyugati szektorának ügyvezető igazgatója”, a „Konstruktív Politika Társasága bej.

egyes.”, Amorbach, valamint számos hasonló intézmény ügyvezetője; mint ilyen, kampányok sorozatát vezette Willy Brandt és a szociál-liberális koalíció ellen. Csupán az 1972 őszén folyt választási harcban több millió márka adomány ment át a kezén. Grau – akkor még barátságban és szövetségben Hugo Wellemsszel és Artur Missbachhal – többször megkísérelte, hogy akció- és választási együttműködést hozzon létre minden jobboldali csoport közt, a CDU/CSU-tól az NPD-n át a szélsőjobboldali „Aktion W”-ig. A milliós nagyságrendű adományokkal való elszámolás során ellentétek támadtak közte és némely általa irányított szervezet közt. Az NPD-hez fűződő, túlságosan szoros kapcsolata miatt 1974-ben kizárták a CDU-ból.

KEMPFLER, Friedrich, 1904. december 6., Egenfelden – rendelkezési állományban levő főpolgármester, 1957 óta a Szövetségi Gyűlés tagja (CSU).

1938–1945 közt Bayreuth főpolgármestere, az NSDAP, az NSKK és az SS tagja. Utolsó ismert rendfokozata: SS-Standartenführer; szolgálati helye: RSHA – Birodalmi Biztonsági Főhivatal.

1948-ig szövetséges internálásban.

1968-ban a Bajor Érdemrenddel tüntették ki.

KIESINGER, Kurt Georg, 1904. április 6., Ebingen – szolg. kív. szövetségi kancellár, 1969 óta a Szövetségi Gyűlés tagja, ügyvéd.

1933–1945 közt az NSDAP tagja, 1940–1945 közt a Külügyminisztérium Rádiópolitikai Osztályán, ahol a B reszortot vezeti, amely „a tartományi reszortok általános propagandájáért, ennek koordinálásáért, a Birodalmi Propagandaminisztériummal tartott kapcsolatért, valamint minden külföldi adás előzetes cenzúrájáért” felelt. Rühle követ egyik hivatali jelentésében ez áll: „Kiesinger úr feladata az általános külpolitikai irányvonalak közvetítése.”

MISSBACH, Artur, 1911. szeptember 21., Radebeul – gazdasági szakértő és könyvkiadó.

1935-ben igazságügyi szolgálatba lép, majd a Birodalmi Gazdasági Minisztérium vezető tisztviselője lesz, a háború alatt a „Fonóipari Különmegbízott” mellett tölt be felelős posztot, a „Gazdasági vezetők beállítása a megszállt területeken” reszortot irányítja, 1942-től a „Textil-, ruha- és bőripari gazdálkodási csoport” vezetője Krakkóban. 1944: a trzebiniai „Észak-Sziléziai Gumiművek” üzemvezető-helyettese.

1947 óta a CDU tagja; 1957–1961 közt az alsószász tartományi, 1961–1969 közt a Szövetségi Gyűlés tagja. Kiadója a *Politikai és Gazdasági Bizalmas Közlemények*-nek, ezekkel részt vesz a Willy Brandt és a szociál-liberális koalíció elleni kampányokban; vezeti az „Állampolitikai Kommunikációs Tevékenység Tudományos Társasága” Északi Fiókinstitutét, amellyel utóbb, miután Karl Friedrich Grauval összekülönbözött,

Hugo Wellems „Állam- és Gazdaságpolitikai Társaságához” csatlakozik. Szövetségi gyűlési tagsága alatt Missbach főleg azzal keltett föltűnést, hogy a parlament hivatalos levélpapírját használva vert hírt az IOS nevű, csalárd beruházási álvállalatnak.

PACKEBUSCH, Herbert, 1902. február 4., Berlin – eredeti foglalkozása: belsőépítész.

1928 óta az NSDAP tagja, 1931. december 6-tól SS-vezető, 1941 óta SS-Standartenführer.

1937-től az SS (SD) biztonsági szolgálatához tartozott. 1942-ben a másodosztályú Háborús Érdemkereszttel tüntették ki „az egykori lengyel területek rohamosztagainál” szerzett érdemeiért.

1941 óta kereskedelmi igazgató a Flügel és Polter konszernnél, többek között a trzebiniai Észak-Szászországi Gumiműveknél is.

PRENTZEL, Felix Alexander, 1905. március 19., Koblenz – nyug. vezérigazgató.

1932 óta vezető állást töltött be a vegyiparban, a háborúban a Hadi Igazgatási Tanács tagja a megszállt területeken, később a „megszállt keleti területek” 6. osztályának helyettes vezetője a Birodalmi Gazdasági Minisztériumban.

1949–55: a szövetségi gazdasági minisztériumban tevékenykedett, utoljára mint osztályvezető, 1955–73 között a DEGUSSA-konzern igazgatótanácsának tagja, végül vezérigazgatója,

azóta nyugdíjban. Számos felügyelő bizottság, valamint a CDU bej. egyes. gazdasági tanácsának elnökségi tagja.

1966-ban megkapta a Nagy Szövetségi Érdemkeresztet.

RIES, Fritz, 1907. február 4., Saarbrücken – nagyiparos, tb. marokkói királyi konzul.

1934-től készfizető kezes cégtársa a lipcsei Flügel és Polter b. t.-nek. Számos „árjásítás” és „átvétel” révén ezt a 120 főt foglalkoztató üzemet 1000 fő fölötti konszernné bővítette, és a konszern első cégtársa lett.

1933-tól az NSDAP tagja, 1936-ban a Gestapo fölveszi a „Bizalmiak különleges ügyek ellátására” lajstromba.

1945 óta Nyugat-Németországban működik, a Pegulan Művek Rt. igazgatótanácsának elnöke, a Ries-csoport főrésztvényese, a Kereskedelmi Bank Rt. tanácsadó testületének tagja.

Érdemei elismeréséül 1967-ben a Nagy Szövetségi Érdemkereszttel, 1972-ben ennek csillagával tüntették ki.

SCHLEYER, Hanns Martin, 1915. május 1., Offenburg – a Daimler-Benz Rt. igazgatótanácsának tagja, a Német Munkaadók Szövetségének (BDA) elnöke.

1931-től a Hitlerjugend, majd az SS és az NSDAP tagja. Jogi tanulmányok Heidelbergben, ott a Nemzetiszocialista Birodalmi Diák-

mozgalom „irodavezetője” – a szervezet a Die Zeit szerint „a Biztonsági Szolgálat (SD) egyik fedőszerve volt” –, aláírója egy, a badeni kulturális és oktatási minisztériumhoz intézett denunció iratnak; 1938-ban az innsbrucki Nemzetiszocialista Birodalmi Diákmozgalom vezetője, 1941-ben ua. Prágában.

1945-ig Prágában SS-vezető, és irányítja a „Cseh és Morva Ipar Központi Szervezete” elnöki irodáját.

1951-től a Daimler-Benz Rt. alkalmazottja, legutóbb személyzeti főnöke. Számos felügyelő bizottság tagja, többek között elnökhelyettes a Pegulan Rt.-nál.

STEINER, Julius, 1924. szeptember 18., Stuttgart – saját bemondása szerint „1958 óta referens a szabad gazdaságban”.

1952-ben a CDU baden-württembergi szervezetének tartományi ügyvezetője, 1956-ban az Ifjúsági Unió tartományi elnöke, 1963-ban a CDU helyettes tartományi vezetője, 1967-ben a CDU gazdasági tanácsának tartományi megbízottja. 1969 óta a Szövetségi Gyűlés képviselője. 1972-ben nem választották meg újra, és 1973 elején önkéntes vallomása – mely szerint 50 000 nyugatnémet márkát kapott azért, hogy a Willy Brandt szövetségi kancellár ellen benyújtott bizalmatlansági indítvány mellett szavazzon – politikai botrányt okozott; e tárgyban az ügynek parlamenti vizsgáló bizottság által történő tisz-

tázása kibogozhatatlan ellentmondások következtében sikertelen maradt. Annyi azonban kiderült, hogy Steiner nyugatnémet és idegen titkosszolgálatok érdekében tevékenykedett.

STRAUSS, Franz Josef, 1915. szeptember 6., München – szolg. kív. kormányfőtanácsos.

1937: az NSKK tagja, a müncheni 23/M 6. rohamosztag világnézeti előadója; a Német Nemzetiszocialista Diákszövetség (NSDStB) tagja.

1943-ban kinevezik középisk. tanárnak; mint főhadnagy a schongauai körzet egyik légvédelmi alakulatánál törzsütegparancsnok.

1945: az amerikai katonai közigazgatás tolmácsa, majd meghatalmazott, később választott körzeti elöljáró Schongauban, ugyanakkor ügyvezető elnöke annak az esküdtválasztmánynak, amely az NSDAP és tagozatai egykori tagjainak múltjáról volt hivatva ítélni.

1949-től a Szövetségi Gyűlés tagja (CSU), a bajor CSU főtitkára, 1961-től ennek tartományi elnöke.

1953: különleges feladatokkal megbízott szövetségi miniszter; 1955: atomügyi miniszter; 1956–1962: honvédelmi miniszter; 1966–1969: pénzügyminiszter.

Politikai pályája kezdete óta megújuló afférok és botrányok középpontjában áll – „Főváros-affér”, „Bajor játékbarlang-affér”, „FIBAG-botrány”, „Aloys-bácsi-affér”, „HS 30-as botrány”, „Spiegel-affér”, „Starfighter-rendelés-botrány”,

„New York-i kéjnőbotrány” stb. –; ezekkel kapcsolatos Theodor Eschenberg megjegyzése a Die Zeit c. hetilapban: „Strauss nem a politikája miatt veszélyes, hanem a politikában tanúsított személyes magatartása miatt.”

A Német Szövetségi Köztársaság Érdemrendjének nagykeresztese. Házastársa:

STRAUSS, Marianne (leánykori nevén Zwick-nagel) – a tőke 10 százalékáig érdekelt dr. Ries konzul cégcsoportjának vállalataiban.

STÜCKLEN, Richard, 1916. augusztus 20., Heideck – mérnök.

1949 óta a Szövetségi Gyűlés tagja, 1966 óta a CSU tartományi frakció elnöke a Szövetségi Gyűlésben, 1957–1966 közt posta- és távközlési szövetségi miniszter.

TAUBERT, Eberhardt, 1907. május 11., Kassel – szolg. kív. miniszteri tanácsos.

1931-től az NSDAP tagja, 1932-től Nagy-Berlin Körzet jogi osztályának vezetője, dr. Josef Goebbels belső munkatársa. 1933-tól a Népfelvilágosítási és Propagandaminisztériumban, eleinte csoportvezetőként, többek között a „zsidóellenes aktív propaganda” illetékeseként. 1942-től a Keleti Térség Főosztályának vezetője.

Emellett 1938 óta a Népbíróság 1. sz. tanácsában bíró, részes bel- és külföldi ellenállók halálra ítéelésében.

Saját állítása szerint 1945-től „jó pár évet Eu-

rópán kívül töltött, Dél-Afrikában és Perzsiában”, kb. 1950 óta ismét a szövetségi köztársaságban él, ahol kapcsolatot talált „a nemzeti érzelmű körökkel”. Konzul, dr. Fritz Ries személyes irodájának jogtanácsosa és főnöke.

TESMANN, Rudolf, 1910. március 29., Stettin – általános meghatalmazott.

1936 óta az NSDAP külföldi szervezeteiben működik, 1937-től Bohle birodalmi vezető szárnysegédje, 1943 márciusától decemberig az NSDAP spanyolországi tartományi csoportvezetője, helyettesi minőségben; 1944 márciusától a háború végéig a Pártkancellária összekötője (Bormann birodalmi vezetőhöz).

Az SS tagja. Utolsó ismert rendfokozata (1943): SS-Obersturmbannführer.

1945-ben az angol megszálló hatalom letartóztatja és internálja. 1948 óta vezető pozícióban a Horten-konzernnél, jelenleg általános meghatalmazott. A CDU gazdasági tanácsa elnökségének tagja.

TODENHÖFER, Gerhard Kreuzwendedich, 1913. június 10., Wippersheim – szolg. kív. követségi tanácsos, nagyiparos.

1930 óta az NSDAP tagja, már gimnazista korában fanatikus nemzetiszocialista, Martin Bormann különlegesen kegyelt védenccé; mint bizalmi ember, tanulmányainak elvégzése és az NSDAP külföldi szervezetében teljesített szol-

gálat után a külügyminisztériumba került. Ott először a Deutschland III (zsidó ügyek) helyettes osztályvezetője, azután a különleges ügyek osztályáé, szoros kapcsolatban állt a propagandaügyi minisztériummal és a pártirodával.

A Bormann-kegyenc követségi tanácsos, dr. Todenhöfer Hauptsturmführer segítette elő a külügyminisztérium rádiópolitikai részlegében kebelbarátja, dr. Kurt Georg Kiesinger karrierjét.

1945 után Todenhöfer vezető állásba került a C. Baresel Bau-AG-nél Stuttgartban, amelynek immár sok éve vezérigazgatója. A cég igazgatótanácsának elnöke dr. Klaus Scheufelen, hosszú idő óta a CDU gazdasági tanácsának elnöke is.

WELLEMS, Hugo, 1912. augusztus 4., Köln – főszerkesztő.

1930 óta a Hitlerjugend tagja, a Birodalmi Ifjúságvezetés propagandaosztályának vezetője, 1936-tól a Népfelvilágosítás és Propagandaügy birodalmi minisztériumában osztályvezető, a háború alatt a kovnói litván propagandahivatal főnöke.

1973-ig a *Das Deutsche Wort* c. hetilap főszerkesztője, egy szélsőjobboldali lapé, amelyet 1969-ig folyamatosan közpénzekből szubvenzionáltak, és 1970-ben a *Bayern Kurier* (kiadó: F. J. Strauss) egyfajta fejléc-lapjává fejlődött. Ebben dr. Taubert, Wellems egykori előljárója közvetítő szerepet játszott. Wellems jelenleg az

Ostpreussenblatt főszerkesztője, egy „előzőtt” orgánumé, amelyik egy nagy össz-szövetségi párt alakításáért harcol, a CDU-tól jobbra álló összes csoport tömörülése érdekében, F. J. Strauss vezetése alatt. A szintén Wellemss vezette, „közhasznúnak” nyilvánított „Állam- és Gazdaságpolitikai Társaság”, amelyet jelentős iparvállalatok pénzeltek és pénzelnek, egyébként bázisul szolgált az 1972-es képviselőválasztási küzdelem idején a Willy Brandt és a szociál-liberális koalíció ellen folytatott hadjáratban.

ZOGLMANN, Siegfried, 1913. augusztus 17., Neumark (Böhmerwald). – reklámszakember.

1928 óta a csehszlovákiai nemzetiszocialista szervezetek aktívája, 1933-ban tiltott náci tevékenységéért börtönbüntetésre ítélik, 1934-ben Németországba menekül, HJ-vezető, 1939-ig a Birodalmi Ifjúságvezetés irodavezetője, 1939-től a Hitlerjugend vezetője „a cseh és morva protektorátusban” és osztályvezető a Birodalmi Helytartóságban.

1940-ben Zoglmann Himmlertől kért és kapott engedélyt, hogy SS-parancsnok legyen. Az „Adolf Hitler testőrezredhez” tartozott. Utolsó ismert rendfokozata az SS-ben (az 1944 november 9-én kitöltött személyváltozási lapon): SS-Unterstrumführer; utolsó Hitlerjugend-rendfokozata: területvezető.

1950: az FDP nordrhein-westfaleni tartományi szervezetének sajtófőnöke, a tartományi ve-

zetőség tagja; az *Interwerbung* hirdetési ügynökség tulajdonosa.

1954-től 1958-ig a nordrhein-westfaleni tartományi gyűlés tagja (FDP); 1957 óta a Szövetségi Gyűlés képviselője, először az FDP révén, azután a CSU-frakció hospitánsaként; 1972-től a CSU tartományi csoportjának tagja.

A szerző köszönete
illet meg mindenkit, aki segített beszerezni az
e könyv alapját adó dokumentumokat, különös-
képpen megilleti a DEMOKRATA KEZDE-
MÉNYEZÉS SAJTÓVÁLASZTMÁNYÁT
(Presseausschuss Demokratische Initiative –
PDI), amelynek tagjai

Günter Bröhl	Siegfried Lenz
Ingeborg Drewitz	Egon Lutz
Michael Dultz	Angelika Mechtel
Annemarie Fabian	Robert Neumann
Walter Fabian	Peter Riemer
Max von der Grün	Erika Runge
Kurt Hirsch	Ingrid Schuster
Frieder Hitzer	Ulrich Sonnemann
Walter Jens	Günter Wallraff
Robert Jungk	Martin Walser
Erich Kästner †	Gerhard Weber
Hermann Kesten	Jochen Willke
Hans Lamm	

és a szerző, de nem utolsósorban megilleti az
„AutorenEdition” keretében maga választottá
lektorát, Richard Heyt.

Bernt Engelmann

Tartalom

Levél New Yorkból	7
1. Kerestetik: Caspar David Friedrich	9
2. Egy idős úr alapos, de túl messzire nyúló nyomozásai	33
3. Egy tősgyökeres vállalkozó példás életútja	65
4. Vén Heidelberg, te kedves . . .	97
5. Éjszakai repülés – és mi bújhat meg egy gyümölcsben	133
6. Másfél millió dolláros félreértés	166
7. Megalapítanak egy intézményt	211
A dokumentumokban megnevezett személyek jegyzéke	227

Tények és tanúk sorozat

1975

Marosán György: Tuzes kemence

Talpassy Tibor: Betoltotte hivatását

Germanus Gyula: Kelet varázsa

(A félhold fakó fényében – Kelet fénye felé)

1976

Füst Milán: Napló I–II.

Katia Mann: Megíratlan emlékeim

Duczynska Ilona: Bécs – 1934 – Schutzbund

Kolozsvári Grandpierre Emil: A szerencse mostohafia

Fazekas György: Miskolci toronyóra

Dolores Ibárruri: Az egyetlen út

(II. kiadás, a Kossuth Kiadóval közösen)

1977

Benedek István: Benedek Marcell

Füst Milán: Napló I–II. (II. kiadás)

Várkonyi Nándor: Pergő évek

Markos György: Vándorló fegyház (II. kiadás)

Károlyi Mihály: Hit, illúziók nélkül

Krúdy Gyula: A tisztaeszlelő Solymosi Eszter (II. kiadás)

Jorge Timossi: A történet első lapja – Allende elnök
utkozete

Moldova György: Ellenszél I–II.

(Válogatott riportok)

1978

- Kun Béláné: Kun Béla (III. kiadás)
Domokos József: Két per egy kötetben
Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig
Kállai Gyula: A magyar függetlenségi mozgalom
1936–1945 (VI. kiadás)
Karinthy Ferenc: Dialógus
Emilio Lussu: A Marcia su Roma – és a háttere
Rózsa Ágnes: Nürnbergi lágernapló 1944–45
Szántó Zoltán: Egy per – ötven év távlatából
Táncsics Mihály: Életpályám

1979

- Alesz Adamovics–Danyil Granyin: Fejezetek a blokád
könyvéből
Dékán István–D. Kardos Éva: Utak és ösvények
Fazekas György: Miskolc–Nyizsnyij-Tagil–Miskolc
Fehér Lajos: Így történt
Hidas Antal: Szólok az időhöz
Luigi Longo: A nemzeti felkelés útján
Robert és Michael Meeropol: A fiatalok vagyunk
Megyery Sári: Én is voltam jávorfácska
Sallai Elemér: Mozgó vesztőhely
Vádirat – Tanúnak idéztük az USA Szenátusi Bizottságát,
az ENSZ Emberi Jogok Bizottságát

1980

- Alvah Bessie: Újra Spanyolország
Jókai Mór: Emléksorok. Napló 1848–49-ből
Erich Kuby: Az én háborúm – Már csak füstolgó romok
Marosán György: Tuzes kemence (II. kiadás)
Marosán György: Az úton végig kell menni (III. kiadás)
Carlos Prats: A törvényesség szolgálatában
Vas Zoltán: Viszontagságos életem

MAGVETŐ KONYVKIADÓ

Felelős kiadó Kardos György

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem 80965 2/80
Nyomta az Alföldi Nyomda · A megrendelés torz-
száma 0088.66-14-2 · Készült Debrecenben,
1981-ben · Felelős szerkesztő Bor Ambrus · Műsza-
ki vezető Sebestyén Lajos · Műszaki szerkesztő
Romhányi Katalin · Fedéltervező Urai Erika · Ki-
adványszám 4300 · Megjelent 12,4 (A/5) ív terjede-
lemben, Garamond betűtípusból szedve · MA 3775

ISBN 963 271 353 2

ISSN 0324-797X

Hauser legyintett.

– Hagyjuk ezt – mondta –, most végre megértette, mi a tét, fölösleges tehát folytatni a példálózást... Megkapja tőlem a szóban forgó összeget és hozzá egy saját személyére kiállított bónuszt, amelynek összegszerűségéről még tárgyalnunk kellene. Ellenértékként a mondjuk másfél millió dollárért azt óhajtom, hogy a további kutatást azonnal szüntesse be, és minden olyan dokumentumot és feljegyzést, amelynek már birtokába jutott, nekem átadjon vagy a jelenlétemben megsemmisítsen. Oké?